

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
KİŞİLERARASI İLETİŞİM BİLİM DALI

**KENDİNİ İFADE ARACI OLARAK DÖVMELER: NİTEL BİR
ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

MEHMET SERHAN TEZGEÇ

İstanbul, 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
KİŞİLERARASI İLETİŞİM BİLİM DALI

**KENDİNİ İFADE ARACI OLARAK DÖVMELER: NİTEL BİR
ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

MEHMET SERHAN TEZGEÇ
Danışman: YRD. DOÇ. DR. FÜSUN EKŞİ

İstanbul, 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

HALKLA İLİŞKİLER Anabilim Dalı KİŞİLERARASI İLETİŞİM Bilim Dalı TEZLİ
YÜKSEK LİSANS öğrencisi MEHMET SERHAN TEZGEÇ'in KENDİNİ İFADE ARACI
OLARAK DÖVMELER: NİTEL, BİR ARAŞTIRMA adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim
Kurulunun 08.06.2015 tarih ve 2015-20/4 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği
oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 18.6.2015

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. FÜSUN EKŞİ	
2.	Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. ŞEYDA AKYOL	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. ALİ BÜYÜKASLAN	

GENEL BİLGİLER

Ad / Soyad	: Mehmet Serhan Tezgeç
Anabilim Dalı	: Kişilerarası İletişim
Programı	: Halkla İlişkiler
Tez Danışmanı	: Yrd. Doç. Dr. Füsün Ekşi
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Haziran, 2015
Anahtar Kelimeler	: Dövme, İletişim, İfade

ÖZET

KENDİNİ İFADE ARACI OLARAK DÖVMELER: NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Dövmeler beden üzerine işlenen kalıcı semboller olarak anlam iletiminde tarih boyunca önemli bir rol oynamıştır. Geleneksel dövmelerde ağırlık kazanan grup aidiyetinin sembolize edilmesi modern dövmelerde yerini postmodern beden teorileri ile uyumlu olarak bireysel kimliğin yansıtılmasına bırakmıştır. Ancak, yaygınlaşma eğilimi göstermeden ve benliğin sunum aracı haline gelmeden önce dövmelerin tarihsel bağlamda bir damgalama aracı olarak kullanıldığını ve akademik alanda çoğunlukla suç ile ilişkilendirildiğini söylemek mümkündür. Toplum tarafından genellikle kabul görmeyen bu gruplarla uzun dönem kurulan bu bağ sonucunda, dövmeleri günümüzde iletişimsel yanı nedeniyle sıklıkla kullanmakta olan orta sınıfın onları içselleştirme süreci zaman almıştır.

Çalışma kapsamında; dövmelerin dövme sahibi bireyler için birer ifade ve iletişim aracı olarak işlev görüp görmediği, Türkiye özelinde dövmenin algılanış biçimi ve bu algının dövmeli bireyler üzerindeki etkileri ölçümlenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda yürütülen nitel çalışmada araştırma modeli olarak fenomenoloji deseni tercih edilmiş, ardından on iki katılımcı ile yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Örneklemen belirleniminde amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem tercih edilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizi metotlarından kategorisel analiz ile incelenmiş, bunun ardından varılan yargılar sonuç bölümü içerisinde tartışılmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname	: Mehmet Serhan Tezgeç
Department	: Interpersonal Communication
Programme	: Public Relations
Supervisor	: Asst. Prof. Dr. Füsün Ekşi
Degree Awarded and Date	: Master of Science, June 2015
Keywords	: Tattoo, Communication, Expression

ABSTRACT

TATTOOS AS A MEDIUM OF SELF EXPRESSION: A QUALITATIVE RESEARCH

Tattoos has played an important role through history in transmission of the meanings as being permanent symbols inscribed into the skin. Symbolization of a social group which gained importance in traditional tattoos has been left to the reflection of the identities in modern tattoos in line with the postmodern body theories. However, before tattoos demonstrated a tendency towards being common and became a tool for the representation of the self, it is possible to say that they have been used as a tool for stigmatization and mostly attached with crime in academic field in a historical context. This long time attachment with these groups which are mostly unaccepted by society, the process of the internalization of tattoos by middle class, which commonly prefers tattoos because of their communicational features, took time.

Within the scope of the study, whether tattoos function as an expression and communication tool or not, how the tattoos are being perceived in Turkey and the effects of this perception over individuals has been tried to be analyzed. In accordance with this aim in the qualitative study phenomenology had been preferred as a research method, after that semi structured in depth interview was conducted with twelve participants. In the procedure of determining the sample, criterion sampling methodology among purposive sampling methods has been preferred. The data collected from these interviews has been analyzed with one of the content analysis methods called category analysis, later on judgments made has been criticized in conclusion section.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TABLO LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ	vii
1. GİRİŞ	1

2. KİŞİLERARASI İLETİŞİM ve DÖVME

2. 1. Kişilerarası İletişim.....	4
2. 2. Sözsüz İletişim.....	7
2. 3. Sözsüz İletişimde Bedenin Yeri.....	8
2. 4. Beden Modifikasyonları	11
2. 4. 1. Dövmenin Yapısal Özellikleri	13
2. 4. 2. Dövmeye Dair İlk Bulgular	13
2. 4. 3. Geleneksel Dövmeler ve Anlamları.....	14
2. 4. 4. Anadolu’da Geleneksel Dövmeler	18
2. 4. 5. Batı’da Dövmenin Algılanışı	20

3. BİR İLETİŞİM ARACI OLARAK DÖVMELER

25

3. 1. Toplum Bilimin Nesnesi Olarak Dövmeler	25
3. 2. Dövmelerin Bir İletişim ve Kendini İfade Aracına Dönüşmesi	40
3. 2. 1. Kadın Kimliğinin Dövme Aracılığıyla Dışavurumu.....	65
3. 2. 2. Dövmeler ve Sanat.....	68
3. 2. 3. Dövmenin Tüketim Kültürünün Yeniden Üretimin Sürecindeki Rolü.....	70
3. 2. 4. Altkültürün Simgesel İfadesi Olarak Dövme.....	75

4. ARAŞTIRMA	79
4. 1. Model.....	79
4. 2. Araştırmanın Amacı.....	79
4. 3. Araştırmanın Önemi	79
4. 4. Çalışma Grubu	80
4. 5. Görüşme Formu	81
4. 6. Verilerin Analizi	81
4. 7. Bulgular	82
4. 7. 1. Dövmelerin İfade Gücüne Dair Bulgular.....	82
4. 7. 1. 1. Dövmenin Bedenin Bir Uzantısı Olarak Algılandığına Dair Bulgular.....	82
4. 7. 1. 2. Dövmelerin Sahiplerinin Kimlikleri ve Hayat Görüşlerinin Bir Yansıması Olduğuna Dair Bulgular.....	83
4. 7. 1. 3. Dövmelerin Bireyler İçin Kendi Kararlarını Verebilmeyi Sembolize Ettiğine Dair Bulgular	84
4. 7. 1. 4. Dövmelerin Bireyler İçin Taşıdığı Estetik Anlamlar Hakkında Bulgular	85
4. 7. 1. 5. Dövmelerin Sahiplerinde Yarattığı Tekillik Hissiyatına Dair Bulgular.....	86
4. 7. 1. 6. Dövmelere Atfedilen Açık Fikirlilik ve Cesurluk Hakkında Bulgular	87
4. 7. 2. Dövmeler ve Karar Verme Sürecine Dair Bulgular.....	88
4. 7. 2. 1. Aileden Gelmesi Beklenen Olumsuz Tepkilere Dair Bulgular.....	88
4. 7. 2. 2. Karşılaşılması Beklenen Çevre Kaynaklı Olumsuz Tepkilere Dair Bulgular	89
4. 7. 2. 3. Dövmenin Muhtevasından Kaynaklanan Çekincelere Dair Bulgular.....	89
4. 7. 2. 4. Yaş Sınırının Karar Verme Sürecine Etkilerine Dair Bulgular.....	90

4. 7. 2. 5. Karar Verme Sürecinin Uzunluğu ve Kısalığına Dair Bulgular.....	91
4. 7. 2. 6. Karar Verme Sürecindeki Olumlu Etkilere Dair Bulgular.....	92
4. 7. 3. Dövmeye, Tabu Algısı ve Sosyal Çevrenin Tepkileri ve Etkileri Hakkında Bulgular	93
4. 7. 3. 1. Ailelerin Dövmeye Karşı Verdikleri Tepkiler Hakkında Bulgular	93
4. 7. 3. 2. Dövmeye ve Tabu Algısına Dair Bulgular	95
4. 7. 3. 3. Dövmelerin Saklanma Eğilimlerine Dair Bulgular...	97
4. 7. 3. 4. Dövmeye Sahibi Kadınların Toplumdaki Dövmeli Kadın Algısından Duydukları Rahatsızlıklara Dair Bulgular	98
4. 7. 4. Araştırmanın Sonuçları	98
4. 7. 4. 1. Dövmelerin Bir İfade Aracı Olarak Algılandığına Dair Sonuçlar.....	98
4. 7. 4. 2. Dövmeler ve Karar Verme Sürecine Dair Sonuçlar	100
4. 7. 4. 3. Dövmeye Tabu Algısı ve Sosyal Çevrenin Tepkileri ve Etkilerine Dair Sonuçlar.....	101
5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	103
KAYNAKÇA.....	109
EKLER	116

TABLO LİSTESİ

Tablo1: Kişilerarası İletişim Türleri	7
Tablo 2: Katılımcıların Yaş, Cinsiyet ve Eğitim Durumu Dağılımı.....	81

ÖNSÖZ

Bu tezin hazırlanması sürecinde benden hiçbir yardımını esirgemeyen ve akademik hayatımın başında tecrübeleriyle bana her zaman yol gösteren Tez Danışmanım Yrd. Doç. Dr. Füsün Ekşi'ye sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca, araştırma yöntemi konusunda bilgisinden faydalandığım sayın Prof. Dr. Halil Ekşi'ye teşekkür ederim.

Akademik anlamda bana çok şey katan ve tez yazım sürecinde yapıcı eleştirilerini benden esirgemeyen Öğr. Gör. Dr. Yalçın Lülecî' ye şükranlarımı sunarım.

Tez yazım aşamasında manevi desteklerini bir an olsun esirgemeyen ve ömür boyu birer dost olarak yanımda kalacak olan Arş. Gör. Ufuk Özden, Arş. Gör. Merve Çerci, Arş. Gör. Ali Mınarlı ve Arş. Gör. Deniz Kurban'a teşekkürlerimi sunarım.

Ve son olarak bu tezin hazırlanması sürecinde tüm hayatım boyunca olduğu gibi, bıkmadan, usanmadan bana destek veren ve bu desteğini her an bana hissettiren sevgili annem Esin Tezgeç'e sevgilerimi ve saygılarımı sunarım.

Mehmet Serhan TEZGEÇ

İstanbul, 2015

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca birey için diğerleri ile etkileşim kurmak, sosyalizasyon süreçleri içerisine dahil olmak, önem arz etmiştir. Beden ise dış dünya ile kurulan bu etkileşim alanının en göz önündeki öğelerinden birisi olarak ön plana çıkmıştır. Bedenin fiziki anlamına ek olarak, sosyokültürel unsurlar tarafından yeniden şekillendirilmesine ve sosyal bir inşa hüviyetine bürünmesine neden olan ikincil bir anlamından daha söz etmek mümkündür. Bedenin hudut noktasında konumlanan derinin üzerinde kalıcı iz bırakan; derinin (dolayısıyla bedenin) ve ait olduğu bireyin anlam dünyasını köklü bir şekilde değişikliğe uğratan dövmelere, bu nedenle yalnızca bir yüzey üzerindeki pigmentlerden müteşekkil bir yapı olarak yaklaşmak doğru olmayacaktır.

Beden süslemelerinin ve modifikasyonlarının bir alt başlığı olarak ele alındığında dövmeler, kalıcılığı ile geçici beden süslemesi türlerinden ayrılmakta ve bu durum toplumsalın içerisinde dövmelerin ayrı bir yerde konumlandırılmasını gerektirmektedir. Geleneksel dövmelere atfedilen dekoratif anlam, iyi şans getirme, şeytani güçlerden korunma ve grup aidiyetini sembolize etme gibi işlevlere ek olarak modern dövmeler, bireyselliğin bir taşıyıcısı haline gelmiş ve birer ifade aracı olarak yorumlanmaya başlamıştır. Dövmeler ve onların bireyde karşılık bulduğu sosyal ve psikolojik karaktere dair gerçekleştirilen akademik çalışmaların dövmelere her zaman olumlu bir yaklaşım gösterdiğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Dövmeler uzunca bir dönem akademik alanda suçla ilişkilendirilmiştir (Atkinson, 2003:55; Kosut, 2006a:81). Dövmelerin gündelik hayatta yaşadığı mana dönüşümü, akademik çalışmalara da yansımış ve dövmelerin iletişimsel yanına önem gösterilmeye başlanmıştır.

Dövmenin, son yirmi yılda yaygınlaşması sonucunda toplumsal normlar tarafından ötekileştirilen gruplar ile olan bağları zayıflama eğilimi göstermiş ve dövme, sınıfları aşan bir karakter sergilemeye başlamıştır. Bu yaygınlaşmaya rağmen dövmeler norm karşıtı duruşlarını da korumuş ve beden politikaları bağlamında ele alındığında bireylerin toplum içerisinde farklılaşmalarına hizmet etmeye devam etmiştir (Atkinson, 2003:21). Literatürde gözle görülür bir kırılma yaşanmış olsa da, dövmelerin muhtevassından kaynaklanan karma bir yaklaşım açığa çıkmıştır. Dövme

motivasyonlarında bireyselliğe ve kişisel tercihe yapılan göndermenin yanı sıra, dövmelerin var olan güzellik ve toplumsal cinsiyet kodlarının karşısındaki başkaldıran tutumu da bahsi geçen karma yaklaşım etrafında oluşan literatür dahilinde ele alınmaya devam etmiştir.

Türkiye özelinde ise dövmeler, dünya ile birebir örtüşecek bir şekilde olmasa da benzer ve belirgin bir yaygınlaşma eğilimi göstermiştir. Dövmeler konusundaki yerli literatür belirli noktalarda kısıtlılıklar arz etmektedir. Türkiye ölçeğinde dövmeler üzerine yürütülen çalışmaların ağırlıklı olarak geleneksel dövmeler üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Geleneksel dövmeler ve modern dövmeler yalnızca teknik, estetik gibi dövmelerin yapısal özelliklerine atıfta bulunan bağlamlarda farklılık teşkil etmemektedir. Dövmelere getirilen yeni yaklaşımın bireysel tercihe yaptığı vurgu (DeMello, 1995: 48), dövmelerin ayrıca yeni bir gözle ele alınmasını gerektirmektedir.

Bu çalışmada, dövmelerin tarihsel bağlamından koparılmaması adına geleneksel dövmelere ve anlamlarına yer verilmekte; ancak konunun özünü postmodern beden teorileri tarafından şekillendirilen, bireysellik temelli yeni dövme anlayışı oluşturmaktadır. Yürütülen nitel araştırma kapsamında dövmelerin literatürde belirtilen ifadeye dönük ve iletişimsel işlevlerinin katılımcılarda bir karşılık bulup bulmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın diğer amacını da dövmeli bireylerin karar verme süreçlerinde ve dövme sahibi olduktan sonraki dönemde deneyimlediklerinin kategoriler halinde ortaya konulma çabası oluşturmuştur.

Çalışmanın birinci bölümü kapsamında kişilerarası iletişim, sözsüz iletişim ve sözsüz iletişimin bir ögesi olan bedenin iletişim aracı olarak taşıdığı anlamlar göz önüne serilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümün devamında ise beden modifikasyonları ve beden modifikasyonu kategorizasyonu altında dövmelerin yerine değinilmiş, dövmelerin tarihçesinden türeyen bilgiler dahilinde geleneksel dövmelerden ve geleneksel dövmelerin ihtiva ettiği anlamlardan bahsedilmesinin ardından dövme ile Batı’da kurulan ilk temaslarda dövmenin algılanış şekline bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise ilk olarak dövmelerin toplumbilim içerisindeki yerinden bahsedilmiştir. Antropoloji ve beden sosyolojisi bağlamında bedenlerin ele alınmasından sonra, bu disiplinlerin dövmeler özelinde beden modifikasyonları ile olan bağı kurulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümün ilerleyen kısımlarında dövmelerin bir iletişim ve kendini ifade aracı olarak anlamları kuramsal bir çerçevede ortaya konmaya çalışılmıştır. İkinci bölüm çerçevesinde son olarak kadın kimliğinin dövmeler aracılığı ile dışavurumundan, yeni dövme anlayışının sanat ile olan bağından, dövmelerin tüketim kültürünün bir nesnesi olarak varlıklarını sürdürüp sürdüremeyeceğinden ve dövmelere getirilen altkültür yaklaşımlarından bahsedilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise araştırmanın önemi, amacı ve yöntemi belirtildikten sonra dövme sahibi bireyler ile yürütülen nitel araştırmanın bulguları kategoriler halinde analiz edilmiş ve bulgulardan çıkan bilgiler doğrultusunda varılan sonuçlardan söz edilmiştir.

2. KİŞİLERARASI İLETİŞİM ve DÖVME

2.1. Kişilerarası İletişim

Kişilerarası iletişim kavramı açıklanmadan önce genel olarak iletişimin tanımlanmasında fayda vardır. İletişim, insanın öncelikli ihtiyaçları arasında kendisine önemli bir yer bulmakta ve bu nedenle insanlar arasında gerçekleştirilen iletişimin kökeni insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. İletişim denilince ilk akla gelen, dil aracılığıyla biçimlenen belirli simgeler ve semboller bütünlükleriyle gerçekleştirilen aktarım süreci kavramı açıklamakta noksan kalmaktadır. Bu paylaşım temelli sürecin tanımlaması gerçekleştirilirken insanın iletişimsiz bir biçimde varlığını sürdürmesinin olanaksızlığı ilkesini de göz ardı etmemek gerekmektedir (Erdoğan, 2002:47). İletişimsiz kalamamak ile kast edilen durumu özetlemek gerekirse, sessiz kalındığı durumlarda bile bir gönderen olarak var olunabileceği ve alıcıya bir mimik, jest ve hatta beden duruşu vasıtası ile bile bir mesaj gönderilebileceği gerçeğinden bahsetmek bir noktaya kadar yeterli olacaktır. Mağara resimleri ile başlayan süreç, zaman içerisinde farklı noktalardan kırılmalar yaşamış, yazının icadı, matbaa sistemleri ve sonrasında kitle iletişim araçları ile belirgin dönüşümlerden geçmiş olsa da, baki kalan ve her zaman için ortada duran insanın iletişim ihtiyacı olmuştur. İletişim mefhumunu aydınlatabilmek ve iletişim nedir sorusuna mantıklı bir çerçevede yanıt verebilmek adına iletişimi bir sözcük olarak ele almakta ve etimolojik olarak incelemekte fayda vardır.

İletişim kelimesinin etimolojik açıdan kökenine bakmak ve bu dolayında anlambilimsel serüvenine bir göz atmak gerekirse, 14. yüzyılda Fransızcada 15. yüzyılda ise İngilizcede kendisine bir yer edinen “İletişim” sözcüğü Latince *communicare*’den gelmekte ve Yves Winkin’in de belirttiği üzere hem katılmak *communier* (fiziksel katılımı da kapsar biçimde) hem de paylaşım temelleri üzerinden anlam kazanmaktadır. Paylaşım düşüncesi, iletişim tekniklerindeki gelişme sonucunda mekan mefhumunda yaşanan genişlemeyle birlikte değişikliğe uğramıştır. Kelime günümüzde değiş tokuş edilen nesne, ileti, bu süreçte faydalanan teknikler ve bu tekniklerin iletilimsel aracılığını yapan ekonomik örgütleri de kapsayacak biçimde anlamsal bir genişlemeye uğramıştır (Magnet, 2011:40).

İletişim kavramının kökenine dair getirilebilecek bir diğer açıklamaya göreyse, iletişim kavramı “Lattice’deki ‘communicato’ ve batı dillerindeki ‘communication’ kavramının karşılığıdır. ‘Communicato’ kavramının kökeni de, ortaklaşa ya da ortaklık kavramına dayanmaktadır.” (Gökçe, 2006:8). Görüldüğü üzere, iletişim sözcüğünün kökeninin aydınlatılması için yapılan çalışmalarda Latince “communicare” ve “communicato” kavramlarına vurgu yapılmakta, ortak nokta olarak ise “paylaşım” ve “ortaklık” göze çarpmaktadır. İletişimin doğası itibari ile karşılıklılık ilkesine yapılan vurgu bu noktada önemlidir. İletişimin çift yönlü bir süreç olduğuna dair üretilen söylem kelimenin kökeni itibari ile de doğrulanmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde kaçınılmaz olarak yaşanan gelişmeler ve değişimler iletişim biliminin doğum sürecinin daha sancılı olmasına, temel insani ihtiyaçlardan birini anlatmak gibi bir derdi olan bu bilimin kapsam ve sınırlılıklarını belirleme adına yürütülen çalışmaların, bu bilimin zorunluluk kaynaklı multidisipliner yapısıyla da harmanlanarak daha bir karmaşık hale gelmesine neden olmuştur. İletişim kavramının tanımlanmasındaki zorluklara dair Fiske (1996:15) şu şekilde görüş belirtmektedir: İletişim, herkes tarafından üzerinde düşünülen, ancak çok az kişinin yeterli düzeyde tanımlama şansına eriştiği bir insan etkinliğidir. Bu etkinlikler bütünüünün içerisine konuşmayı, haber yayımını, kitle iletişim araçlarını, mimikleri, saç ve sakal biçimi gibi pek çok sayıda öğeyi yerleştirmek mümkündür.

Ünsal Oskay tarafından getirilen tanımlamaya göre iletişim, “İnsanın varlık sürdürme biçiminin bir ürünü ve insanın varlık sürdürme biçimindeki gelişmelere göre değişimlere uğrayan insana özgü bir olgudur.” (1992:7). Bu tanımlama ile insanın varoluşu ile iletişim arasındaki bağa dikkat çekilmiş ve bu varoluş ile iletişim arasındaki diyalektik ilişkiden söz edilmiştir. Bu tanımlamadan yola çıkarak insan var oldukça iletişimin de var olacağından ve ikili arasındaki ilişkinin hiçbir zaman diliminde durağanlık arz etmeyeceğinden, aksine sürekli bir devinim içerisinde bulunacağından söz etmek mümkündür.

Bir bilim olarak iletişimi tanımlamak gerektiğinde ise, “İletişim bilimi üretimleri anlamaya çalışmaktır. Bu üretimler, kuramsal olarak çözümlenebilir sinyal sistemleri ve semgesel etkilerin işlenmeleriyle meydana gelmektedir. Kuramsal çözümlemeler ise

ortak olarak üretilmiş olan olguları açıklamayı amaçlayan genel yasaları içermektedir.” (Chaffee ve Berger, 1986’dan aktaran Lazar, 2009:12).

İletişimin bir alt dalı olan “kişilerarası iletişim” ise hem kaynağı hem de hedefi insanlar tarafından oluşturulan bir iletişim türü olarak tanımlanmaktadır. Bu iletişim türünde, iletişimde bulunan kişiler karşılıklı olarak bilgi ve semboller üretmekte, bunları birbirlerine aktarmakta ve bu aktarımları yorumlayarak mevcut iletişimlerini sürdürmektedirler (Dökmen, 2008:41). Capella (1987:21) tarafından insanlar arasında gerçekleşen tüm iletişimler kişilerarası iletişim kategorisinde toplanmış olsa da bu kavramın tanımlanabilirliği sosyal bilimciler için sorun teşkil etmeye devam etmiştir.

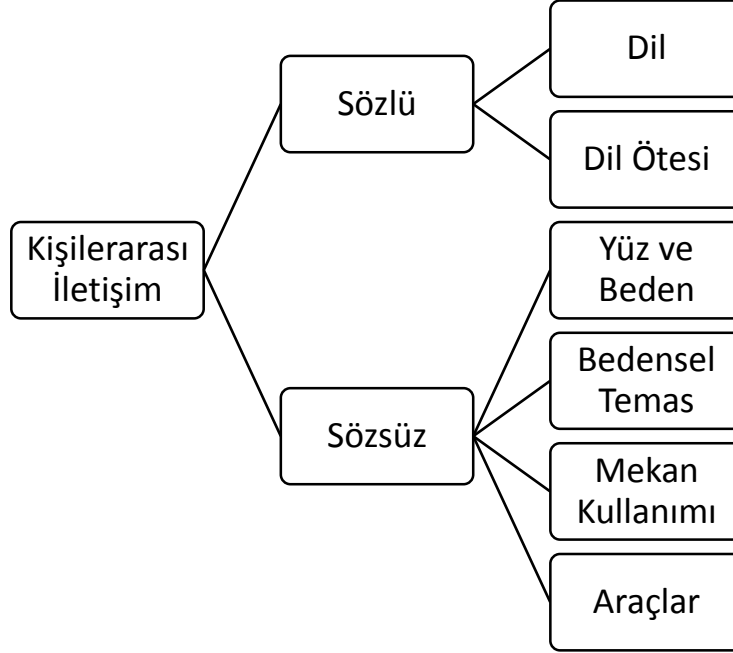
Tubbs ve Moss (1974:17) tarafından bir iletişimin kişilerarası iletişim sayılabilmesi için üç ana unsurdan bahsedilmektedir. Bunlar:

- 1) Kişilerarası iletişimde bulunulması için öncelikle katılımcıların arasındaki mesafenin mümkün olduğunca aza indirilmesi gerekmektedir. Örneğin, karşı karşıya.
- 2) Etkileşim içerisinde bulunacak katılımcıların kurdukları iletişimin tek istikamet üzerinden değil, iki yön teşkil edecek bir biçimde oluşturulması gerekmektedir.
- 3) İletişimin gerçekleştirildiği söz konusu mesajlar sözlü (verbal) ve sözsüz (nonverbal) olmak üzere iki türde olmalıdır; bu iki tür mesaj dışındaki mesajların kullanıldığı iletişimler, örneğin yazışmalar kişilerarası iletişim sayılmaz.

Kişilerarası iletişim türleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1: *Kişilerarası İletişim Türleri*

Dökmen (2008:45)

2. 2. Sözsüz İletişim

Sözsüz iletişim; Mutlu (2008:269) tarafından en genel haliyle insanlar arasında konuşma dışında kalan herhangi başka bir araç ile gerçekleştirilen iletişim türü olarak tanımlanmaktadır. Bu iletişim türünde yüz, göz, el kol hareketleri ön plana çıkmakta iletiler bu yolla kaynağa aktarılmaktadır. Giyim, kuşam, renklerin seçimi, mekâna ilişkin düzenlemeler vb. unsurlar sözsüz iletişim kategorisinde yer almaktadır. (Güngör, 2011:38). Ayrıca, sesin tonu, titreşimi, kalitesi, konuşma hızı ve düzgünlüğü gibi bir konuşmadan geriye kalan ve detay gibi görünebilen unsurlar da sözsüz iletişim sayılabilmektedir (Taylor, Peplau ve Sears, 2008:64). İnsanların birbirlerinin gözlerinin içine doğrudan bakmaları ya da kimi zaman gözlerini kaçırmaları, aralarına koydukları fiziksel uzaklık ya da yakınlık birbirleri ile iletişim kurmalarını sağlayabilir (Gürgen, 1997:84). Başka bir ifade ile sözsüz iletişim insanların ne söylediklerinden ziyade ne yaptıklarını anlamlı olarak kabul eden bir iletişim şeklidir (Dökmen, 2008:46).

Sözsüz iletişim aracısız bir iletişim şeklidir. Bu hali ile orada ve o anda bulunan kişinin anlık heyecanlarını yansıtmaktadır, bu nedenledir ki; sadece o anın anlamını taşımaktadır (Lazar, 2009:55). Harrison (1973:77) tarafından sözsüz iletişimin iki ana

işlevi olduğu ileri sürülmektedir. Bunlardan ilki, kaynağa birtakım anlamları iletme diğer ise kişilerarası iletişimi başlatmaktır. Kişilerarası iletişimin anlamlı bir bölümü sözsüz iletişim vasıtası ile gerçekleşmektedir. Amably ve Rosenthal tarafından (1993) yılında gerçekleştirilen çalışmada, üniversite öğretim üyelerinin verdikleri konferanslardan 30'ar dakikalık sessiz görüntüler deneklere izletildiğinde, denekler öğretim üyelerinin kişilik özellikleri hakkında anlamlı olabilecek tespitlerde bulunmuşlardır.

Sözsüz iletişime dahil olan unsurlar kültürler arasında farklılık gösterebilmektedir (Lazar, 2009:55). Örneğin, başın eğik duruşunun yorumlama biçimlerinin kültürlerarası farklılık göstermesi olağandır. Hatta bir kültürde inkâr anlamına gelen bu davranış, başka bir kültürde kabul manasına gelebilmektedir.

Son olarak sözsüz iletişimin bir diğer özelliği zaman içinde değişim gösterebilmesidir. Bu bir anlamda zamanın ruhuna egemen tüketim biçimlerine ve kültürel değerlere ayak uydurmadır. Örneğin 1960'lı yıllarda ülkemizde yemekten sonra kahve içmek belki de yanında bir sigara yakmak büyüklere verilen bir ayrıcalık olarak tanımlanmaktaydı. Nescafenin çıkması ve yaygınlaşması Türk kahvesi tabusunu bir anda yıkmış ve sigaranın büyüklerin yanında içilebilmesi de zaman içinde değişime uğramıştır (Dökmen, 2008:53). Hill, Watson, Rivers ve Joyce (2007:140) da benzer bir biçimde günümüz toplumlarının bir tüketim toplumu olarak ifade edilebileceğini ve bu nedenle; tüketilen ürünlerin, örneğin giysilerin ve boş zaman aktivitelerinin şahsın benliği hakkında karşısındakilere mesaj gönderiminde bulunabileceğini ifade etmektedir.

2. 3. Sözsüz İletişimde Bedenin Yeri

Konuşma ya da yazı olmaksızın insanların birbirlerine mesaj aktarımı gerçekleştirdikleri bir iletişim türü olan sözsüz iletişimi temelde dört ana grup altında toplamak mümkündür. Grupların tümünde bedenin bir aracı olarak önemli bir yerinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu gruplardan ilki yüz ve bedendir.

Yüz ve Beden:

Sözlü iletişimde gönderici unsur olarak görev yapan ses, sözsüz iletişimde yerini yüz ve bedene bırakmaktadır. Yüz ve beden hareketleri iki kategori altında incelenmektedir. Bunlar niyet edilen ve niyet edilmeyen davranışlardır. Niyet edilmeyen hareketler “duygusal ifadeler” olarak da adlandırılmaktadır. (Dökmen, 2008:46). Bir onaylama eylemi olarak başını sallamak niyet edilen bir yüz ve beden hareketiyken, karşılaşılan duygusal bir olay karşısında yüzdeki değişimler niyet edilmeyen yüz ve beden hareketleri olarak yorumlanmaktadır.

Son yıllarda, sosyal bilimciler tarafından oldukça popüler bir konu olarak ele alınmakta olan yüz ve beden hareketleri analizlerine, özellikle siyasal adaylar üzerine çalışan kitle iletişim uzmanları tarafından sıklıkla başvurulmaktadır. Siyasal adayların oturuş biçimleri, el hareketleri ya da başlarını teslimiyet veya reddediş anlamına gelecek şekilde belli bir yöne doğru yatırmaları bu konu kapsamında incelenmektedir.

Mekân Kullanımı (Uzaklık):

Genel olarak, kişilerin bir başka kişiye duyduğu yakınlık oranında aralarında bulunan fiziksel mesafe de azalmakta veya artmaktadır. Başka bir ifade ile insanların başkalarının girmesinden hiç hoşlanmadığı alan olarak tanımladıkları kişisel alanları, duygusal olarak yakın olunan kişilerde minimum seviyeye indirilmektedir (Peplau ve Sears, 2008:65). Örneğin arkadaşlar, aileler yabancılara oranla birbirlerine fiziki olarak daha yakın mesafede durmaktadırlar.

Bir anlamda insanlar çevrelerinde yarattıkları boş mekân üzerinden diğer insanlarla iletişim kurmaktadır. Buna ek olarak, mekanın kullanılış şekli dostluğun yanı sıra, statünün de göstergesi olarak sayılabilmektedir (Dökmen, 2008:47-48). Genel olarak önde, yüksekte ve sağda oturmak statü göstergesi olarak yorumlanmaktadır (Duck, 1986:66). Bu nedenle, mahkemelerde hakimler yüksekte oturmakta, protokoller ise en önde kurulmaktadır.

Bedensel Temas:

Bir diğerk sözsüz iletişim biçimi de bedensel temastır. İnsanlar farklı bedensel temas yolları ile karşılarındaki kişilere farklı mesajlar iletebilmektedir. Bizim kültürümüzde yaygın biçimde kullanılan bir hareket olan bir kişinin elinin öpölüp alına değdirilmesi, o kişinin bizden büyük olduğunu kabul ettiğimiz manasına gelmektedir. Aynı yaşlarda olduğumuzu ya da resmiyeti anlatmak için ise el sıkışma hareketine başvururuz. Duygusal bir durumu ifade etmemiz gerektiğindeyse birinin ellerini ellerimiz arasına alarak konuşmayı tercih ederiz (Dökmen, 2008: 47).

Öte yandan, bedensel temas kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir (Güngör, 2011:63). Doğu kültüründe birbirlerini tanıyanlar daha çok temas kurmaktadır. Erkeklerin birbirlerini yanaktan öpmesi ya da çok iyi anlaşılan iki kız arkadaşın el ele dolaşarak yürümesi sık karşılaşılan ve Batı toplumları ile aynı şekilde yorumlanmayan davranışlardır.

Araçlar:

Sözsüz iletişim, bir takım araçlar kullanarak mesajlar iletme şeklidir. Diğerk insanlara, bedenimizi süslemek için bir takım araçlar kullanarak; örneğin, takılar, rozetler takarak, dövme yaparak ya da kokular sürerek de bir takım mesaj iletiminde bulunabiliriz (Duncan, 1999:122).

Göröldüğü üzere dövmeler, mesaj iletimi esnasında kullanılan sözsüz iletişim öğeleri olarak değerk kazanabilmektedir. Kosut (2000:80) tarafından dövmelerin sözsüz iletişim unsuru olarak önemlerine değinilmiştir. Dövmeler; bireyin benliğini arzuladıkları imaj doğrultusunda yeniden biçimlendirmelerinin bir yolu olsa da, beden üzerinden kültürel kodların okunmasına da olanak sağlarlar. Bir iletişim biçimi olarak dövmelerin en önemli özelliğı sözsüz iletişim öğeleri aracılığı ile iletimde bulunmalarıdır.

Dövmeler yalnızca deri üzerinde görünen imajlardan ibaret değildir. Taliaferro ve Oden (2012:11) tarafından ifade edildiğı üzere; dövmeler bir anlamda çift deri haline gelmektedir. Burada kastedilmekte olan ilk deri; yüzeyde görölen, mürekkeplerden

oluşmakta olan somut yapıya gönderme yaparken, ikinci deri ise anlamlardan ve imajdan oluşan soyut kısma anlam kazandırmaktadır. Somut kısım deri üzerinde dışsallığı temsil ederken; imaj ve anlam ise içselliği temsiliyet hakkına sahiptir. Bu nedenle dövmelemin ifade biçimlerinin çok katmanlı bir yapı arz ettiğini söylemek mümkündür. Dövmelerin bir iletişim aracı olarak ifade ettiklerinin analizine girilmeden evvel genel bir çerçeveden beden modifikasyonlarına ve dövmelere bir göz atmakta yarar vardır.

2. 4. Beden Modifikasyonları

Bedenin arzulanan biçimde dönüştürülmesi, bir diğer deyişle modifiye edilmesi kendisine tüm kültürler içerisinde yer bulan bir uygulamadır. Johncock (2012:241), beden modifikasyonlarının, bireyin maddeselliğine veya bütünselliğine etki eden olaylarda aktif olarak yer aldığı pratikleri karşılamak için kullanıldığını ifade etmektedir. Maddesellik ve bütünsellik üzerindeki etkiye yapılan gönderme, kalıcı özellik taşıyan beden modifikasyonlarının geçici olanlardan ayrışmasına neden olur. Saç üzerinde yapılacak bir değişiklik ile beden üzerindeki kalıcı bir değişikliği aynı doğrultuda değerlendirmek yanlış olacaktır.

Beden modifikasyonları; dövmeler, piercing, bedeni damgalama, bedeni kesme, implant yerleştirme gibi çok çeşitli pratikleri karşılamak için kullanılan bir terimdir. Bu terim zaman zaman diyet yapmayı, anoreksiyayı da içerisine alacak şekilde genişletilmektedir (Featherstone, 1999:1). Bu kadar geniş kapsamlı bir kullanımı olan kavramlaştırma içerisinde dövmeler farklı bir noktada bulunmaktadır. Bu terim dövmeleri de kapsayacak bir biçimde kullanılacaksa, beden üzerinde herhangi bir delme, bu sebeple ortaya çıkacak kanın yokluğu ve bedene işlenen bir yazının olmayışı nedeniyle anoreksiya, diyet, vücut geliştirme benzeri pratiklerini kapsam dışında tutmak anlamlı olacaktır. Dövme ve piercingleri diğer modifikasyonlardan ayıran bir diğer önemli nokta da, vücut geliştirme veya teknolojinin getirileri ile birlikte bedene yapılan müdahalelerin söz konusu modifikasyonlar açısından bedeni idealize edilen estetiğe yakınlaştırma çabası olarak yorumlamanın mümkün olmamasıdır. Sweetman (2012:354) tarafından belirtildiği üzere, dövme ve piercingleri diğer beden modifikasyonlarından ayıran özelliklerden bir tanesi üretim sürecinin içerisinde

bulunulması ve bu uygulamaların kalıcılığı iken, bir diğeri de bu modifikasyonların hegemonik beden söylemine karşı olan duruşları vasıtası ile bulunduğu bedeni ideal güzellik formuna yakınlaştırmaktan ziyade uzaklaştırmasıdır.

Beden modifikasyonları ve beden süslemeleri literatür içerisinde birlikte anılmaktadırlar. DeMello tarafından yazılan “Beden Süslemeleri Ansiklopedisi’nde beden süslemeleri ve modifikasyonları altına girecek 207 tane madde listelenmiştir.” (DeMello, 2007:XV). Beden modifikasyonları ve beden süslemeleri birlikte anılmalarına rağmen, kalıcılık konusunda belirli bir ayrışma mevcuttur. DeMello (2007:XVII) tarafından belirtildiği üzere, beden süslemeleri geçici uygulamalardır; ancak beden modifikasyonlarının büyük bir çoğunluğu kalıcıdır ve bedeni çok daha kalıcı bir biçimde değiştirir ve dönüştürürler. Beden süslemeleri altında yer bulan makyaj vb. uygulamaların doğasını kalıcılık ile değil, geçicilikle açıklamak mümkündür. Beden modifikasyonlarının ve taşıyıcıları üzerindeki etkilerini ise kalıcılık karakterize etmektedir.

Literatür içerisinde egemen olan bir diğer hakim arayış da, bedene zarar verme düzeyinde algılanan beden modifikasyonları ve dövmelemlerin arasına bir çizgi çekme ve sınırı belirleme üzerine kuruludur. “Bedenin bozulması veya kasıtlı olarak yaralanması, dövmelemler ve yara izi bırakma eylemleri genellikle bir gruba aidiyet, olası korku veren güçlerden korunma veya bir iyileşme ritüeli olarak işlev görmektedirler.” (Hewitt, 1997:65). Burada kullanılan beden bozulması, yaralanması ifadeleri için gelecek itirazların önünü almak; dövme, piercing gibi beden süslemesi veya modifikasyonu başlıkları altında kategorize edilen eylemleri neden bu şekilde değerlendirdiğini rasyonalize etmek adına Kim Hewitt bir açıklama yapma ihtiyacı hisseder. Buna göre; dövme ve piercing eylemleri bedeni süsleme amacını yerine getirirken aynı zamanda, yapım esnasında ortaya kan çıkmasına ve derinin şekil değiştirmesine neden olurlar. Bu nedenle, dövme ve piercingin de bu kategori altına almasının altında yatan amaç söz konusu eylemleri yargılamak değil, aksine bu pratiklere daha geniş ve farklı bir çerçeveden geliştirilen kavramsallaştırma ile yaklaşabilmektir (Hewitt, 1997:2). Pitts (2003:25) ise skarifikasyon, bedeni dağlama gibi eylemlerin dövmelemler gibi bedeni güzelleştirme amacı taşıyamayacağını, bu pratiklerin ziyadesiyle bireyin kendine zarar

vermek amacı doğrultusunda hayata geçirildiğini belirtmiştir. Her ne kadar uygulama içerisinde açığa çıkan kan, dövmeleri diğer zarar verici modifikasyonlara yaklaştırır gibi gözükse de, özü ve amacı itibarı ile dövmelerin farklılaştığını ve bu nedenle bahsi geçen modifikasyonlardan uzaklaştığını belirtmekte fayda vardır.

Beden modifikasyonları içerisinde dövmeleri ayrı konumda bulunduran özellikleri kalıcılık ve bedene verilen zarar başlıkları altında özetlemek mümkündür. Kasıtlı olarak yaralamalar sınıflandırmasına dövmelerin dahil edilmesi demek, dövmelerin dekoratif anlamlarının içinin boşaltılması anlamına gelecektir. Dövmelerin yalnızca bir süsleme aracı olarak değerlendirilmesi ise dövmeleri makyaj vb. beden süslemelerine yakınlaştıracak olması nedeni ile doğru olmayacaktır.

2. 4. 1. Dövmenin Yapısal Özellikleri

Dövmelerin yapısal özelliklerinden bahsetmeden önce, dövmenin genel bir tanımına yer vermekte fayda vardır. “Dövme” terimi, genellikle grift dizaynların kullanıldığı, renkli pigmentlerin bedenin, bir başka deyişle derinin yüzeyinin altına işlenmesi yolu ile ortaya çıkarılan kalıcı işaretler için kullanılmaktadır (Pitts ve Taylor, 2008:479). Tanımdan da anlaşılacağı üzere, dövmeler temelde keskin bir araç vasıtası ile derinin altına istenilen sembollerin kalıcı olarak kazınmasıdır. Dövmenin yapım tekniklerinde dönemsel ve bölgesel olarak belirli farklılıklar gözlemlenmiştir. Buna göre; pek çok Hintli, Kuzey ve Güney Amerikalı basit bir iğneleme yönteminden, Polinezya yöresinde tırmığı andıran bir araçtan, Maoriler ise dövmelere gölgelendirme katabilmek adına ağaçtan sert bir cisimden ve nihai olarak da Avrupalılar günümüzdekine benzer metal bir cisimden faydalanmışlardır (www.tattoosunlimited.com, 2004:7). Dövme yapım tekniklerinin yıllar içerisinde gösterdiği gelişmeyle, dövme yapım sürecinin daha kolay ve görece acısız bir hal aldığını söylemek mümkündür.

2. 4. 2. Dövmelere Dair İlk Bulgular

Dövmelerin tarihinin çok eskilere dayandığı bilinmektedir. Japon dövme geleneğinin İ.Ö. 10.000’lerde başladığı tahmin edilmektedir. Pitts ve Taylor (2008:482-483) tarafından belirtildiği üzere; mürekkep enjekte etmek manasına gelen Japon

dövmeleri “irezumi”nin tarihi İ.Ö. 10.000'lere dayanmaktadır. Başlangıçta asiller tarafından uygulanan ve aşağı tabakalar tarafından yaptırılması yasak olan irezumiler zamanla asiller tarafından dışlanmış ve alt tabakaya ait bir pratik görünümüne kavuşmuştur.

Bir diğer arkeolojik bulgunun ışığında ise dövmelerin Tunç Çağı esnasında da uygulanmaya devam ettiği belirtilmektedir. Tailaferro ve Odden (2012:4)'e göre, dövmenin tarihinin Tunç Çağı'na kadar uzandığı düşünülmektedir. Bu iddiayı destekleyen en önemli bulgu ise İ.Ö. 3200 yıllarında öldüğü düşünülen ve yetmiş beş adet dövme ile işlenmiş olan insan bedenidir. İyileştirici gücü nedeniyle uygulandığı tahmin edilen bu dövmelerin dekoratif sebeple veya toplumsal statüyü sembolize etmesi amacıyla gerçekleştirilmiş olması ihtimalleri üzerinde durulmaktadır.

Dövmelerin İ.Ö. 2000 yıllarında dünyada pek çok noktada uygulanan bir pratik olduğu ortaya çıkarılmıştır. Sanders ve Vail (2008:36) tarafından belirtildiği üzere; İ.Ö. 2000 yıllarında dövmecilik kültürü Orta Doğu'dan bir şekilde Hindistan, Çin ve Japonya kanallarını kullanarak Pasifik Adaları'na yayılmıştır. Bu yayılımın nasıl gerçekleştiği ile ilgili olarak çeşitli teoriler mevcuttur, ancak şu su götürmez bir geçektir ki; dövme Aztek, İnka ve Maya kültürlerinde çok önemli bir yere sahipti. Bu iddiayı destekleyecek biçimde İ.S. 1. yüzyıla denk gelen bir tarihten kalan yoğun biçimde dövmeye sahip mumyalanmış bedenler Peru'da yapılan kazılarda bulunmuştur

Tarihsel olarak aynı dönemlerde Pitts ve Taylor (2008:481) tarafından aktarıldığı üzere; dövme geleneğine Mısır'da genellikle soylu kadınlar tarafından uygulanan bir pratik olarak rastlamak mümkündür.

Dövmeye dair ilk bulgularda açığa çıkan yapılaş nedenlerinin ilerleyen tarihlerde gelişen geleneksel dövmecilik anlayışının motivasyon kaynakları ile uyumluluk arz ettiği dikkat çekmektedir.

2. 4. 3. Geleneksel Dövmeler ve Anlamları

İlkel kabileler içerisinde dövme geleneği, çeşitli ritüeller etrafında ve toplumsalın bir nesnesi olarak devamlılık arz etmiştir. Bedenin ve derinin dış dünyaya açılan anlam kapısı olarak düşünüldüğü durumlar içerisinde dövmelerin ayrı bir yeri

vardır. Görünmeyen yerlerdeki dövmeler hariç tutularak, dövmeler ötekinin anlam dünyasında bireyle ilgili ilk izlenimlerin oluşmasında önemli bir yer tutmaktadır. Lacan’a (1978:41) göre dövmeler, anlam belirten semboller ve karşı tarafta anlam bulan ilk gösterenlerdir. Dövme yaptıran bir birey dövme yaptırdığı andan itibaren dövmeden ayrı bir nesne halini de almaktadır. Yazara göre; ilk dövme bir avcının avının hatırasını bedenine kazınması sonucunda ortaya çıkmıştır. Avcının bedenindeki tekil çizik şeklindeki dövmeler, av sayısını göstermiş ve avcının diğer avcılara mesaj göndermesini sağlamıştır. Toplumsal ilişkiler ağı içerisinde kurulan iletişimin vasıtaları olan dil vb. öğelerin yanı sıra dövmeler de birer sözsüz iletişim ögesi olarak, bu ağ içerisinde görevler üstlenmiştir. Lacan tarafından belirtilen örnekten yola çıkıldığında, ilkel toplumlarda avcılar arasındaki statü farklılıkları, başka bir iletişim aracına gereksinim duyulmaksızın dövmeler aracılığı ile karşı tarafa iletilebilmiştir.

Teknolojinin hala gelişmediği toplumlarda, dövmeler en hızlı biçimde iletişimin kurulması için aracılık etmektedir. Bu toplumlarda dövmenin amacı; belirli bir gruba ait olduğunu ve bu grup içerisinde paylaşılan değerler sisteminin diğerlerine hatırlatılmasıdır (Durkheim, 1995: 234). Grup aidiyetini sembolize etmek, geleneksel dövmelerin iletişimsel amaçları arasında öncelikli öneme sahiptir. Ağırlıklı olarak avcı toplayıcı siteme dayalı veya basit üretim biçimlerinin hüküm sürdüğü topluluklar içerisinde gruplar, diğer bir tabir ile kabileler arasındaki çizgiyi keskinleştirmek ve aidiyeti sergilemek adına dövmelerden faydalanılmıştır. Polinezya yöresinde dövmeler üzerine antropolojik çalışmalar yürütmekte olan Gell (1993:1) tarafından belirtildiği üzere, dövme pratikleri dövmelerin gömülü olduğu değerler sisteminin organize edilmesinde ve işlerlik kazanmasında öncelikli bir rol oynamıştır. Bu noktada, dövmeleri yalnızca var olan sistemin uzantıları olarak değil de, bazı topluluklarda sistemin oluşması ve sürdürülebilmesi için adeta bir yapıtaşı olarak değerlendirmenin mümkün olduğundan söz edilebilir.

Hewitt (1997:68), dövmelerin en belirgin özelliğinin, taşıyıcısının sosyal kimliğini veya statüsünü açığa çıkarmak olduğundan bahsetmektedir. Polinezya yöresinde kullanılan dile ait bir kelime olan “tapu” kelimesi, tabu kelimesinin kökeni olmakla beraber dövmeli bir insanın toplum içerisindeki statüsünü de göstermektedir.

Sanders ve Vail (2008:37) tarafından belirtildiği üzere; geleneksel dövmeler hakkındaki süreç tüm ilkel kabileler arasında benzer bir biçimde işlemekteydi. Genellikle sancılı ve acılı geçen dövme üretim safhası, yetişkinliğe geçiş ayınlarının bir parçası haline gelmişti. Bu ritüel esnasında dövme yapılanlar, ne kadar cesur olduklarını kabilenin diğer üyelerine göstermekle yükümlüydüler. Bu ifadeler, geleneksel dövmelerin bir diğer işlevini de açığa çıkarır niteliktedir. Kimlik ve statü kazanımlarının sembolize edilmesinin yanı sıra dövmeler, bireylerin hayatlarındaki önemli dönüm noktalarına işaret etmek adına törenler içerisinde araçsallaştırılmaktaydılar. Çocukluk, ergenlik, yetişkinlik gibi pek çok kültür içerisinde önem arz eden mihenik taşlarının bedene kalıcı olarak kazınması ile hem topluluk içerisindeki diğerleri bu geçişten haberdar ediliyor, hem de bu geçişlerin bireyin kendisi tarafından kalıcı olarak hatırlanması sağlanıyordu.

Ritüel esnasındaki acının kadınlar ve erkekler için farklı anlamlar teşkil ettiğini belirtmekte fayda vardır. Dövme yapılırken ortaya çıkan kanın ve duyumsanan acının eski dövme ritüellerinde toplumsal cinsiyet ile doğru orantılı olarak şekillenmiş anlamları bulunmaktaydı. Buna göre; acı ve kan, erkeklerin savaşçı kimliğine gönderme yaparken, kadınların da doğum sancısına dayanabilirliğinin bir ispatı olarak işlev görmektedir (Pitts ve Taylor, 2008:482). İlkel kabileler içerisinde birer avcı ve savaşçı konumunda bulunan erkekler, topluluk içerisinde bu ritüel esnasında diğerlerine ne kadar güçlü olduklarını belirtmek durumundaydılar. Kadınlar ise kendilerini beğendirebilmek ve bu doğrultuda doğurganlıklarını ispatlayabilmek adına dövmelere başvurumaktaydılar. Toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımı dövmelerin sayısı ve deseni üzerinde de etkili olmaktadır; Maorilerde hem kadınlar hem de erkekler dövme yaptırmaktaydı, ancak dövmelerin dizaynı ve seviyeleri farklılık arz etmekteydi. Kadınlar sınırlı sayıda dövmeye sahip olurken, erkekler hem yüzlerinde hem de vücutlarında son derece büyük dövmelere sahip olmaktadır (Sanders ve Vail, 2008: 37). Dövme sahibi olmak yalnızca bir cinsiyet grubu ile sınırlandırılmamış olsa da; kadınların daha küçük dövmelere sahip oluşu, Maorilerin erkek ve kadın bedenleri için farklı estetik algısına sahip olduğu çıkarımının yapılmasına olanak sağlayabilir. Bu durumu şekillendiren bir diğer etmen olarak da, erkeklerin cesur bir savaşçı görünümünü tamamlamak için daha büyük dövmelere yönelme ihtiyaçlarından söz etmek mümkündür. Pitts ve Taylor (2008:481-482) da benzer bir biçimde, Maori

dövmelerinin kadınlar ve erkekler için farklı anlamlar taşıdığından söz etmektedir. Buna göre; erkek Maoriler, olgunluk yaşına eriştikleri zaman yüzlerine “moko” adını verdikleri bir dövmeyi yaptırarak savaşçı ve erkek kimliğine sahip olmaktaydı. Kadınların dövmeleri ise, boyut olarak daha küçük olmakla beraber, kadın atalarına göndermeler barındıran ve kadınlığı temsil eden semboller ile donatılmaktaydı. Günümüz dövme anlayışı içerisinde, toplumsal cinsiyet rolleri etrafında kadınlar ve erkekler için farklı şekilde gelişen dövme algısının kökenini geleneksel dövmelerde aramak, bu nedenle çok da yanlış bir tutum olmayacaktır.

Maori dövmeleri üzerinde çalışmalar yapan ve bu bağlamda argümanlar geliştiren Levi Strauss, çalışmasında Maori dövmelerinin yalnızca deri üzerine kazınan bir sembol olmadığını; kültürel kodların, grup geleneklerinin ve felsefesinin de bu dövmeler vasıtası ile deriye işlendiğini ifade etmiştir. Strauss ayrıca, maskelerin ve dövmelerin yüze sosyal saygınlık ve kültürel anlam kazandırdığını; yüzlerin maskeler ve dövmeler ile var olabildiğini yazmıştır (Strauss, 1963:257-261). Levi Strauss’un çalışmalarında dövmeleri bir anlamda yanlış yorumladığını iddia eden Ellis (2012:19) ise, Strauss’un dövmeleri bir üst yapı tarafından dikte edilen biçimler olarak aktardığını belirtir. Ancak, Maori dövmelerinin dizaynında yüzü maskelemek niyetinden ziyade, bireysel yaşam öykülerine ve karşılıklı etkileşime dayalı bir tercihte bulunulması ile bu durumun yanlışlandığını iddia eder. Levi Strauss’un Maori dövmeleri üzerine söylediklerinde gözlemlenen belirlenimci anlayış, Ellis tarafından reddedilmiş ve dövmeler birer etkileşim unsuru olarak ele alınmıştır. Bu noktada, Maori dövmelerinin özgün ve bireysel imza niteliği taşıyan dövmeler olarak yalnızca üst yapı tarafından belirlenen dövmeler olmadığını belirtmekte fayda vardır. Ancak, üst yapı tarafından dikte edilen ve belirlenen ritüeller de tek başına etkileşimcilik yaklaşımını yanlışlar niteliktedir. Bu bağlamda, dövmelerin yalnızca bireylerarası düzlemdeki etkileşimin değil, aynı zamanda üst yapı ile girilen etkileşimin de bir sonucu olduğu iddia edilebilir.

Dövmenin kabileler arasındaki diğer işlevleri arasında ise din ve büyü ile ilintili olanları saymak mümkündür. Pek çok antik kültür içerisinde var olan bu ritüel doğrultusunda insanlar, bedenlerini kötü güçlerden ve ruhlardan koruyabilmek adına derilerine çeşitli formlarda şekiller kazımakta ve böylece bedeni spiritüel inanışların

okunabileceği bir metin haline getirmektedir (Hewitt, 1997:7). Bu noktada geleneksel dövmlerin taşıyıcıları tarafından kötü güçlerden onları koruyan birer kalkan olarak yorumlandıkları ve bu amaç doğrultusunda dövmeye sahip olduğu söylenebilmektedir. Kötücül olan ve bedenin dışında kalan bilinmeyene karşı, deri ve üzerindeki kalıcı semboller birer koruyucuya dönüştürülmektedir. Bazı geleneklerde bu durumun ölüm sonrasını da kapsadığı görülmüştür. Hambly (2009:57) tarafından aktarıldığı üzere, Borneo'daki Long Glat kabilesine mensup olan kadınların ölümden sonra dövmlerinin yoğunluğuna bağlı olarak belirli görevlerle sırandıklarına inanılmaktaydı. Yoğun dövmeye sahip olan kadınlar cennet ırmağındaki incileri toplama şansına sahip olurken, kısmi dövmeye sahip olanlar bu işlemi yalnızca izleyebilmekte, hiç dövmesi bulunmayanlar ise bu süreçten tümüyle mahrum kalmaktaydı.

İlkel kabilelerde dövmlerin koruyucu birer unsur olarak işlev görmelerinin altında yatan temel sebep, Hewitt tarafından Freud'un "Totem ve Tabu" isimli eserindeki şu pasajla bağlantılandırılmıştır: "Psikolojik etkilerin kandırılması amacı ile fiziksel dünyanın manipüle edilmesi, içsel ve dışsal dünya üzerinde güç kazanmaya dönük bir çabadır." (Hewitt, 1997:119). Beden ve ten üzerinde fiziksel etkileri olan bir pratik olmasına rağmen dövmlerin yapılış amaçları, ağırlıklı olarak psikolojik etkenlerden kaynaklanmaktadır. Geleneksel dövmler özelinde de korku faktörünün, motivasyonlar arasında önemli bir yer kapladığını belirtmek mümkündür.

Son olarak, geleneksel dövmlerin dünya genelinde ilkel kabilelerde sahip olduğu işlevleri genel olarak özetlemek gerekirse; bir sosyal statünün kazanılması ya da korunması, fiziksel ölüm gerçekleşikten sonra bir kurtuluş aracına dönüşmesi, acıdan, hastalıktan ve şeytani güçlerden koruması, ergenlikten olgunluğa geçişi veya hayat içerisinde önemli bir değişikliği sembolize etmesi, taşıyıcısına iyi şans getirmesi vb. özellikleri sıralamak mümkündür (Hambly, 2009:15).

2. 4. 4. Anadolu'da Geleneksel Dövmler

Anadolu'da bulunan geleneksel dövmlerin anlamlarına bakmadan önce tarihselliğin bozulmaması adına Orta Asya'da Türk kültürlerinde dövmenin yerine göz

atmakta fayda vardır. Çoruhlu (2015:45-50) tarafından belirtildiği üzere; Proto Türk ve Hun dönemi olarak değerlendirilebilecek dönemlerde, Oglaktı, Pazırık ve Ukok kurganlarından elde edilen veriler ışığında; dövmelerin kötülüklerden korunma, savaşta başarı kazanma, dönemin dini inanışı doğrultusunda köken olarak ait olunan “hayvan ata”nın sembolize edilmesi ve çekiciliği arttırmak adına süslenme gibi anlamlar doğrultusunda yapıldığını söylemek mümkündür.

Osmanlı döneminde de dövme geleneğinin izlerine rastlamak mümkündür. Yenipınar ve Tunç (2013:14) tarafından belirtildiği üzere; Osmanlı İmparatorluğu’nda önceleri Cezayirliyle girilen temaslarda kendisine yer bulan dövmecilik anlayışı sıradan bir aktivite olarak konumlandırılmış ve göz ardı edilmiştir. Ancak, sonraları Yeniçeri Ocağı’nda ait olunan ortayı işaret edecek nitelikte kullanıma girer; esnaf ve alt tabaka arasında yaygınlaşır, II. Mahmut tarafından 1826 yılında yasaklanır ve bunun neticesinde yeniçeri adayı olan, ancak ocağa kaydı bulunmayan gençler dövmeleri yüzünden idam edilir. Ayrıca Osmanlı minyatür sanatında da dövmeli birey tasvirlerine rastlamak mümkündür. Carswell (1965:42)’e göre; British Museum’da bulunan yedinci yüzyıla ait bir Türk minyatüründe ön kolunda Zülfikâra benzeyen figür bulunan İranlı bir derviş resmedilmiştir.

Anadolu’da dövme geleneğine dair rastlanılabilecek en eski kaynaklardan birinde belirtildiği üzere, “Türkiye’de hatıra dövmeleri, dini hac ziyaretlerini gerçekleştirmiş olan bireyler için kullanılan ‘Hacı’ kelimesi ile karşılanmaktadır.” (Sinclair, 1908:361-86’dan aktaran Hewitt, 1997:67). Ancak, Anadolu dövmeciliği geleneğinde dövmeyi karşılaması için kullanılan kelimelerde ‘hacı’ sözcüğü ile kurulan ilişkiye başka bir kaynakta rastlamak mümkün değildir. Bahsi geçen hac dövmeleri geleneği bu nedenle şüphelidir. Yenipınar ve Tunç (2013:15) tarafından belirtildiği üzere dövmeyi karşılaması için, “Türkçe dövme, döğün, dövün kelimeleri kullanılırken, Kürtçe; dek-dak-neşh, Arapça, vesm-veşm kelimeleri kullanılmaktadır.” (Yenipınar ve Tunç, 2013:15). Etimolojik anlamda kelimenin kökeni üzerinden bir yaklaşım getirilecekse Lübnan’da dövme için kullanılan ve Kürtçede kullanılan kelimeler birbirlerine yakınlığı ile dikkat çekmektedir. Zira, Carswell (1965:41) tarafından

belirtildiği üzere; “Beyrut’ta dövmeci için ‘daghagh’ veya ‘shamat’ kullanılırken dövme kelimesi için de ‘dagh’ veya ‘sham’ kullanılmaktadır.”

Günümüzde geleneksel dövmelerin izine Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde rastlamak mümkündür. Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde devam ettirilen dövmecilik anlayışı geleneksel dövmelerin karakteristik özelliğini karşılayacak biçimde kadınlar ve erkekler için farklı motivasyonlar etrafında uygulanmaktadır. Buna göre; Yenipınar ve Tunç (2013:24) tarafından belirtildiği üzere kadınlar için dövmenin anlamlarından bazıları; boy, soy, aşiret ekseninde şekillenen grup aidiyeti, güzel görünmek, kötü güçlerden korunma, cinsiyet rollerinde belirleyicilik, bir olayı hatırlatması olarak sıralanırken; erkeklerde, grup aidiyeti, yiğitlik ve güç nişanesi vb. olarak bir gruplandırma yapmak mümkündür.

Görüldüğü üzere, bölgede varlığını sürdürmekte olan geleneksel dövme anlayışı, hem dövme yaptırma motivasyonları bazında hem de cinsiyet rolleri etrafında farklı örgütleniş bağlamında küresel ölçekte geleneksel dövme yaklaşımı ile son derece benzerdir.

2.4. 5. Batı’da Dövmenin Algılanışı

Avrupa ve Amerikan kültürlerinin dövme ile karşılaşmaları genellikle kaptan James Cook’un Polinezya yöresine yapmış olduğu deniz aşırı yolculuk ile başlatılıyor olsa da (Ellis, 2008:1), Atkinson (2003:30) tarafından belirtildiği üzere, Batı kültürünün dövme ile tanışıklığı daha eski tarihlere dayanmaktadır. Örnek vermek gerekirse Romalı askerler Kelt savaşçılarına vücutlarındaki savaş esintili dövmeler nedeniyle “resim (pict)” lakabını takmışlardı. Atkinson tarafından belirtilen bu durum Romalıların dövmeleri kendilerinden olmayanlarla ve diğerleri ile ilişkilendirmelerine neden olmuştur. Romalı olmayan ve dahası Romalıların savaş halinde olduğu uygarlıklarda gözlemledikleri dövmecilik anlayışı, dövmenin Romalıların zihin dünyasında aykırı bir noktaya yerleştirilmesine neden olmuştur. Romalılar, bu nedenle kendi toplumlarında dövmeyi yalnızca suçluları damgalamak adına kullanmışlardır. Atkinson (2003:38) tarafından da belirtildiği üzere; dövmenin protest bir tutumu ya da politik olarak muhalif olma biçimini sembolize etmesinin kökenini hapisaneler bağlamında

dövmelerde aramak, tartışmalı da olsa seçenekler dahilindedir. Dövmeler, İ.Ö. 450 yıllarında Yunanlılar tarafından suçluları damgalamak adına kullanılmaktaydı. Aynı durumu sonraları İngiltere’de, Japonya’da ve Fransa’da da görmek mümkündür. Damgalamak anlamında kullanılan stigma kelimesinin kökeni de bu amaçla uygulanmakta olan dövmelere dayandırılmaktadır. “ “Stigma” deyimini Yunanlıların suçluların ve kölelerin bedenlerini damgalamak için kullandığı dövmelerden türemiştir. Bu nedenle stigma, Batı dillerine utanç verici davranışın damgası anlamında geçmiştir.” (Fisher, 2002:92). Romalılar döneminde başlayan bu yöntem çok sonraları da Nazilerin Auschwitz’de ve diğer toplama kamplarında Yahudileri damgalaması ile devam etmiştir. Bu dövmeleme yöntemi günümüzde mahkûmların kendileri tarafından devam ettirilmektedir (Taliaferro ve Odden, 2012:6).

Romalılar döneminde sürdürülmekte olan dövmecilik anlayışı tarih içerisinde bir kesintiye uğramıştır. Bunun sebebi ise Hristiyanlığın kabulü ile birlikte dövme yaptırmanın yasaklanması idi. Dövme geleneği dinler tarafından genellikle bedene verilecek zarar ile bağdaştırılmıştır. Dinlerin bedeni yaralamaya veya kalıcı olarak süslemeye karşı olan tutumları, ilkesel olarak farklılıklar gösterse de genel anlamıyla bir yasaklamadan söz etmek mümkündür. Eski Ahit, Musevilerin bedenlerini işaretlemesini şu şekilde yasaklamıştır: “Ölene kadar bedeninizde herhangi bir kesik açmamalı ya da bedeninize herhangi bir işaret nakşetmemelisiniz.” (Leviticus 19.28; Kent, 1997:79). Hristiyanlıkta ise beden üzerine işlenen işaretler, kardeşini öldürdüğü için damgalanan Kabil ile ilişkilendirildiği için yasaklanmıştır (Hewitt, 1997:66). Ancak bu dönem içerisinde dini motifleri elleri üzerine dövme biçiminde işleyen bireyler türemiştir. Bunun sebebi ise, yasak olan ve açığa çıkarsa idama varan bir ölçekte cezalandırılacak bireylerin, inançlarına olan bağlılıklarını göstermek istemeleridir (Pitts ve Taylor, 2008:484). Hristiyanlıkta günümüzde de devam etmekte olan dini dövme anlayışının dinin emirlerine karşı gelmek amacıyla değil, aksine dine olan bağlılığın bir göstergesi olarak uygulandığını belirtmek yanlış olmayacaktır.

James Cook tarafından dövmeler ile tam anlamıyla tanıştırılmadan önce batılı kaynaklarda dövme pratiğine verilen isim iğne ile delme manasına gelen “pricking” ifadesi idi. Ancak, Cook tarafından tanıtılan ve işaretlemek anlamına gelen Thaiti

kökenli “ta-tu” kelimesinden evrilen “tattoo” ifadesinden sonra dövmeler, günümüzde de kullanımını sürdürmekte olan bu sözcük ile karşılanmaya başlamıştır (Fisher, 2002:93). Küresel ölçekte dövmeleri karşılamak için kullanılan tattoo kelimesinin kökeni Polinezya yöresinden gelmektedir. Kolonicilik faaliyetleri sırasında yaşanan bu etkileşim sonucunda dövme geleneği Batı’da kendisine yeniden yer bulmuştur. Blanchard (1991:13) tarafından belirtildiği üzere; dövmeler Avrupalıların zihninde ilk olarak kolonicilik ile ilişkilendirilecek bir biçimde yer edinmişti. Bunun sebebi; yalnızca Avrupalıların dövme geleneğine sahip olmayışı değil, sömürülen diğerlerinin dövmeli oluşu ile de ilgilidir. Kolonilere ait olan ve kolonilerden fayda sağlayan arasındaki fark deri üzerine işlenen semboller ile belirgin bir hal almaktaydı. Dövme sahibi olmayı “öteki” ile ilişkilendiren bu duruşun sonucunda, dövmeler toplum genelinde kabul görmeyen, çevrede kalan bir aktivite olarak sürdürülmüştür.

Dövmeler, 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar bir nevi vahşilik ve barbarlık alameti olarak görülmüştür. Polinezya yöresinden getirilen yerliler Avrupa’da ve Amerika’da Batı’nın bilim ve teknoloji noktasında ne kadar ileride olduğunu ispatlamak adına karnavallarda doğal ortam simülasyonları içerisinde sergilenmiştir. Batı’ya getirilen yerliler birer metaya dönüştürülmüş ve sahiplerine para kazandıran birer ürün olarak değerlendirilmiştir. Dövmenin ıllkellik ile kurulan bağıını güçlendiren bu algı, başlangıçta Polinezyalı yerlilerce dövmelenen denizciler tarafından da yıkılamamışsa da denizcilere atfedilen maceraperestlik ve özgür ruhluluk gibi tanımlamalarla bir dönüşüme uğramıştır. Zaman içerisinde denizciler ve karnaval çalışanları aracılığıyla işçi sınıfına ait, ıllkellik sembolünden macera sembolüne evrilen bir karakter sergilemiştir (DeMello, 2000:48-49). Dövmeli bireyler, dönemin “Freak Show” olarak nitelendirilen organizasyonlarında fiziksel görüntülerindeki farklılıklar nedeniyle bir sergi nesnesi haline getirilen insanlar ile aynı doğrultuda değerlendirilmiştir. Dövmeli bir beden de, doğuştan getirilen eksiklikler gibi dönemin izleyicilerinin dikkatini çekmiş ve bu düzen içerisinde bakışın nesnesi haline gelen bir pratik olarak değer görmüştür. DeMello (2000:56-59) tarafından da belirtildiği üzere; Polinezya yöresinden getirilen köleler gösterilerde daha fazla çalışamaz duruma düştüğünde ise yöntem değiştirilmiş ve dövme sahibi beyaz ırk mensubu insanlar da karnaval ve şovlarda sergilenmeye başlanmıştır. Otantikliğe ve vahşiliğe vurgu yapan, ilkel kabile mensuplarınca esir

düşürülen ve onlar tarafından zorla dövmelenen erkek hikâyesi; dövmeli kadınlar sergilenmeye başladığında yerini daha naif hikayelere bırakmıştır. Erkeklerin aksine dövmeli kadınlar, dövmeli olmalarına rağmen feminen ve şık bir imajı temsil etmekteydiler. Dövmeye sahip kadınların şovlarına olan ilginin artması için kadınlar nazik ve yardıma muhtaç duruma düştükleri bir hikâye eşliğinde sirklerde sergilenmekteydiler.

Amerikan toplumunda, 1800’lü yıllarda ucube gösterileri kapsamında doğuştan çeşitli engellere sahip insanların sergilendiği dönemin ardından sahneyi devralan dövmeli beyaz insanların cinsiyetlerine uygun olarak sergilenişleri, dönem Amerika’sı hakkında da fikir sahibi olunmasını sağlayabilir. Dövme sahibi erkeklerin vahşilerle kahramanca savaştığı ve esirlikten kurtulduğu dönem, hayatlarının başarı nişanesi olarak kurgulanıyor ve o şekilde pazarlanıyordu. Vahşilerle ve barbarlarla temasın izlerini dövmede görmek mümkündü. Dövmenin barbarlıkla ve ilkellikle ilişkilendirildiği bu dönemde, dövmeli erkekler üzerinden para kazanabilmenin yolu erkeklik hikâyelerinden geçmekteydi. Dövmeli kadınların sergilenmesi esnasında ise kadınların erkeklere muhtaç oluşuna ve kırılganlıklarına vurgu yapılıyordu. Erkek egemen bir toplumun yansımalarına, dönemin karnavallarındaki eğlence anlayışı içerisinde rastlamak da pekâlâ mümkündür.

Polinezyalı yerliler ve Batılılar arasında kurulan bu temas esnasında, Polinezya yöresinde sürdürülen dövmecilik geleneği da tehlike altına girmiştir. Kuwahara (2005:2) tarafından aktarıldığı üzere, Tahiti dövmeleri tarihsel bağlamda belirli bir kesige uğramış ve 1830’lu yıllarda yörede faaliyet göstermekte olan Hristiyan misyonerler tarafından yasaklanmıştır. Dövmenin Tahiti kültüründe kendisine yeniden yer bulması ise ancak 1980’li yıllarda mümkün olabilmıştır. Batılıların dövmeler ile kolonizasyon penceresinden sürdürdükleri ilişki, ilkel kabilelerdeki dövmeli bireylerin kafataslarının da birer ticari unsura dönüştürülmesi noktasına kadar varmıştır. Maori dövmelerine olan ilgi ve Batılıların kabile mensuplarını insandan aşağıda görme eğilimleri birleşince ortaya çıkan sonuç, Maorilerin kafalarının silah ve mühimmat karşılığında takas edilmesi şeklinde olmuştur (Lautman, 1994’den aktaran Atkinson, 2003:32).

Dövmeler tarihsel bağlamı içerisinde egzotizm sembolü, I. ve II. Dünya Savaşlarına katılan askerler için gurur ve vatanseverlik alameti, mahkûmlar ve çete üyeleri için farklılaşmanın ve aidiyetin temsilcisi olarak anlam kazanmış ve toplum tarafından az kabul gören gruplar arasında yaygınlaşmıştır (Kosut, 2006a:74). Dövme ve dövmeli birey algısının damgalama unsuru olarak yaptığı başlangıç, ardından yerini kolonicilikle kurulan bağa ve son olarak da suç ile alakalı gruplarla sürdürülen ilişkiye bırakmış; bu nedenle dövmeler marjinal bir nitelik kazanmak durumunda kalmıştır. Askerler için dövmelerin anlamına bakılacak olursa; Burg (1995:39)’un da belirttiği üzere, ordu mensupları genellikle nişan ya da rozet benzeri, ordu aidiyetini ön plana çıkaran imajları kullanarak dövme seçimlerini gerçekleştirmektedir. Bunların yanı sıra bir anneye, sevilen ve uzaklarda olan bir insana ya da Tanrıya olan aidiyeti sembolize eden dövmelere rastlamak da mümkündür. Bu dövmelerin amacını ise şu şekilde özetlemek olasıdır; bu dövmeler askerin tehlikeli görevlerinde koruyucu bir misyon üstlenmekte ve olası ölüm durumlarında askerlerin sevdikleriyle ya da değer verdikleriyle beraber olmalarına imkan vermektedir.

Asker ve işçi sınıfına ait dövmeler, Rosenblatt (1997:307) tarafından belirtildiği üzere “Dövme Rönesansı” olarak adlandırılan dönem sonrasında orta sınıf tarafından dönüştürülmüş ve sert, erkek egemen doğasından sıyrılarak daha naif bir görünüm kazanmıştır. DeMello (1995:48)’ya göre 1970’lerde işçi sınıfından ödünç alınan dövmeler orta sınıf habitusuna uyumlu bir şekilde dönüştürülmüş ve bunun neticesinde dövmelerin işçi sınıfı kökeni göz ardı edilerek, bireysellik ve kişisel gelişim temalı bir dövme literatürü oluşturulmuştur.

Dövmelerin Batı’da algılanışı kolonicilik, ucube şovları, işçi sınıfının alamet-i farikası olmak üzere orta sınıf tarafından dışsallaştırılan bir çizgide ilerlemiş; 1970’lerde yaşanan kırılma ile dövmeler bireylerin kendilerini ifade edebilmeleri için bir araç olarak yorumlanmaya başlamıştır. Tüm bu tarihsel akışın varılan nokta da dövmelerin norm kırıcı doğalarını tamamı ile kaybettiklerini söylemek ise bir hata olacaktır

3. BİR İLETİŞİM ARACI OLARAK DÖVMELER

3. 1. Toplumbilimin Nesnesi Olarak Dövmeler

Toplumbilim içerisinde dövmelere olan yaklaşımlara değinebilmek için öncelikle bedeni ele alan yorumlama biçimlerini incelemekte fayda vardır. Bedenin üzerine işlenen kalıcı birer sembol olarak değerlendirmeye tabi tutulabilecek olan dövmelere getirilen açılımlar, beden üzerindeki incelemeler çerçevesinde şekillenmektedir. Bedenin ve anlamlarının açıklanması, zorlu bir çaba gerektirmektedir. Bunun sebebi, beden anlayışının kültürden kültüre değişmesinden ziyade, dönemsel olarak bedenin düşünürler tarafından ele alınış biçiminin farklılık gösteriyor oluşudur. Bu bağlamda, bedenin tanımının tarih içerisinde gösterdiği değişimleri Synott (2002:7) şu şekilde özetlemektedir: Bedenler, Platon tarafından ruhun mezarı, Descartes tarafından bir makine olarak tanımlanırken, Sartre tarafından beden ve benliğin eşdeğer tutularak tanımlandığı gözlemlenmiştir. Bu görüşler arasında özellikle Descartes'ın görüşü, bedene olan Kartezyen yaklaşımı da açıklayabilmesi adına ayrıca önem teşkil etmektedir. Descartes'ın bedeni bir makine olarak tanımlamasına yol açan düşüncenin yolu, bedenin ve aklın ayrılmasından geçmektedir. Wegenstein (2006:11) tarafından belirtildiği üzere; Batı felsefesinde bedene olan yaklaşımı çok uzun süreler Kartezyen yaklaşım belirlemektedir. Bedeni ve akı birbirinden ayrı iki oluşum olarak nitelendiren Dectartes, düşünce ile ilgili görevleri akla tayin etmiş, bedene ise akıldan bağımsız temel beden fonksiyonlarını yüklemiştir.

Kartezyen görüşün uzantısında beden, dışarıya ait ve ikincil bir konuma yerleştirilmiş ve akıl ön planda tutulmuştur. Bu düşünce sistemine getirilen eleştiriler, bedenin sosyal süreçler içerisinde değerlendirilebilmesine de ön ayak olmuştur (Kara, 2011:25). Aklın uzağında bir konuma yerleştirilen beden, Batılı düşünce sistemi içerisinde uzunca bir dönem yok sayılmış ve üzerine yapılacak sistemli çalışmalardan mahrum bırakılmıştır.

Sosyoloji disiplini içerisinde bedenin yeri yoktur (Işık, 1998:125; Schiling, 1993:19; Turner, 2008:33). Bunun nedeni; klasik sosyolojinin bireylerarası etkileşim temelinde çalışmalara yönelmemesi, bireyi ve bedeni daha geniş çerçevede bir sistem

içerisine yerleştirerek ele almış olmasıdır. Işık (1998:126) tarafından belirtildiği üzere, Marx, Durkheim, Weber ve Simmel gibi sosyologların genellikle ilgilendiği sorunlar; toplumların yaşamış olduğu dönüşümlere odaklanmış, makro pencereden geliştirilen bu anlayış içerisinde de beden kendisine bir özne olarak yer bulamamıştır. Toplumların dönüşümü tarihsel bağlamı içerisinde, üretim sistemleri arasındaki dönüşüme entegre bir biçimde ele alınmış, bireylerin günlük hayatları içerisindeki dönüşümler incelemeye dahil edilmemiştir. Sözü geçen düşünürler arasında yalnızca Marx'ın söylemlerinin beden alanındaki yazın üzerinde belirli etkileri olduğundan söz etmek mümkündür. Marx, bedeni insan ve doğa ilişkisi içerisinde bir yerde konumlandırmıştır. Marx'a (1992:173) göre; insan doğaya yine doğanın sahip olduğu güçlerden birisiyle, doğal olarak sahip olduğu bedeninin uzuvları vasıtasıyla karşı koymaya çalışarak; hem doğayı üretim için uygun koşullara çekme çabasına girer, hem de bu çaba sonucunda kendi doğasında da değişikliklere sebep olur. Marx tarafından dile getirilen insan ve doğa ilişkisinde, beden ve uzantıları başroldedir. Beden; üretim ve emek süreci içerisinde bir araç haline gelerek, insanın doğa ile olan hayatta kalma mücadelesinde insanlığın yanında saf tutmaktadır. Marx'ın anlatısında beden hakkında izlerine rastlanmayan ilişki türü ise, toplum, benlik ve beden üçlüsü arasında kurulan ilişkidir.

Sosyolojide sınırlı ilgiye mazhar olan beden, antropologlar tarafından daha derinlemesine ele alınmıştır. Antropoloji, özü gereği doğa ve insan arasındaki etkileşimi insan çerçevesinden ele almakta ve insanın doğa ile olan ilişkilerinde bedeni önemli bir yerde konumlandırmaktadır. Belirli bir kültür içerisinde hayatını sürdüren ve bu doğrultuda bir dünya görüşüne sahip olan bir birey; bilinmeyen bir bölgeye has kültürleri anlamlandırma çabası içerisine girdiğinde beden ayrıca önem kazanmaktadır. Antropologlar bilinmeyen ile karşılaştıklarında dış dünyaya açılan bir sınır görevi görmekte olan beden üzerinden kültürler hakkında çıkarımlarda bulunmuş ve bu nedenle bedene sosyologlara nazaran daha fazla değer vermişlerdir. Bir antropolog olan ve Thaiti bölgesinde dövmeler üzerine saha araştırması yapan Kuwahara (2005:22) tarafından beden üzerinden gerçekleştirilen anlamlandırma süreci şu şekilde tanımlanmıştır; beden hakkında belirgin bir anlayışın oluşturulması için tanıdık ve tanıdık olmayan beden formlarının zihinde şekillendirilmesi vasıtası iki düzeyde gerçekleşmektedir. Buna göre, ilk katman kendiliğinden nesnelleştirme olurken, ikinci

katman ise diğerlerinin nesnelleştirilmesidir. Bu süreç sonucunda, bireyler kendilerinin ve diğerlerinin bedenini nesnelleştirmek kaydıyla kendi bedenlerini tanımlamakta ve kendi bedenleri ile diğerlerinin bedenleri arasındaki benzerliklerin ve farklılıkların ayırdına varmaktadır.

Toplumbilim alanında beden üzerine gerçekleştirilen ilk sistematik çalışma, sembolik antropoloji alanında çalışmakta olan Marcell Mauss tarafından 1935 yılında yazılan “Beden Teknikleri” isimli makaledir (Işık, 1998:125). Bu çalışmasında Mauss bedeni temel olarak, insanın ilk ve en doğal enstrümanı olarak tanımlamış ve bedenin kullanımı üzerinde kültürlerin yanı sıra yaş ve cinsiyet gibi demografik verilerin etkisinden bahsetmiştir (Mauss, 1935:70-87). Bu çalışmayı önemli kılan ve diğerlerinden ayıran nokta, bedeni doğal ve değişmez bir sistem olarak değil, aksine kültürlerarası farklılıkların merkezinde ve bu bağlamda değişimlere açık bir yapı olarak nitelendirmesi olmuştur. Mauss’un çıkış noktasını da bedeni doğa ile olan ilişkide araçsallaştırmak teşkil etmiş; ancak varılan noktada beden sosyal sistemlerin etkisi altında kalabilecek şekilde kurgulanmıştır.

Antropoloji alanında beden üzerine diğer bir önemli çalışmayı gerçekleştirmiş olan Mary Douglas (2001:115-6), bedeni karmaşık bir yapı olarak tanımlamaktadır. Beden sembolizmin önemli bir nesnesi halini almakta ve diğer karmaşık sistemleri de temsiliyet hakkını elde etmektedir. Bedenin sınırları tüm sistemleri kapsar bir nitelik kazanmaktadır. Douglas tarafından geliştirilen bedeni ele alış biçimi sayesinde, bedeni tüm diğer sistemlerin merkezinde konumlandırmak mümkün hale gelmiştir. Beden, diğerlerinin okuması için donelerin sunulduğu bir inşa olarak resmedilmiş ve bu da beden üzerindeki yazılı kayıtlar olan beden modifikasyonlarının okunuş biçiminin radikal bir biçimde değişmesine olanak sağlamıştır. Douglas’ın kavramsallaştırmasının beden modifikasyonları özelinde önemini Turner (2000:40) şu sözlerle anlatmaktadır; Mary Douglas tarafından teorize edilen sosyal üyelik-aidiyet konsepti, beden modifikasyonları aracılığı ile iletmeye çalışılan ifadeler üzerinden ele alındığında, bedeni beden politikalarının üretildiği alan olarak yorumlamayı mümkün kılmıştır.

Bedenin politik bir alan olarak yorumlanması, beden modifikasyonlarının da beden politikaları kapsamında ele alınabileceğini ve bedenin bu doğrultuda yeniden

düzenlenebileceğini ima eder bir nitelik taşımaktadır. Hüküm süren toplumsal cinsiyet rollerinin ve güzellik anlayışının, bedeni politik bir alan olarak odak noktasına alacak şekilde tartışılmaya başlanması ile beraber, dövme ve diğer beden modifikasyonları da bireyler tarafından bu amaçla uyumlu olacak şekilde kullanılmaya başlamıştır. Pitts (2003:7) bu durumu şu şekilde açıklamıştır; gay’lerin özgürlük hareketi ve feminist hareketler tarafından yeniden tanımlanan beden; devlet, ideolojik aygıtlar ve patriarkal düzen tarafından tanımlanan bir alan olmaktan çıkıp, beden modifikasyonları vasıtası ile kimliğin yeniden keşfedildiği ve tanımlandığı politik bir alana dönüşmüştür.

Sosyoloji içerisinde bedene yer verilmesi geç dönemlerde Parsons tarafından kısıtlı bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Parsons tarafından ortaya konulan “toplumsal eylem” kuramında beden sınırlı bir biçimde yer alabilmiştir. Swingewood (1998:301) tarafından Parsons’ın toplumsal eylem kuramının özü şu şekilde anlatılmaktadır; bireylerin eylemlerindeki tercihlerdeki neden sonuç ilişkisini pragmatist bir yaklaşım çerçevesinde ele alan pozitivizmi reddeden Parsons, toplumsallık içerisindeki eylem seçeneklerini incelemekteydi. Parsons için aktör olarak bireyin seçimleri, toplumsal-kültürel sistemin ihtiyaçları etrafında anlamlı bir hal almaktaydı. Işık (1998:127-129) tarafından belirtildiği üzere Parsons’ın kuramında da bedene sınırlı bir yer tanınmış ve beden davranışların çözümlenmesi ekseninde beden, sağlık ilişkisinin karar verme süreci üzerindeki etkisi üzerinden okunmuştur.

Toplumbilim içerisindeki beden anlatısı, sosyoloji ilmi içerisinde kendisine başlangıçta yeterince yer bulamasa da, Ellias’ın “uygarlaşmış beden teorisi”, Bourdieu’nun “habitus kuramı” ve Foucault’un beden üzerine söylemleri etrafında şekillenen bir gelenek içerisinde belirli analizlere tabi tutulmuştur. Bu üç düşünürün çalışmaları beden ve toplum ilişkisi açısından değerlendirildiğinde, ehemmiyet derecesi yüksek bir noktada kendilerine yer bulmuşlardır. Beden modifikasyonlarının kuramsallaştırılması sürecinde de bu kuramların yeri yadsınamayacak bir düzeydedir.

Norbert Elias tarafından geliştirilen uygarlaşmış beden kavramının anlamsal haritasının düzgün bir biçimde çıkarılabilmesi için öncelikli olarak bakılması gereken, Elias’ın uygarlaşma ile kast etmek istediğidir. Shilling (1993:151) tarafından belirtildiği üzere, Elias için uygarlaşma klasik anlamıyla bir ilerleme değildir. Elias uygarlaşmayı

sonu olmayan bir süreç olarak ele almaktadır. Aynı düzlemde, Elias tarafından bedenler de sosyal bağlamlar içerisinde sonsuz değişimin bir öznesi olarak ele alınmaktadır.

Elias için bedenler sosyal yapı içerisinde sürekli bir devinimin etrafında değişikliğe uğramakta ve bunun sonucunda şekillenmektedir. Hewitt (1997:21) tarafından da belirtildiği üzere, Ellias, *Uygarlaşma Süreci* isimli eserinde, modernleşme sürecinin; fiziksel, sosyal ve ruhsal bir birliğin açığa çıktığı bir harmoni yaratmak yerine fiziksel dürtülerin ve bedenin kontrol altına alınma çabasına yol açtığından bahsetmiştir. Aristokrasinin filizlenmesi ile bireyler bedensel disiplin tarafından yönlendirilen bir sınıf bilincine ulaşmıştır. Elias tarafından geliştirilen beden anlayışı ile bedenler, Işık'ın (1998:131) belirttiği üzere, "...hem bitmemiş biyolojik bir süreç hem de devam eden toplumsal bir süreç olarak ele alınmıştır." Bu yaklaşımın beden üzerine geliştirilen postmodern beden teorileri ile benzerlik taşıdığını söylemek mümkündür. Daha önceki incelemelerde eksik kalan noktalar Elias'ın anlatısında tamamlanmış, beden sosyal bir inşa olarak benlik ile olan ilintisini kazanmıştır.

Elias tarafından geliştirilen sosyolojik yaklaşımın temel taşlarından bir tanesi de figürasyon kavramıdır. Figürasyon kavramı, "Elias Sosyolojisi" içerisinde bireylerarası ilişkileri anlamlandırabilmek adına son derece önemlidir. Quintaneiro (2006) tarafından figürasyonel sosyoloji şu şekilde tanımlanmaktadır; Norbert Elias tarafından temelleri atılmış olan bu yaklaşım, karşılıklı olarak bağımlı olan bireyler tarafından oluşturulan yapılar, geçirilen dönüşümler ve bireyler arasındaki güç ilişkileri üzerine odaklanmaktadır. Bu nedenle, figürasyonel sosyoloji izole edilmiş bireyler arasındaki davranışları ele almak yerine sosyal rütbelere arasındaki ağlar üzerine eğilmektedir. "Elias Sosyolojisi" içerisinde bedenler de belirli rütbelere ağı içerisinde konumlandırılmakta ve bedenlerin dönüşümü de sınıfsal bir kökene dayandırılmaktadır. Elias (1994:477), asilzade ve aristokratların saray içerisindeki görgü kurallarının dönüşümünün zaman içerisinde beden üzerinde bir kontrol anlayışına evrildiğini ve belirli görgü kurallarının saray tarafından halka da dikte edilmeye başlandığını belirtir. Elias tarafından sınıfsal temelli ve tepeden inmeci bir şekilde tanımlanan bu dönüşüm sonucunda bedenler, iktidarın bir kontrol mekanizması aracına dönüşürken, bireyler için

de belirli yaşam görüşlerinin ve kurallarının süreklilik arz eden bir biçimde değişime uğrattığı birer tasarı halini almıştır.

Elias, *Uygarlaşma Süreci* isimli eserinde figürasyon kavramını ise şu şekilde tanımlamaktadır:

İnsanlar arasındaki bağılıklar ağı onları birbirine bağlayan şeydir. Bu bağılıklar, burada figürasyon olarak adlandırılan ve karşılıklı olarak ilintili ve birbirine muhtaç olan insanlardan kurulu yapının irtibat noktasıdır. İnsanlar, öncelikleri doğası gereği sonra da sosyal öğrenme, eğitim, sosyalizasyon ve sosyal olarak üretilen karşılıklı ihtiyaçlar yolu ile az ya da çok birbirlerine muhtaç oldukları için birisi onların yalnızca çoğul olarak, sadece figürasyonlar içerisinde var olduklarını iddia edebilir. (Elias, 1994:214).

Elias (1994) figürasyon kavramı ile toplumsallık içerisinde yer alan sosyalleşme süreçleri içerisinde bireylere biçilen rollerin ihtiyaçlar etrafında şekillendiğini belirtmekte ve bireyleri bu ihtiyaçlar ekseninde birbirlerine bağlamaktadır. Beden modifikasyonları ve dövmeleler çerçevesinde ele alınacak olduğunda figürasyon yaklaşımı; dövmeci, dövme sahibi ve dövme sahipleri arasındaki ilişkinin anlatımında faydalı bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dövmeli bireylerin hikâyelerindeki bireyselliğe vurgu yapmak dövmeliler arasındaki ortak aklı bir anlamda yok saymaktadır. Bu nedenle, dövme üzerindeki sosyolojik anlayışı aşırı bireysellik üzerinden kurgulamanın bir sakıncası, bireylerarası bağımlılıkları yok sayılması olacaktır. Bu dayanışmaya dayalı örgüyü bir altkültürden ziyade figürasyon olarak tanımlamak gereklidir (Atkinson, 2003:108-9).

Dövmeli bireyleri figürasyon sürecinin bir parçası olarak ele alan yaklaşımın öncüllerinden olan Atkinson'a (2003:110-121) göre, figürasyon süreci, dövmeliler için iki aşamalı olarak gerçekleşmektedir. Birinci süreç temel olarak dövme sahibi olan bireylerde aynı biçimlerde tezahür etmektedir. Aynı sistemle çalışan dövme makinesi ile dövmelenmek, süreç esnasında yaşanan acı, benzer karar verme süreçleri ve dövmeci ile kurulan ilişki, dövme sahiplerinin ortak bir tecrübeyi paylaşması anlamına gelmektedir. İkinci süreç ise, temel olarak dövme sahipleri ve dövme sanatçıları arasındaki, dövme sahiplerinin kendi aralarındaki ve dövme artistleri arasındaki ilişkileri dayanak alarak,

bir nevi ağ biçimini almakta ve dövme figürasyon sürecinin oluşmasını sağlamaktadır. Özellikle dövme sanatçıları arasındaki ilişkiler, figürasyon içerisinde profesyonel bağlılık zincirinin oluşmasını sağlamakta ve bu dünyaya adım atan müşterilerin iletişim ve karşılıklı saygıya dayanan profesyonel bir düzenle karşılaşmalarına imkan vermektedir.

Toplum içerisinde sınırlı bir ölçeğe tekabül eden dövmeli bireyler grubunu yukarıda belirtilen şekilde bir figürasyon ağının içerisine yerleştirmek mümkündür. Sosyal ilişkiler ağını daha geniş ölçeğe yayma gereği duyulduğunda ise dövmeli bireyler ve dövmesi olmayanlar temelinde gelişen bir sosyalizasyon sürecinden de bahsedilmelidir. Johncock (2012:5) tarafından belirtildiği üzere; “Normal” beden bir sosyal sistem içerisinde diğer bedenler ve beden olmayanlar üzerinden belirleniyor oluşu gibi, semiyotik olarak dövmelerin anlam kazanma süreci de belirli bir sosyal ilişkiler ağı bağlamında belirlenmektedir. Dövmelerin anlam kazanma sürecinin gerçekleştiği duruma ek olarak, burada vurgulanan “normal” bedenin belirlenimi üzerinden dövmeli ve dövmesiz beden ayrımının da benzer şekilde sosyal sistem içerisinde gerçekleştirildiğini belirtmekte fayda vardır. Dövmeli bedenlerin anormalize edildiği durumlarda da sosyal etkileşim devreye girmektedir. Bu nedenle, dövmeli bireylere ait figürasyon ağının tanımlandığı yazında dövmeli ve dövmesiz bireyler arasındaki figürasyonun incelenmemesi bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Figürasyon ve dövmeli beden kavramsallaştırmasına, dövmeli olmayan bedenleri de eklemekte ve bu ikisi arasındaki etkileşim sürecini de sistem içerisine dahil etmekte fayda vardır.

Beden üzerine söyledikleri ve bunların beden modifikasyonlarına uyarlanabilirliği nedeni ile göz ardı edilemeyecek bir diğer sosyolog da Pierre Bourdieu’dur. “Bourdieu Sosyolojisi” ağırlıklı olarak “habitus” üzerinden yürütülen tartışmalar etrafında ele alınmaktadır. Bu nedenle habitusun tanımına yer vermek elzemdir;

Habitus, yalnızca deneyimlerin algısını düzenleyen ve deneyimleri şekillendiren bir inşa değildir. Habitus, ayrıca, yapılandırılmış bir yapıya tekabül etmektedir; Toplumsal dünyanın algılanmasını şekillendiren,

mantıksal sınıflara ayırmanın bir yolu, kendi içinde toplumsal sınıflara bölünmenin içselleştirilmesinin sonucudur. (Bourdieu,1984:170).

Bourdieu'nun habitus kavramının daha basite indirgeniş bir tanımı ise Işık (1998:138) tarafından şu şekilde yapılmaktadır: “En basit haliyle habitus, bireyi eyleme yönelten, onu motive eden kurulu sosyal yapılar sistemidir.”. Habituslar sınıfsal kökenlere dayandırılarak şekillenmektedir Bu nedenle, beden modifikasyonlarına sahip bireylerin sınıfsal beğenileri, dolayısıyla habitusları doğrultusunda bu tercihlerde bulundukları söylenebilmektedir.

Beden modifikasyonlarının habitus dönüşümü bağlamında ele alınışını Featherstone (1999:2) şu şekilde tanımlanmaktadır; beden modifikasyonlarının bireyler için anlamı; bedenin üzerinde elde edilen bir kontrol, doğal bedenin üzerine, doğal bedene karşı gelen bir biçimde işaret koymak ve bu vasıta ile habitus dönüşümüne katkıda bulunmaktadır. Burada Featherstone, habitus dönüşümünü bireylerin beden algısı üzerinde gerçekleşen bir farklılaşma olarak okumaktadır. Doğal olarak verili olan beden üzerinde istekler ve beğeniler doğrultusunda kasıtlı bir biçimde yapılan müdahaleleri, habitusu odak noktasına alan bir değişim olarak değerlendirmek mümkündür.

Atkinson (2003:236) ise benzer bir biçimde Kanada özelinde dövme üzerine gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda, çalışmacılara kavramsal çerçeve olarak “habitus dönüşümü” olarak adlandırma yoluna gittiği bir yöntem üzerinde durmaktadır. Buna göre; kültürel ve tarihsel anlamda bağlamsal bir yapıya sahip olan ve zaman içerisinde dönüşüm gösteren habituslar, beden modifikasyonu çalışmacılarının sosyal inşa ve yapı sökülüm süreçlerinde faydalanabilecekleri bir temel inşa etmektedir. Atkinson tarafından önerilen çerçeve üzerinden yola çıkılarak, Batı’da yer alan dövme anlayışının sınıf temelli yapısının habitus dönüşümü olarak ele alınmasının uygun olduğu söylenebilmektedir. Başlangıçta işçi sınıfı tekelinde gerçekleştirilen dövmecilik uygulamaları, zaman içerisinde yaşanan kırılmalar ve yumuşamalarla orta sınıf tarafından da benimsenmiştir. Orta sınıfın dövmelere yaklaşımı ve beğenisi ise sahip oldukları habitus etrafında şekillenmiş ve adeta işçi sınıfı habitusunun yarattığı olan dövmeler yok sayılmıştır.

Bourdieu'nun beden hakkındaki söylemleri, bedenin tüketimin nesnesi haline gelmesine müsaade eder niteliktedir; ancak Elias'ın beden anlayışı farklı bir pozisyonda konumlanmaktadır. Shilling'e (1993:14) göre bu ayrım şu şekilde tezahür etmektedir; Bourdieu'nun beden üzerine yazdıkları, bedenin yayılmacı bir biçimde metalaştırıldığını ve bir nevi kapital olarak işlev gördüğünü iddia eder. Ancak, Elias Bourdieu'nun aksine bedenin gittikçe bireysel bir seviyeye çekildiğinden ve bedenin ayırıştırıcı, biricikliğe yatkın yapısından söz eder. Shilling'in söyledikleri üzerinden yola çıkılarak, Elias'ın beden anlayışının postmodern beden anlayışının bireyselleşmiş yapısı ile uyum içerisinde olduğu, bir kez daha gözler önüne serilecektir.

Beden hakkındaki düşüncelerin dönüşümüne yadsınamayacak biçimde katkıda bulunan bir diğer önemli düşünür de Michel Foucault'dur. Sullivan (2012:196) tarafından Foucault'da egemen olan beden anlayışı şu şekilde tanımlanmaktadır; beden; kaçınılmaz bir biçimde güç, bilgi ve öznellik üçgeninde kısaç altına alınmış olan bir dünyada diğerleri ile gerçekleşen ilişkilerin süzgecinden geçerek ortaya çıkan süreçler ve pratikler etrafında şekillenen inşa edici etkilerin bir ürünüdür.

Buradan yola çıkarak Foucault'nun bedeni tarihsel bir bağlama oturtulmuş, güç ve iktidar odakları ekseninde bir tasarı olarak yorumladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Foucault için beden biyolojik bir varlık olmaktan öte iktidar ile olan güç ilişkilerinin merkezinde yer alan bir mekanizmadır. Foucault (1992:168) için klasik dönem boyunca beden, iktidarın ilgi odağında yer almış ve temelleri Descartes tarafından atılan makine insan anlatısı etrafında fizyolojik ve anatomik olarak kayıt altına alınmış; diğer taraftan da bu süreçle paralel olarak kontrol altına alınabilir ve itaat eden bir forma dönüştürülmüştür.

Foucault'nun bedene bakış açısına göre bedenin itaat altına alınma biçimleri kronolojik olarak değişikliğe uğramıştır. Foucault (1992:9) tarafından belirtildiği üzere, iktidar tarafından bir ceza aracı olarak kullanılan işkence yöntemleri 18. yüzyıl sonu, 19. yüzyıl başında tarih sahnesinden silinmeye ve cezalar sahnelenmek yerine örtük bir biçimde uygulanmaya başlanmıştır.

İktidar formundaki değişiklik bedenın itaatkâr hale getirilme yöntemlerinde de değişikliklere yol açmıştır. İktidar ile ters düşen bedenleri herkes tarafından izlenebilecek bir biçimde, kendisine hak gördüğü yöntemler (ıdam, işkence vb.) ile cezalandıran güç anlayışı terkedilmiş ve bedenın içsel mekanizmalar ile dönüştürülmesi çabası baş göstermiştir. Urhan (2010: 81-82) tarafından belirtildiğı üzere bu yeni süreç ile bedenlerin direkt olarak cezalandırılmasından ziyade, bedenın üretkenliğinin demografik veriler vasıtası ile düzenlenmesi ve bu sayede biyoiktidar olarak adlandırılan iktidar biçiminin devreye sokulması sağlanmıştır. Urhan tarafından bahsedilen bu yeni iktidar biçiminde, bedenlere direkt olarak müdahale ederek cezalandırma veya disipline etme yönteminden kayılmış ve bedenler düzenlenmeye çalışılmıştır.

Foucault'nun beden anlayışının beden modifikasyonları açısından ehemmiyet kazanmasının nedeni, güç ilişkileri ağı içerisinde belirlenen bedenın aynı zamanda bir direniş biçimi olarak yorumlanabilmesine olanak sağlıyor oluşudur. Turner (2008:208) tarafından belirtildiğı üzere; Nietzsche ve onun devamında günümüzde Foucault tarafından devam ettirilen beden üzerindeki yapısalcı anlayış, bedenın güç ilişkileri bağlamında meydana getirildiğini, modern rasyonalizmin bir sonucu olarak da bedenın biyolojik, psikolojik ve demografik söylemler etrafında anlamlandırıldığını ancak; bu yapısal süreç tarafından belirlenenin de direniş ile yeniden inşa edilebileceğini belirtir.

Post yapısalcılık olarak adlandırılan bu görüş ile beden verili bir oluşum olmaktan çıkmış ve belirli etkiler etrafında şekillendirilen bir görünüme bürünmüştür. Burada mühim olan nokta, bedenın iktidar ile olan ilişkisinde yalnızca yukarıdan aşağıya dikte edilen bir biçimde belirleniyor oluşu değil, bu sürecin sonunda çıkan ürünün direnişe ve normlara başkaldırıya müsait bir zemin hazırlamasıdır. Bedenın post yapısalcı anlayış içerisindeki değişkenlik kisvesi Pitts (2003:28) tarafından şu şekilde tasvir edilmiştir; beden üzerine yazılan “post yapısalcı” kaynaklarda beden; doğal, değişmeyen ve tekil bir varlık olarak değil, aksine zaman, mekân, coğrafya vb, yapılardan etkilenebilen ve buna göre şekillenen bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Beden modifikasyonları tarihsel süreç içerisinde var olan normlara ve kültürel kodlara bir karşı çıkış aracına dönüşmüştür. Toplumsal cinsiyet rollerinin veya güzellik normlarının dayattıklarına karşı bir farklılaşma çabası olarak dikkat çeken beden modifikasyonları, beden normları dışında yeniden tanımlanmasına olanak sağlamıştır. Yaygınlaşması sonucunda özünde bulunan aykırı karakter silikleşmeye başlayan modern dönem beden modifikasyonları, yine de hiçbir zaman için bir norm haline almamıştır. Pitts (2003;15), beden modifikasyonlarının başkaldıran ve norm yıkıcı özelliğini kadın bedeni üzerinden anlatmıştır. O'na göre, hem lezbiyenler hem de heteroseksüeller özelinde, var olan güzellik normları ile büyük bir baskı altında kalan kadın bedeninin beden modifikasyonlarını normları yıkan ve yeniden inşa eden bir aracı olarak kullanmasının önemi süreç içerisinde değişikliklere uğrasa da baki kalmıştır.

Bedenin benlik ile olan ilişkisini net bir biçimde açığa koyan ve bu sayede beden algısının farklılaşmasına yol açan düşünce sistemlerinden bir tanesi de temeli Chicago Okulu düşünürleri tarafından atılan sembolik etkileşimcilik olarak göze çarpmaktadır. Sembolik etkileşimci olarak nitelendirilen düşünürlerin ortaya koyduğu benlik sistemi, sosyal süreçlerin ve bireysel etkileşimlerin ortasında yer alacak şekilde konumlandırılmıştır.

Chicago Okulu tarafından geliştirilen benlik anlayışının açıklanabilmesi adına George Herbert Mead'e göz atmakta fayda vardır. Mead'in benlik anlayışı, hem dışsal etkiler temelinde toplum ile kurulan ilişkilerde hem de içsel olarak bireyin bilişsel deneyimlerinde anlam kazanmaktadır (Swingewood, 1998:310). Mead'in sembolik etkileşimcilik anlayışında benlik, "Kendilik (self), ben (I) ve kendi (me) bileşenlerinden oluşan bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Ben ve kendi, birbirleriyle dinamik bir ilişki içindedir, biri olmadan diğeri de var olamaz." (Morva, 2013:73). Mead'in benlik kurgusunda bireyin kendi deneyimleri ile açığa çıkan zihinsel dönüşümünün etkisi yadsınmamış, ancak bu dönüşüm üzerinde önemli bir etmen olan dış faktörler de değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Kendi (me) bireyin sosyal benliğine gönderme yaparken, I (ben) ise bireyin öznel benliğine işaret etmektedir. Bireylerin benliğinin dönüşümü, klasik sosyolojide olduğu gibi sosyal sistemlerin dönüşümü temelinde değil, bireysel temelde tanımlanmış ve oluşum makro ölçekten mikro ölçeğe kayan yapıdan,

mikro ölçekten makro ölçeğe kayan bir düzeneğe taşınmıştır. Birey temelli sosyoloji anlayışı ile şahıslar için anlam ifade eden etkileşimler ağı daha detaylı olarak sergilenebilme imkânı bulmuştur.

Sembolik etkileşimcilerin benlik kurgusunda dikkat çeken bir diğer önemli nokta da, benliğin yoğun bir çaba sonucu bireyler tarafından oluşturulduğunu belirtmeleridir. Romanienko (2011:2)'a göre sembolik etkileşimciler, psikoloji alanında oluşturulan benlik anlayışının aksine, benliğin çok daha bilinçli bir çaba sonucunda oluşturulduğunu iddia etmektedirler. Günlük etkileşim esnasında açığa çıkan ve diğerleri üzerinde izlenim bırakan dil, beden ve diğer sözsüz iletişim öğeleri ile arzulanan benlik anlayışına yaklaşma arzusuna hizmet edildiğinden söz edilebilmektedir. Romanienko'nun sembolik etkileşimciler üzerine yazdıklarında dikkati çeken nokta, sözlü ve sözsüz iletişim öğelerinin istenilen benlik şemasına sahip olunabilmesi için manipüle edilebilmesi özelliğidir.

Erving Goffman da Mead gibi argümanlarını benliğin değişken bir yapı olduğu üzerinden kurgulamaktadır. Bedenle ilintili benlik konularının da çeşitli tekniklerle manipüle edilmeye müsait oluşundan ve bu durumun bireyleri kendi bedenleri üzerinde kontrol sağlama konusunda motive ettiğinden bahsetmektedir. Pitts (2003:28) tarafından belirtildiği üzere; Goffman, bedeni benliğin sahnelendiği temel bir varoluş veya öz ilkesine dayanmayan bir alan olarak görmekteydi. Her ne kadar radikal çıkarımlarını beden üzerine yapmamış olsa da, bedeni dramaturjinin bir aracı olarak gören düşünce biçimi, bedenin genişletilebilirliğini ve iletişimsel işlevini ortaya koymaktadır.

Günlük yaşam üzerine yazmakta olan sosyologlar bedenin sınırsız güç uygulanabilecek bir araç olduğunu söylemekte, ancak bireye pasif kabullenici bir rol biçmektense bireylerarası iletişim ve etkileşim vasıtası ile özgürlük atfetmektedir (Atkison, 2003:209). Bu özgürlük alanını Goffman'ın beden anlayışının esnekliğine uyarlamak mümkündür. Bedenin bir iletişim kanalına dönüştürülebileceğini iddia eden bu görüş; beden modifikasyonlarının da etkileşimler içerisinde yorumlanma ve anlamlandırma sürecine katılmasına olanak sağlamakta ve bu pratiklerin iletişimsel gücünü ön plana çıkarmaktadır.

Goffman'ın kişilerarası ilişkilerde kurulan iletişimin doğası hakkında söylediklerine bakmakta yarar vardır. Kişinin kendini ifade etme biçimi iki farklı düzeyde gerçekleşebilir. Kişinin verdiği izlenim ve yaydığı izlenim. Verilen izlenimde sözlü iletişim ögeleri aracılığıyla gerçekleştirilen aktarım söz konusu olmaktadır, yayılan izlenimde, yüzeyde görünenden farklı bir anlam iletisi söz konusu olabilmektedir. Her iki ifade biçimi de manipülasyona açık bulunmaktadır (Goffman, 2009:16). İletişim sürecinin bu iki yönlü yapısında sözlü iletişim ögeleri daha kontrol edilebilir bir yapıda seyrederken, sözsüz iletişim ögeleri ile bireyin karşıya verdiği izlenim, kontrol edilmesi daha zorlu yanı temsil etmektedir. Sözsüz iletişim ögeleri doğaları gereği yoruma ve manipülasyona daha açık bir yapıdadır. Dövmeleri de bu ikincil sözsüz iletişim ögeleri içerisinde kabul etmek gerekmektedir.

Bireyin kendisi üzerinde kurduğu denetim vasıtasıyla içerisinde bulunduğu ortama adapte olma çabası, iletişimin asimetrik yönden simetrik olana doğru bir kayışa neden olur (Goffman, 2009:21). Dövmeli bir bireyin dövmenin hoş görülmeceğini düşündüğü bir ortama girerken takınabileceği tavrın altında yatan sebep, iletişimin ilerleyişi esnasında açığa çıkan bu yön değiştirmedir. Kollarında dövme olan birinin iş görüşmesine giderken kendisiyle ilgili mümkün olduğunca az sinyal verme isteği ya da yanlış sinyaller vermekten kaçınma eğilimi sonucunda uzun kollu gömlek tercih etmesi bu duruma bir örnek olarak verilebilir

Goffman'ın beden anlayışının kültürle ilintili yapısı ve değişkenliğine paralel olarak Turner (1995:146) da, tüm kültürler içerisinde beden, ait olduğu sosyal bağlam içerisinde tanımlandığını belirtir. Bu tanımlama; belirli bir seviyeye kadar beden, semiyotik olarak kullanımını ve bedenin benliğin bir uzantısı ve temsili olarak anlamlandırılmasını içerir. Bu durum aynı zamanda sosyal bireyin sosyal ve doğal objeler dünyası ile olan ilişkisini de tanımlar niteliktedir. Sosyal yapı içerisinde bir inşa biçimini alan bedenin benlik ile olan ilişkisi burada bir kez daha gözler önüne serilmiştir. Goffman ve Turner gibi bedenin kültürel ve sembolik değerini takdir eden yazarlar için beden, benliğin bir parçası olarak işlev görmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde etkisini yitiren bir düzlemde olsa da dövmelerin yer yer birer damgalama aracına dönüştüklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Goffman

damgalama türlerini temel olarak üç grup altında toplamıştır; ilk grubu fiziksel olarak anomaliye sahip olanlar, ikinci grubu toplumsal ahlak normları tarafından dışlanan eşcinseller, alkolikleri işsizler vb. üçüncü grubu ise mensubu oldukları ırk, ulus ve din vb. nedeni ile damgalamaya maruz kalanlar oluşturmaktadır (Goffman, 2014:33). Dövmeler, ahlak normlarının dışında yer alan bireyler için Romalılar ve Yunanlılar tarafından bir damgalama aracı olarak kullanılmış olsa da, günümüz toplumlarında dövmelerin bu derece sert bir stigma unsuru olarak değerlendirilemeyecekleri aşikardır.

Goffman'ın damga konusundaki söylemleri de etkileşim etrafında şekillenmiş ve benlik anlayışında olduğu gibi değişken bir görünüm sergilemiştir. Goffman (2014:192), damgalama sürecinin değişmeyen, sabit bir değerler sistemi etrafında damgalılar ve normaller olarak kalıcı kamplaşmalarla sonuçlanacak bir inşa olmadığını belirtir. Damgalı ve normal somut bir biçimde var olan bireyler değildirler, toplumsal ilişki ağları tarafından üretilen bakış açılarının birer ürünü olarak varlardır ve değişen perspektif ile damgalı ve normalin yer değiştirmesi olağandır. Goffman tarafından tasvir edilen damgalama sürecinin dövmeli bireyler için de aynı yolu takip ettiğini iddia etmek yanlış olmayacaktır. Bir topluluk içerisindeki etkileşimlerin sonucunda, dövmeli bir birey damgalı olarak nitelendirilebilecekken; dövmelerin bir norm olarak kabul gördüğü topluluklarda normal olarak nitelendirilecektir. Kültürlerarası farklılıkların yanı sıra, dövmelerin yaygınlaşması örneğinde olduğu gibi, zaman içerisinde dövmeli bireyler için var olan stigma algısında yumuşamalar da yaşanabilecektir.

Geç modernite veya postmodern isimlerini alan dönem içerisinde bedene getirilen yaklaşımlar sonucunda, beden doğal beden anlayışının zıttı bir biçimde, tamamlanmamış bir görünüm arz etmiş ve böylece bedenlerin bütüncül bir hale getirilmesinin sorumluluğu bireylere verilmiştir. Shilling'e (1993:5) göre; modernitenin getirileri ile birlikte bedene yeniden şekillendirilebilecek bir "proje" olarak yaklaşmak, bireylere bedenlerinin görünümü ve politik anlamı üzerinde yönetim hakkını tanımıştır. Bu yaklaşım; bedenlerin sembolik etkileşim aracı haline gelmesine; diğerlerine ve bireyin kendisine benliği ve kimliği hakkında belirlenmiş mesajların iletilmesinde kullanılmasına yol açmıştır. Shilling'in "beden projesi" kavramsallaştırması, günümüz dövmecilik anlayışını kapsayıcı bir nitelik taşımaktadır. Dövmeler bireylerin kimliğinin

bir parçası ve hatta tamamlayıcısı olarak nitelendirilmiş ve bu bağlamda bireylerin dövme tercihlerindeki öznellik meşru kılınmıştır. Atkinson ve Young (2001:14) tarafından belirtildiği üzere; dövmeler, Schilling'in (1993) "beden projesi" kapsamında ele alındığında bedenleri hayat boyunca bir varoluş biçimi olarak yorumlamak mümkündür. Bu nedenle hayat içerisindeki geçişleri ve değişimleri sembolize eden dövmeleri bedene damgalamak da beden projesi kapsamında ele alınabilir.

Giddens tarafından iddia edildiği üzere, postmodern dönem içerisinde beden üst kurumlar ve sosyal inşalar tarafından önceden belirlenen bir yapı biçimini almaktan ziyade, bedenin biçimlenişi benliğin inşasına direkt olarak etkide bulunmaktadır (Giddens, 2010:134). Giddens'in beden anlayışı belirlenimci beden prensibi ile taban tabana zıt bir biçimde şekillenmiştir. Giddens (2010:13-19) bedenin postmodern dönem içerisinde kurumlar ile olan ilişkisini şu şekilde tanımlamaktadır; geç modernite olarak adlandırılan günümüz dünyasında sosyal kurumlar ve benlik diyalektik bir ilişki içerisinde birbirlerini dönüştürürler. Benlik bu değişiklikler ve seçenekler düzeni içerisinde "refleksif" olarak yeniden üretilir. Bedenin inşası ve algılanması da benlik de olduğu gibi refleksif olarak, bireyin benliğinin ve kimliğinin bir uzantısı görünümünde gerçekleştirilir. Giddens'in söylemleri postmodern dönem içerisinde de bedenin belirlenimi noktasında bireye sonsuz yetkiler verilmediğini ima etmektedir. Beden modifikasyonlarını post modern anlayış içerisinde, bireyin özgür iradesine bağlı ve tamamen birey tarafından tasarılan birer pratik olarak görmek hatalı bir tutum olacaktır. Bedenler gibi, beden modifikasyonları da sosyal kurumlar tarafından belirlenmekte olan belirli sınırlara sahiptirler ve bireyin sonsuz iradesi etrafında şekillendirilemezler. Pitts'e (2003:47) göre, beden projeleri hür irade ile birey tarafından tanımlanan ve uygulanan pratikler olmaktan ziyade, normlar tarafından son şeklini alan uygulamalardır.

Postmodern beden teorilerinin beden anlayışında gerçekleştirdiği değişiklikler neticesinde beden modifikasyonlarının yorumlanış şekli de başkalaşmış bulunmaktadır. Dövmelerin ve daha genelinde beden modifikasyonlarının birer iletişim aracı haline gelmesi, postmodern teoriler içerisinde değerlendirilmeye tabi tutulmalıdır. Pitts (2003:33) tarafından ifade edildiği üzere; beden modifikasyonları, postmodern beden

teorileri bağlamında ele alındığında, birer kendini ifade aracına ve bireysel kimliğin yeniden şekillenmesinde yer tutan araçlara dönüşmektedir. Pitts'in söylemleri ışığında postmodern dövmecilik anlayışının bireysellik etrafında şekillendiğini; bu nedenle geleneksel dövmelerde olduğu gibi grup aidiyetinin temsiline değil, bireylerin şahsi fikirleri süzgecinden geçen ifade ve iletişim süreçlerine aracılık ettiğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

3. 2. Dövmelerin Bir İletişim ve Kendini İfade Aracına Dönüşmesi

Bedenin ve dövmelerin beden teorileri çerçevesinde tartışıldığı bölümün ardından, bu bölümde de dövmelerin arz ettiği ifade katmanları literatür çerçevesinde belirli başlıklar altında açığa çıkarılmaya çalışılacaktır. İlk başlık altında bedene eklenen dövmeler ile oluşturulan kimliğin inşa süreçleri ve bu kimliğin bireyler için anlamı incelenecektir.

Dövmeler ve Kimlik İnşası

Sosyal bir varlık olan insanın çevresi ile kurduğu temaslar esnasında bedeni yalnızca fiziki bir yapı olarak ele almak doğru olmayacaktır; beden tüm bu süreçler esnasında oluşan ve hatta yeniden tanımlanan bir inşadır. Spry'a (2000:84) göre; bedeni öznel ve sosyal benliğin ilişkisinin ve bunun etkilerinin reklamlarının yayımlandığı bir billboard olarak ele almak mümkündür. Kimlik, sosyokültürel bağlam içerisinde akış gösteren bu ilişkiler ağı içerisinde kurgulanmaktadır.

Kimliğe getirilen bu yaklaşım, başvurulma nedenleri çeşitlilik gösterse bile beden üzerinde kalıcı bir iz bırakan beden modifikasyonlarının da kimliğin oluşumunda ve dönüşümünde etkin bir rol oynadığının göstergesidir. Atkinson'a (2003:21) göre; dövmeyi de içerisine alarak beden modifikasyonu pratiklerini kimlik inşa sürecinin bir parçası olarak ele almakta fayda vardır, çünkü beden modifikasyonları bir şahsın farklı olma ve bağımsızlığını deklare etme niyetinin bir sonucu olarak açığa çıkmaktadır. Bu duruma ek olarak, bu pratikler genellikle son derece şahsi ve derinlikli amaçlar uğruna gerçekleştirilmektedir.

Dövmeler ve beden modifikasyonları, kimlik ve beden ilişkisi bağlamında ele alınacak olduğunda yalnızca bireysel kimlik üzerinden bir argüman oluşturmak sağlıklı olmayacaktır. Kimlik ve bedenin bireysel ve toplumsal seviyelerde karşılık bulması, beden modifikasyonlarının da bu iki düzlemde de bir manaya tekabül etmesi neticesini doğurmaktadır. Pritchard (2000:331-2) tarafından da belirtildiği üzere; dövmeler, genellikle sosyalizasyon ve özdeşleştirmenin bir öznesi olarak ele alınmaktadır. Dövmeler bedeni işaretlemekte ve fiziksel, kültürel ve politik alanlar içerisinde dolaşıma sokmaktadır. Dövmeleri yalnızca kültürel kodların bedendeki izdüşümleri olarak ele almak yerine, harici sosyal ve kültürel bağlamlar içerisinde şekil alan yapılar olarak kabul etmek gerekmektedir.

Burada beden modifikasyonları üzerinden oluşturulan kimliklerin kolektif bir çabanın da ürünü olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Bireyler şahsi kimliklerinin dışavurumunu çevrelerini sarmakta olan tüm sistemlerin etkileşiminde kalarak oluşturmakta, ancak sürecin son dönemecinde oluşum üzerinde bir karar verme hakkına da sahip olabilmektedir. Sosyal çevrenin içerisinde bulunduğu sistemlerin iç içe geçmiş yapısı nedeni ile bu süreç komplike bir görünüm arz eder. Dövmelerin bireysel kimlikle olduğu kadar kolektif kimlik ile de alakaları vardır. DeMello'ya (2000:137) göre; dövmeler temel olarak bireysel ya da kolektif bir kimliğin ifade araçlarıdır. Dövmeler; bedeninde bulunduğu bireyin kendisiyle ve toplumla olan ilişkilerini yalnızca bireyin kendisine değil diğerlerine de göstermesi amacı ile uygulanırlar. Bu nedenle, gözlemlenemeyecek alanlara yapılan dövmeler hariç, dövmeler diğerleri tarafından da dövme sahibinin niyetiyle orantılı, belirli bir biçimde okunmaları için yapırlar.

Dövmelerin derinlikli anlam sistemlerinin bir ürünü olduğunu iddia etmek bu bağlamda yanlış olmayacaktır. Dövmeler sadece verili kültürel kodların okunduğu pratikler olarak ele alınamazlar. Blanchard (1991:11) tarafından belirtildiği üzere; dövmeleri yalnızca içerisinde bulundukları tekil düzenlerin uzantısı olarak değil, etnografik bir yaklaşımla altında anlamın yattığı daha derin sistemlerde ve tüm kültürleri şekillendiren dahil etme ve hariç tutma konseptlerin neticesinde açığa çıkan birer tasarı olarak ele almak gerekmektedir.

Hewitt (1997:75) tarafından dövme aracılığı ile kimlik kazanma süreci ise şu şekilde tanımlanmıştır; dövme aracılığı ile oluşturulan kimlik veya dövme ile kimliğe eklenen yeni elementler, benliğin dövme sahibi olmayan geniş bir popülasyondan ayrıştırılması ve dövme sahibi olanlarla içsel bir yakınlığın meydana gelmesi sonucunda hayata geçer.

Dövme aracılığı ile kazanılan ve kimliğe eklenen dövmeli olma etiketinin bireyler için anlam kazanma süreci Kuwahara tarafından da Blinhard ile benzer bir biçimde kavramsallaştırılmıştır. Buna göre, dahil etme ve hariç tutma yerini içselleştirme ve dışsallaştırmaya bırakmıştır. Kuwahara (2005:5) dövme üzerinden kimlik kazanımı sürecini bir örnek üzerinden şu şekilde tasvir etmektedir; tanımlama süreci var olan kategoriler içerisinde içselleştirme ve dışsallaştırma aşamalarını içerisinde barındırır. Dövme vasıtası ile kazanılan kimliklerden yola çıkılarak örnekleme yapılacak olursa, kendisini dövmeli ve kadın olarak tanımlayan bir birey, kendisini dövmesi olmayanlardan ve erkeklerden ayrı bir konumda sınıflandırmaktadır.

Dışsallaştırılan ve içselleştirilenler ile birlikte bireyin toplum içerisindeki yeri daha kalın çizgilerle belirlenmektedir. Bir kadın ya da erkek olarak dünyaya gelen bireyler verili, doğal bedenlerinin dönüşümünü sağlayarak yakınlık ve uzaklık algılarını gözden geçirmekte ve bunun neticesinde toplum içerisindeki mesafelerini belirlemektedir.

Dövme aynı zamanda toplumsalın bir nesnesi olarak, toplum içerisindeki sınırların belirleniminde veya bu sınırların dışarıya gösteriminde de aktif rol almaktadır. Bu temsilin geleneksel dövmelede daha yoğun olduğunu belirtmekte fayda vardır. Turner'a (1995:148) göre; basit değiş tokuş sitemine dayanan toplumlarda beden üzerine yapılan dövme ve piercing gibi görsel beden öğeleri, bir kimliğin oluşumunda ve kimliğin aktarılmasında önemli birer kaynak olabilirler. Atkinson (2003:250) ise buna yakın bir yapının modern toplumlarda da yerinin olduğundan söz eder. Bir Maori Moko dövmesinin kabile içerisinde kazanılmış bir statüyü sembolize etmesi gibi, beden modifikasyonları da modern toplum içerisindeki yerleşik ve yabancı rollerin sembolize edilmesinde ve yeniden üretilmesinde etkindir.

Atkinson'un (2003) söylediklerinden yola çıkarak, dövmelerin modern toplum içerisinde de belirli altkültürlerin anlam dünyasına gönderme yaparak, bu kültürlerin beden üzerindeki temsilcileri olarak işlev gördüğünü söylemek mümkündür. Ancak, modern toplum içerisindeki girift düzenle kıyas kabul etmeyecek derecede sade bir görünüm çizen topluluklarda dövmeler bir grubun normlarını ve kimliğini daha keskin bir biçimde yansıtabilmektedir. Zorunluluk temelinde uygulanan geleneksel dövmeler ve tercih ekseninde gerçekleştirilen modern dövmeler kimlik taşıyıcısı olarak bu anlamda birbirlerinden ayrılmaktadır.

Dövmeleri sınıfsal ve grup temellerinde ele almak ve sadece bu çerçeveden geliştirilen bir bakış açısı ile yorumlamak mümkün değildir. Lane'e (2014:403) göre; dövmeler yalnızca sınıfsal hiyerarşiye gönderme yapmak için kullanılmazlar. Dövmeler belirli bir kimlik ile ilişkilendiren gruba olan aidiyeti, sadakati betimlemek için kullanırlar ve bu doğrultuda sahip olunan kimliğin bir sembolü olarak işlev görürler.

Dövmeler üzerinden sınıfsal statünün okunması mümkün olsa da, günümüzde dövmelerin tercihe dayalı bir görünüm sergilemesi ile beraber ait olunan bir sınıfın ya da grubun değerlerini beden üzerine taşımak bir zorunluluk olmaktan çıkmıştır. Bu nedenle postmodern dövmeler içerisinde bir sınıfa ya da gruba gönderme yapan dövmeleri grubun normlarının içselleştirilme seviyesinin yüksekliği ile alakalandırmak olasıdır.

Dövmeler aynı zamanda topluluk içerisindeki ben ve öteki algısının oluşturulduğu süreçler dahilinde de değerlendirilebilmektedir. Dövmeler ile kazanılan kimlikler ötekilik algısının ortaya çıkışında ve dönüştürülmesinde önem arz etmektedir. Lacan (1978:206) tarafından belirtildiği üzere, dövmeler ötekilik kavramının bedende somutlaşmasını sağlar; dövmeler ile grup içerisindeki ilişkilerin, bireyin tüm diğerleriyle olan münasebetinin sınırları çizilebilir. Blanchard (1991:11) da benzer bir yaklaşımla dövmelerin yalnızca beden üzerine işlenmiş, bir sosyal farklılığı sembolize eden göstergeler olmadığını belirtmektedir. Dövmeler, Batılı anlamında bir göstergenin göstergesidir; bir sosyal statü ile alakayı açığa çıkarmalarının yanı sıra birey ve toplum, ben ve öteki arasındaki ilişkiyi de gözler önüne sererler.

Ötekiliğin dövmelelerinden yorumlanması yalnızca dövmeli bireylerin ötekileştirilmesi ile okunamaz. Farklılaşma güdüsü ile oluşturulan dövmele, bireyin öteki olarak anlamlandırdığı ile arasına bir sınır çekme ve kalabalıktan ayrışma dürtüsünün bir ürünü olabilmektedir.

Dövmeler, Stigma Algısı ve Değişen Dövme Alanı

Dövmeler üzerine yapılan çalışmalar dönemsel olarak ele alındığında, ilk olarak dövmeleri suç ile alakalandıran ve ağırlıklı olarak psikoloji alanında gerçekleştirilen çalışmalar göze çarpmaktadır. Atkinson (2003:55) ve Kosut (2006a:81) tarafından belirtildiği üzere; psikoloji alanında dövmeler üzerine yapılmış olan çalışmalara bakıldığında; kişilik bozukluğu, grup aidiyeti ve stigma gibi kavramlar etrafında dönen araştırmalar, dövmelerin psikolojik ikilemlerle başa çıkma yöntemi olarak kullanıldığını ortaya çıkarmıştır. Dövme pratiği üzerine yapılan bu çalışmalar dövmelerin belirli kriminal gruplar arasında yaygın oluşunu ve kötü üne sahip gruplara aidiyeti sembolize edebileceğini açığa çıkarmıştır.

Bu yaklaşımın sebebi eski dövme kullanımının marjinalize bir boyuta tekabül ediyor oluşudur. Yalnızca belirli gruplar tarafından tercih edilmesi sebebiyle dövmeler, hem uygulamada hem de akademik alanda sınırlı bir düzlemde sıkışıp kalmıştır. Günümüzde pratikte ve dövme literatüründe yaşanan dönüşümün en önemli sebebi ise dövmelerin yaygınlaşmasıdır. Hewitt (1997:4) tarafından dövmelerin olağandışı bir aktivite olarak değerlendirilmekten çıkıp ana akım kültür içerisinde kendilerine yer bulmalarından bahsedilmektedir. Bu dönüşümün sebebi olarak; bireylerin şahsi, sosyal ya da ruhani kimliklerini inşa etmek için insan bedenini yeniden keşfetmeleri gösterilmektedir. İnsan bedeni, insanlığın yaratıcı dürtülerini harekete geçirebilmek adına kullandığı en eski ve kalıcı araçtır ve insanlar yeniden bu potansiyelin farkına vardıkça, bu tarz vücut sanatı uygulamaları var olan güzellik anlayışı içerisinde kendilerine yer bulmaya ve hatta onları dönüştürmeye devam edecektir. Strenger (2009:168) da benzer bir yaklaşımla dövmelerin aykırı oluşu ve yalnızca suça meyilli insanlar tarafından tercih edildiğine dair psikoloji çalışmalarında yaygın olan kanının, günümüz itibari ile sosyal gerçeklik ile bağını koparmış bulunduğunu ifade etmektedir.

Dövmelerin popülerleşmesi ve çok daha fazla insana hitap ediyor oluşu münasebeti ile gördükleri sosyal kabulün seviyesinin arttığı bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, dövmelerin Hewitt (1997) ve Strenger (2009) tarafından geliştirilen söylemlerde olduğu gibi tam olarak ana akım içerisinde yer aldığını söylemek yanlış olacaktır. Bell (1999:55) tarafından belirtildiği üzere; popülerleşmelerine ve hikayelerindeki yumuşamalara rağmen dövmeler hiçbir zaman için ana akım tarafından bütünüyle kabul edilmeyecektir.

Amerikan toplumu içerisinde bile dövmelere dönük olarak geliştirilen tabu anlayışının izlerine hala rastlamak mümkündür. Fisher (2002:101) tarafından belirtildiği üzere, her ne kadar yaygın hale gelse de Amerika'da pek çok birey olası sosyal riskler karşısında dövmelerini saklamayı tercih etmektedir.

Dövmelerin bir stigma aracı olduğunu topyekûn reddetmek nasıl mümkün değilse, dövmeleri popüler bir tüketim nesnesi pozisyonunda konumlandırmak da aynı oranda hatalı olacaktır. Muhtevası gereği politize edilen bir bedende, norm kırıcı bir konum alabilen dövmelerin tam olarak kabul gördüğünü iddia etmek, dövmelerin belirli istikametlerden içerisini boşaltacaktır. Bu nedenlerle literatürden çıkarılan sonuçlar da göz önünde bulundurularak dövmeleri; yaygınlaşan, bu sayede yumuşayan bir eksen ve ana akım karşısındaki pozisyonunu koruyan ikinci bir eksen ele almak ve karma bir yaklaşım uygulamak anlamlı olacaktır. Öncelikli olarak değişen dövmeye yaklaşımına bir göz atmakta ve eskisi ile arasındaki farkları özetlemekte fayda vardır.

Rosenblatt (1997:307) tarafından belirtildiği üzere, genellikle kimliğin belirteci olarak değerlendirilen dövmeler, yaşanan Dövmeye Rönesansı ile birlikte kimliğin öznel ve mahrem alanlarının bir dışavurumu olarak yorumlanmaya başlamıştır. Bu dönem sonrasında dövmelerin öznel yanlarının açığa çıkarıldığını ve dönüşüme uğrayan algı sonucunda dövmeye motiflerinin de daha incelikli bir hal aldığını söylemek mümkündür.

Kimliğin dışavurum biçimi olarak değer kazanmaya başlayan dövmelerin bu şekilde yorumlanabilmelerini sağlayan etkenlerden birisi de dövmecilerde ve müşterilerde yaşanan farklılaşmadır. Schildkrout'a (2004:336) göre dövmeciler literatürlerine güzel sanatlardan öğeleri, Japon ve Polinezya yöresine ait geleneksel

motifleri de katarak dövmelelerin formunu değiştirdiler. Müşteri bazında yaşanan dönüşüm, dövmecileri de etkiledi ve dövmelelerin sanatsal bazlı muhtevasını ortaya çıkardı.

Eski dövme yaklaşımında göze çarpan erkeksiliğin yoğunluğu azalmış ve dövmeleler üzerindeki erkeklik vurgusunun etkisi kırılmıştır. DeMello (2000:149) tarafından aktarıldığı üzere; modern dövme anlayışı içerisinde dövmeleleri erkek egemen bakış etrafında şekillenen pratikler olarak ele almak mümkün değildir. Erkeksiliğin yoğun biçimde hissedildiği cinsiyetçi imajların yerini tribal dövmeleler, Sanskritçe yazılar ve Japon sanatı almıştır. Dövme, artık bir erkeklige geçiş sembolü olarak değil, ruhani yanının vurgulanması ile spritüel bir aktivite olarak algılanmaktadır. Sweetman'a (1999:72) göre de geleneksel beden modifikasyonu anlayışında cinsiyete ve sınıfa yapılan vurgu, çağdaş versiyonlarında bulunmamakta, ancak yeni dönem beden modifikasyonlarının çağrışımsal anlamları gittikçe muğlaklaşsa da, düz anlam boyutunda bir mana ihtiva etmeyi sürdürmektedir.

Ruhani değerlerin ön plana çıkarılması grup aidiyeti ve sınıf etrafında gelişen dövmecilik anlayışında da anlamlı bir değişikliğe neden olmuştur. Gruplar üzerindeki vurgu bireyselliğe doğru kaymıştır. Bornstein'a (2013:237) göre, öznelliğe yapılan vurguya dayanan bu yeni dövmenin yarattığı anlam şu şekilde açıklanabilir; yeni dövme anlayışı, eskisi gibi belirli bir mekâna ve yaşam stiline gönderme yapan ve sıkışıp kalan bir yapıdan ziyade mekânları aşan bir karaktere sahiptir. Bu yeni dövme yaklaşımında deri yalnızca bir damgayı taşımamakta, birçok farklı amacı bir araya getiren bir yapıyı andırmaktadır.

Bireysellik, kendini ifade etme ve kendini keşfetme gibi kavramlar modern dünyada dövme sahipleri, potansiyel müşteriler ve dövmeciler için son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle, bireysel tercihleri ve şahsın kendi bedeni üzerindeki kontrolü ön plana çıkaran bu kültürde dövme stilleri hiçbir zaman olmadığı kadar heterojen ve bireyselleşmiş bir hal almıştır (Atkinson, 2003:48). Modern dönem insanının sahip olduğu özelliklerin dövme pratiğine yansması olarak ele alınabilecek bu durum, zamanın ruhunun dövme sanatı ile girdiği diyalektik ilişki neticesinde vuku bulmaktadır. Bu nedenle modern dövmelelerin karakteristik özelliklerinin, modern insanı

tanımlayan bireyselliğe ve tercihe dayalı seçimler tarafından belirlendiğini söylemek mümkündür. Modern dünyanın iç içe geçmiş sınırlarının bir sonucu olarak dövmelemin sınıf temelli yapısı değişime uğramış ve sınırlar muğlaklaşmıştır.

Modern dönem içerisinde değişen dövme alınının temel motivasyon kaynaklarını ana akım yaklaşımı içerisinde değerlendirmek mümkündür. Karma yaklaşımın olumlu yanını temsil eden bu güdüler yapılan çalışmalar ile temel başlıklar altında tasniflendirilmiştir. Sanders ve Vail (2008:207) tarafından gerçekleştirilen etnografik araştırmanın sonuçlarına göre; dövmele insanlar genellikle bir dövmele sahip olmanın, onlar ve diğer dövmeleler arasında bir bağ kurulmasının ve bu durumun geleneğe bağlı olan sıradan insanlarla ayrışmalarına yol açmasının öncülü olduğunu; dövmelemin özgürlük hissiyatına katkıda bulunduğunu ve dövmelemin bireyin kendisini dekore etme konusundaki arzusunu karşıladığını söylemektedirler. Sanders 135 katılımcı ile gerçekleştirdiği araştırma sonucunda, katılımcıların %44'ünün kendini ifade etmek amacıyla, %21'inin bireyselliklerine vurgu yapabilmek gayesiyle, %28'inin de estetik niyetler doğrultusunda dövme yaptırdığını açığa çıkarmıştır.

Bahsedilen araştırmadan yola çıkarak yeni dövme yaklaşımında postmodern beden teorileri ile doğru orantılı olarak dövmelecilik anlayışının öznellik etrafında şekillendiğini belirtmek mümkündür. Estetiğe verilen önem ve şahsi tercihler, dövmelemin yaygınlaşmış bir biçimde, pek çok sınıfa hitap edecek bir halde kullanımının da bir sebebidir. Dövmelemin ana akım ile kurulan temasları da bu motivasyonlar etrafında biçimlenmiştir.

Dövme alanındaki literatürü tarayarak dövme motivasyonlarını on başlık altında toplayan Wohlrab, Stahl ve Kappeler'e (2007:92) göre ise bu nedenler şu şekilde sıralanmaktadır; güzellik, sanat ve moda, bireysellik, kişisel anlatı, fiziksel dayanıklılık, grup aidiyeti, spiritüalite ve kültürel gelenekler, bağımlılık, seksüel motivasyonlar ve nedensizlik.

Kategorize edilen dövme motivasyonlarına ek olarak yine norm kırıcı bir noktada bulunmayan ve bireyin spiritüel gelişimi minvalinde değerlendirilebilecek bir diğer motivasyon da başa çıkılamayan bir sürecin üstesinden dövmelemin koruyucu

fonksiyonları ile gelinmesidir. Derinde devam eden ve birey tarafından aşılamayan bir sorun, dövmeler vasıtası ile görünür kılınmakta ve zarar görülmeksizin travmaların atlatılması sağlanmaktadır.

Geçmişte yaşanan travmatik bir deneyim ve dövmeler arasındaki bağlantıdan bahseden Hewitt'e (1997:82) göre; çocuklukta yaşanan cinsel istismar ve dövme yaptırmaya karar verme arasında bir orantı vardır. Dövmeler bu bağlamda değerlendirildiğinde, çocuklukta açılan ve ardından sağ kalınan yaraların silinmez bir temsilcisi olarak bedendeki yerlerini almaktadır. Yine Hewitt (1997:27) tarafından ortaya atıldığı üzere, dövmeler sahibinin içsel cesaretinin birer temsilcisi olarak algılanmakta ve onu olası saldırılardan koruma işlevini yürütebilmektedir. Bu noktada, dövmelerin günümüzde de, farklılaşmış bir anlamda da olsa, koruyucu olarak işlev gördüğünden bahsetmek mümkündür.

İlkel kabilelerde kötü ruhlardan koruma işlevi gördüğüne inanılan dövmeler, günümüzde dövme yaptıрма sürecinde açığa çıkan acıyı ve bu acıdan sağ çıkabilmeyi hatırlatmakta, bu sayede de taşıyıcısı için koruyucu olabilmektedir (Sanders ve Vail, 2008:52). İlkel kabilelerde var olmayan bir güçten koruma işlevi gören dövmeler, modern dünyada, süslemek veya bir temsiliyet amacıyla bedeni isteyerek belirli bir süre boyunca acıya maruz bırakmak ve çağrıştırdığı ilkel kökenler nedeni ile tam ters biçimde, var olan ve olası tehditlerden sahibini korur hale gelmiştir.

Dövmelere tabiatında bulunan koruyucu özellikler nedeni ile başvurulmuş bir diğer durum ise modern dünya düzeni içerisinde geleneklerin zayıflaması ile açığa çıkan boşluğun dövmeler ile doldurulması ve dövmelerin ruhani yanına yatırım yapılmasıdır. Atkinson (2004:138) tarafından belirtildiği üzere; dövmeler dünya düzeninde yaygın olarak varlığını sürdüren korku ve anksiyeteyi yenmek adına da uygulanabilmektedir. Dövmeler, yeni dünya düzeninde hüküm süren terör, savaş ve hastalıklara “sizden korkmuyorum” mesajı vermek adına da tercih edilebilmektedir.

Dövmeler hayat içerisindeki önemli dönüm noktalarının birer hatırlatıcısı olarak da bedenlere kazınabilmektedir. Bu durumda dövmelerin muhtevasında yer alan kalıcılık prensibi şahıslar tarafından ödünç alınmaktadır. Fisher (2002:100) ve

Sweetman'a (1999:69) göre; dövmeler bir ritüel olarak hayat içerisindeki bir geçişi sembolize edebilirler.

Atkinson tarafından gerçekleştirilen mülakatlarda dövmeli bireylerin %40'ı dövme sahibi olmayı havalı olmak ile ilintilendirdiklerinden bahsetmektedir. Atkinson'a göre dövmeli bireylerin bir kısmı yalnızca havalı olma motivasyonu ile yola çıkmakta ve dövme sahibi olmaktadır (Atkinson, 2003:166-167). Havalı olmanın modern sonrası dönemde gelişen hayat tarzı söylemleri ile direkt olarak bağı bulunmaktadır. Havalı olmak, dövme motivasyonları bağlamında ele alındığında gösterişçilik tasniflendirmesinin altında bir yerde kendisine yer bulmaktadır. Havalı duruş üzerine bir çalışma gerçekleştiren Pountain ve Robins (2002:15)'e göre "havalı olmak" tüketim dayalı üretim sistemleri içerisinde barınabilmek adına geliştirilmiş bir stratejidir.

Dövmelere beden süslemesi perspektifinden yaklaşarak dekoratif amaçlarla beden arzulanan biçimde dönüştürülmesinin altında yatan nedenlerden birisi de bireylerin sahip oldukları narsistik yatkinlikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eğilimin neticesinde açığa çıkan dövmeleri de ana akım içerisinde değerlendirmek mümkündür. Steward'a (1990:47) göre; narsistik eğilimlere sahip bireyler dövme yaptırmayı göz önünde bulundurdıklarında genellikle iki farklı düşünce biçimine sahiptir. İlki, bedeninin olduğu biçimiyle mükemmel olduğunu ve bu nedenle dövmelerle değiştirilmemesi gerektiğini düşünürken; ikincisi bedeninin dövmeler ile daha güzel gözükeceğini düşünür ve dövme yaptırır.

Karma yaklaşımın diğer ayağını oluşturan görüşe göre ise dövmeler kendilerine ana akım içerisinde bir yer bulamayacaktır. Bunun temel sebeplerinden birisi de dövmelerin benliği diğerlerinden ayırma, farklılaştırma amacına hizmet eden işlevidir. Bell'e (1999:54) göre; dövmelere olan yaklaşım değişikliğe uğrasa da, dövmeler her zaman için içerisinde yaşanan geleneksel dünyaya fiziksel ve görsel bir başkaldırının sembolü olacaktır ve bu nedenle altında yatan niyet ya da imaj önemsenmeksizin dövmeler, bireyi topluluk karşısında farklı kılacaktır.

Bell 'in (1999) söyledikleri bağlamında, dövmelerin birer sosyal farklılık aracı olarak görev yaptıklarını söylemek mümkündür. Bu nedenle, Bourdieu'nun sosyal

farklılıklar üzerine söyledikleri ayrıca önem kazanmaktadır. Bourdieu tarafından belirtildiği üzere, “Sosyal farklılıkları meşru kılma işlevini yerine getirebilmek adına, sanat ve kültürel tüketim ürünleri bilinçli ve kasıtlı olarak uygun veya uygunsuz hale getirilebilirler.” (Bourdieu, 1984:7). Dövmelerin de toplum içerisinde uygun veya uygunsuz hale getirilmesini sağlayan aygıtlar arasında en önemlisi medyadır. Dövmelerin genel geçer, toplumun pek çoğu tarafından kabul edilen veya ettirilmeye çalışılan yargılar tarafından hoş görülmesi veya dışlanması genellikle medya aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Pitts’e (1999:294) göre; medyada yansıtılan beden modifikasyonları ve akıl sağlığı konulu haberler çerçevesinde bu pratiklerin uygulayıcıları genellikle, diğer bozukluklarda olduğu gibi patolojik güdüler tarafından harekete geçirilen bireyler olarak tasvir edilmektedir. Burada dövmelerin meşruiyetinin medya aracılığı ile ortadan kaldırılmaya çalışıldığı göze çarpmaktadır. Ancak; medyada da, hem günlük hayatta hem de literatür içerisinde dövmeler hakkında hüküm sürmekte olan karma yapının emarelerine rastlamak mümkündür. Roberts’a (2012:154) göre; medya tarafından dövmelerin aykırı karakterine gönderme yapan haberlerin yanı sıra, dövmeli ünlüler üzerinden dövmelerin ifade gücünü açığa çıkaran haberlere de yer verilmektedir. Benzer ikiliğin akademide de varlığını devam ettirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Sosyoloji ve psikoloji alanındaki çalışmalar dövmeleri suçla ilişkilendirmeye devam ederken, bir taraftan dövmelerin bireyselleşmiş yönleri de ele alınmaktadır.

Dövmelerin ve anlatılarının medyada olumlu bir biçimde yansıtıldığı örneklerden birisi de Miami Ink isimli programdır. Woodstock (2014:3) ve Larsen, Patterson ve Markham, (2014:671) tarafından belirtildiği üzere; Miami Ink gibi televizyon programlarında dövmelerin arkasındaki anlatı genellikle terapiye dönük bir biçimde kurgulanmakta; dövmelerin ötekilik ile olan ilişkisi veya dövmelerin radikal sosyal ifade tarzları ve politik söylemleri yok sayılmaktadır. Dövmeci ve dövmeli ilişkisini anlatan bu program da günümüzdeki diğer Reality Show programları gibi apolitik bir çizgide ilerlemekte ve dövmeli bireyleri yalnızca terapi amacıyla bu edimi gerçekleştirirken göstermektedir.

Bu tarz TV programları ile dövmelelerin anlamsal zenginliğı cılız bir hale getirilmekte, son örnekte olduğı gibi de zaman zaman dövmenin ehemmiyetli işlevleri yok sayılmaktadır. Dövmelerin ana akım karşısındaki duruşu ve bu sayede bedeninin politik bir alan olarak kullanımına olanak sağlaması, onları özel kılan en önemli faktörlerden birisidir. Her ne kadar anlam değışimine uğrasa da, Bjerrisgaard, Otsberg ve Kjeldgaard (2013:226) tarafından dövmelelerin bu yanı şü şekilde dile getirilmiştir; zaman içerisinde anlamsal geçişe uğrayan dövmele ana akım içerisinde bir ifade biçimi halini alırken, bir yandan da kalıcılığı ve kültürel arka planı nedeniyle ana akımın karşısında bir sembol olarak da varlığını sürdürebilmiştir.

Ana akım karşısındaki duruş, dövme sahiplerinin bir kısmı için önemli bir güdü olarak ön plana çıkmıştır. Bu duruş; bedenleri üzerinde otorite figürleri ya da iktidar odakları tarafından yönlendirilen bir baskı hisseden bireyler için bedenlerinin kontrolünü kendilerinden yana geçirmeleri adına bir fırsat doğurmuştur. Strenger (2009:161-171) tarafından belirtildiğı üzere, beden modifikasyonlarını aydınlanmanın; ölümü ve insan bedenini kontrol altına alma arzusunun sembolik ifadesi olarak ele almak ve yorumlamak mümkündür. Bedenin bu şekilde kontrol altına alınışı, savaş durumunda ve farklı düşünenler üzerinde baskı kuranlar karşısında ortaya çıkan tehlikesiz birer manifestodur.

Bedenin kontrolünün gittikçe kaybedildiğı düşüncesine neden olan en önemli güç odağı devlettir. Devlet tarafından üretilen beden politikaları sonucunda bireyler, tek tipleştiğini ve sıradanlaştığını hissettikleri bedenlerini başkalaştırmak adına beden modifikasyonları pratiğine başvurabilmektedir. Fisher (2002:103) tarafından aktarıldığı üzere, devletin beden üzerindeki kontrol mekanizmasının seviyeleri farklılık göstermekle birlikte; hem bu kontrolü daha çok hisseden işçi sınıfı, hem de orta ve üst sınıflar metalaştırılmış bedenlerinden sıyrılmak ve yeniden bedenlerine sahip olabilmek için dövmelelere müracaat edebilirler.

Toplumsal normlar ve modernitenin bireyler için kurguladığı düzen karşısında beden modifikasyonları, normların yıkılması ve yeniden öznel bir biçimde inşa edilmesi için bir arka kapı görevi görmektedir. Bu nedenle dövmele vb. pratikler Sanders ve Vail (2008:29) tarafından belirtildiğı üzere; bireyin bir gruba ait oluşunun, belirli

aktivitelere veya farklılaşmış bir benlik algısına sahip olduğunun birer göstergesi olarak nitelendirilebilirler.

Modern toplumlarda dekoratif amaçlar doğrultusunda anlam yüklenen sembollerin taşınması gayesi ile yaptırılacak dövme, kimi bireyler için toplumun dayattıklarına bir karşı çıkış biçimi olarak önem kazanmaktadır. Rosenblatt (1997:290) tarafından belirtildiği üzere; dövme, isyankâr tutum ile ilişkilendirilmesi noktasında dövme, emperyalizmin kapitalist ideolojisine başkaldırarak bir nevi kimlik arayışı için kullanılabileceği ya da var olan baskın sanat ve güzellik anlayışlarına bir karşı çıkış yöntemi olarak değerlendirilebileceği belirtilmektedir.

Bahsedilen kimlik arayışının özellikle genç kesim üzerinde etkin olduğunu söylemek olasıdır. Genç bireylerin dövme yaptırma nedenlerinden biri de, moda endüstrisinin kurguladığı güzellik biçiminden ve algısından kalıcı bir iz vasıtası ile kaçmaktır. Zira, kimlik üzerindeki çalışmalar; kimliğin yalnızca bir sosyal inşa olmadığını ve değiştirilebilir olduğunu iddia etmektedir (Salecl, 2001:31). Aynı doğrultuda David Le Breton (2011:24) da, gençlerin kendileri olabilmek ve kendi bedenlerini yeniden tanımlayabilmek adına kimlik krizlerinde dövme ve piercing vb. beden modifikasyonlarına başvurduklarından bahsetmektedir.

Dövme, dominant beden nosyonlarına bir karşı çıkış biçimi olarak varlıklarını sürdürseler de popüler dövme yazınının dövme, yalnızca spiritüallik ve bireysellik özellikleri etrafında şekillenmesi ve dövme, isyankâr kökenini temsil eden ve yeni yazın tarafından aşağı tabaka olarak nitelendirilen dövme sınıflarının yok sayılması neticesinde, dövme hakkındaki norm karşıtı savı tehlikeye girmektedir (DeMello, 1995:47). Tarihsel bağlamından koparılan ve yalnızca yeni dövme anlayışına gönderme yapan bir yaklaşım dövme, yanlış değerlendirilmesine ve otantikliğini kaybetmesine neden olacaktır.

Dövme, bu şekilde yalnızca orta sınıf habitusuna ait ve yumuşatılmış biçiminde devamlılık arz eden hali dövme sahipleri arasında belirli tepkilerin doğmasına da neden olmuştur. Bell tarafından ortaya atılan kavramlaştırmaya göre, “dövme sahibi olmak” ve “dövmeli” olmak birbirlerinden ayrılan anlamlar ihtiva

etmektedir. Dövmeye sahibi olanlar, saklanabilir bir ya da iki dövmeye sahip olurken, dövmeli olanlar bu sınırı geçmekte ve çok sayıda dövmeyi bedenleri üzerine işlemektedir. (Bell, 1999: 56). Yalnızca bir moda nesnesi olarak algılanma tehlikesi ile karşı karşıya kalan dövmelerin orijinal kökeninde yatan isyankârlığa yeniden dönüş yapabilmesi için “dövmeli olanlar” çok sayıda dövmeye sahip olarak kendilerini “dövmeye sahiplerinden” ayırtırmayı tercih etmiştir.

“Dövmeye sahiplerini” dövmeye koleksiyoneri olarak adlandırmak literatür çerçevesinde olasılık dahilindedir. Irwin (2001:40) tarafından belirtildiği üzere; kendilerini dövmeye koleksiyoneri olarak gören bireyler, az sayıda dövmeye sahip olan orta sınıftan kendilerini ayırtırmak için dövmenin işçi sınıfı kökenine saygı duymakta; toplumun genelinin rahatsızlık duyabileceği imajları bilinçli olarak seçmekte ve çok sayıda dövmeye sahip olmaktadır. Dövmeye koleksiyoneri kavramsallaştırmasını ilk kez ortaya atan Vail, dövmeye koleksiyoneri olabilmek için geçilmesi gereken aşamaları şu şekilde sıralamıştır; Vail’a (1999:269) göre bu süreç şu kademelerden geçerek nihayete ermektedir; ilgi, üyeliğe kabul ve anlamlandırma seviye seviye hayata geçirilmektedir. Altına girilecek mali külfet ve olası toplumsal dışlanma ilgiyi, diğer dövmeliler ile temas halinde altkültürün sembolize ettiklerini öğrenmek üyeliği ve son olarak koleksiyoner olarak yalnızca dövmeli olmanın ötesine geçmeyi öğrenmek de anlamlandırma sürecinin tamamlandığını göstermektedir.

Gereken ilgi kısmında maddi külfete yapılan vurgu durumun ilginç bir hal almasına neden olmaktadır. Yaygınlaşan ve zaman zaman modanın nesnesi haline gelen dövmelere tepki olarak ortaya çıkan dövmeye koleksiyonerleri bu emellerini gerçekleştirebilmek adına dövmeler için en fazla parayı harcayan grup olarak göze çarpmaktadır. Irwin (2003:29) tarafından belirtildiği üzere; elit dövmeye koleksiyonerleri ve dövmeye sanatçıları dövmecilik anlayışının merkezinde yer almaya başladılar. Dövmeye koleksiyonerleri yalnızca giysiyi andıracak biçimde çok sayıda dövmeye sahip olmakla kalmayıp, aynı zamanda üzerinde en fazla düşünülmüş, en fazla para harcanmış, en artistik ve en prestijli dövmeye sahip olmaya çalışarak bu alanda moda belirleyici konumuna yükseldiler. Irwin’ın söylemlerinden yola çıkarak, elit koleksiyonerlerin aynı

zamanda endüstri içerisinde trend belirleyici konumuna gelerek, çıkış noktalarından biraz da olsa saptıklarını gözlemlemek mümkündür.

Dövme literatüründe tartışılmaya devam eden ve bir sosyal gerçeklik olarak dövmeli bireylerin de etrafını kuşatmış bulunan bir diğer konu da dövmeler vasıtası ile gerçekleştirilen damgalama (stigma) sürecidir. Dövmelerin bir stigma ögesi olarak kullanılmaları hala geçerliliğini korumaktadır. Bell (1999:56) tarafından belirtildiği üzere; popülerlik kazanmalarına rağmen dövmeler kültürden kültüre ve hatta şehirden şehire değişecek biçimde bakışlara maruz kalabilmektedir. Dövmelerin artık bir stigma aracı olarak işlev görmediğini iddia etmek bu nedenle doğru değildir. Dövmelerin silinişindeki sebeplerden birisi de günümüzde bile dövmelerin hala bir “Freak Show” unsuru gibi bakışları üzerinde toplamasıdır.

Dövmelerin toplum tarafından yorumlanması dövmelerin damgalama aracı haline getirilmesine neden olabilmektedir. Fenske (2007:56) tarafından belirtildiği üzere; görünüşleri ile sosyal normları yıkma potansiyeline sahip olan dövmeler, bu minvalde değerlendirildiklerinde içsel sosyal eksikliklerin harici manifestoları olarak yorumlanabilmektedir. Örneğin klasik parametrelerin dışında kalacak biçimde, bedenini küçük dövmeler yerine büyük dövmelerle kaplayan bir birey damgalanma riski ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu risk, Fenske’nin söylediklerinden de anlaşılacağı üzere eski dövme yaklaşımı içerisinde terk edilmemiş, yeni dövme anlayışına da taşınmıştır.

Bazı dövme sahipleri için damgalama bilinçli bir tercih biçimini almakta ve kimliğin bir uzantısı haline gelmektedir. Örneğin Blanchard (1991:17)’a göre burjuva geleneklerine karşı çıkmak isteyen bir birey, kendisini toplulukların perspektifi ile tabu olarak yorumlanacak bir noktada konumlandırmayı kasıtlı olarak seçebilir. Bazı bireyler ise, ait hissettikleri altkültürlere dahil olabilmek adına gönüllü olarak damgalanmayı göze alabilirler. Irwin’e (2001:56) göre; böyle durumlarda, dövmeler ana akımdan ve gelenekselden uzaklaşmak ve yakınlık duyulan ve dövmelerin kabul gördüğü bir altkültüre üye olabilmek için giriş bileti işlevi görebilirler.

Eskiden dövmelere atfedilen suç ile ilintili altkültürlerden dolayımlanan stigma algısından farklı da olsa dövmeler, toplumsal etkileşimler içerisinde bir stigma aracısına

dönüşebilmektedir. Günümüz koşullarında dövmenin bir damga aracı olarak algılanışındaki değişiklikler Larsen vd. (2014:676) tarafından şu şekilde tasvir edilmiştir; dövmenin stigma olarak algılanma süreci hem dövmesi olmayanlar, hem de dövmeliler arasında gerçekleşir bir hal almıştır. Dövmesi olmayanlar, dövmelileri “aykırı” göndermesi ile damgalayabilirken, dövmeliler diğerlerini biriciklik vasfı bulunmayan dövmeler nedeniyle damgalayabilmektedir.

Görüldüğü üzere, günümüzde dövmeli olmayanların dövmesi olanları kalıp yargılar çerçevesinde damgalaması bir seviyede devam ederken, dövmeliler de birbirlerini stigmanın öznesi haline getirebilmektedir. Üretim sürecine aktif olarak katılım gösteren ve dövmelerinin kendilerine özgü, bireyselleşmiş çerçevede oluşmasına özen gösteren bireyler, dövmeye ait imajın ve altında yatan fikrin oluşturulması esnasında özen göstermeyenler ile kendilerini bir tutmamaktadır (Sweetman, 1999:59-60). Orta sınıf habitusuna sahip bu bireyler dövmeler aracılığıyla gelecek damgalamadan kaçınmak ve bu yönde gerekli tedbirleri almak istemektedir. Kendilerini farklı noktalarda konumlandırarak ve söylem düzeyinde fark yaratarak sıradanlık ve özensizlik atfettikleri pratiklerden dövmelerini ayırıştırırlar.

Orta sınıf habitusuna sahip bireyler, diğerlerinden ayrışabilmek adına dövmelerinin anlatısını ince düşünülmüş bir biçimde kurgulamakta ve kendilerini diğerlerinden ayrı konumlandırmaktadır. Madfis ve Arford’a (2013:548) göre; dövmelerin arka planındaki anlatıların semantik olarak derinlikli bir halde düzenlenmesi ile orta sınıfa ait bireyler, kendilerini yalnızca birkaç desen içerisinden seçim yapmak durumunda kalan ekonomik durumu daha düşük ve çevrede yaşayan sınıflardan ayırtmaktadır.

Orta sınıf tarafından önceleri son derece saf bir biçimde nitelendirilen beden üzerine yapılacak dövmeler, disiplin eksikliğinin bir göstergesi olarak yorumlanmaktaydı. Ancak, değişen anlayış ile bedenler birer tapınak ve dövmeler de bu tapınağı kalıcı bir biçimde dekore etmenin öznesi haline geldiler. Bu yaklaşımın orta sınıf içerisinde kabul görmesinin ve legalize edilmesinin yolu ise, dövme yapım sürecinde uzun süre düşünmekten ve artistik özelliklere sahip bir dövmeden geçmektedir (DeMello, 2000:140). Görüldüğü üzere dövme yaptırmaya karar verme

aşamasında uzun süreli düşünme ve dövmenin estetik yanının mümkün olan en üst seviyede tutulma çabası ile orta sınıf tarafından stigma algısından kurtulmak mümkün olabilmektedir.

Anlatıların orta sınıf habitusuna uygun bir biçimde kurgulanmasının bir diğer yolu da Irwin'e (2001:62) göre; dövme yaptırma sebeplerinin, bir yazarın sevdiği bir roman karakterini dövme yaptırması örneğinde olduğu gibi, sahip olunan yetenekler veya başarılarla ilişkilendirilen bir arka planda şekillendirmeleridir.

Buradan yapılacak çıkarıma göre; yetenek ve başarı etrafında şekillendirilen bir anlatı ile birlikte bireyler, dövme üzerindeki kalıp yargılardan sıyrılmakta ve çevrelerine dövmeli olmanın onları, habitusları içerisinde hoş görülmeyecek dövmeli insanlarla aynı düzleme getirmeyeceğini hem kendilerine hem de çevrelerine ispatlamaya çalışmaktadır. Söylem bazında geliştirilen bu metotlar üzerinden damgalanma konusundaki çekinceleri okumak mümkündür. Larsen vd. (2014:678) tarafından belirtildiği üzere; stigma algısından rahatsızlık duyan bireylerin başvurdukları yöntemleri üç grup altında toplamak mümkündür; benlik algısının manipüle edilmesi, diğerlerinin algısının manipüle edilmesi ve çoklu kimliklerin yönetimi.

Söylemler vasıtası ile dövmeyi aykırı ve alelade bir pratikten farklı bir konuma yerleştirme sürecini üç grup altında daha kapsamlı bir biçimde incelemek de mümkündür. Başvurulan bu üç yöntemden ilki rol geçişleridir:

Rol geçişleri: Bireyin hayatı süresince yaşadığı önemli değişimleri kalıcı bir biçimde dövme ile kendisine hatırlatma çabasının bir ürünüdür. Bireyin hayatında önem atfedilen değişiklikler ve anlar örneğin, evlilik, çocuğun evden ayrılması veya hayatı etkileyen bir gruba aidiyet vb. beden üzerine işlenir (Atkinson, 2003:187-193). Derin manalar ekseninde tasarlanan dövmeler, aykırı kültürlerle ait ve üzerinde düşünülmemiş dövmeler ile ayrılmaktadır. Hatta dövmenin normalleştirilmesi ve bu ekseninde ortaya çıkan söylemler genellikle imajın önüne geçerler. Bu doğrultuda kullanılan ikinci yöntem ise etki yönetimi olarak karşımıza çıkmaktadır;

Etki yönetimi: Bireyin yaşadığı travmalar, olumlu yönde etkileyen bir uyarıcının ortadan kalkışı ya da olumsuz yönden etki eden bir uyarıcının ortaya çıkması

sonucunda görülen zararlarla çok daha yaralayıcı ve yıkıcı yollarla başa çıkmak yerine, dövmeler aracılığı ile bu sürecin atlatılma çabasıdır. Bu sayede bireyler dövmeleri birer aykırı pratikten çok iyileştirici etkisi bulunan bir mekanizmanın parçası olarak algılarlar (Atkinson, 2003:193-199). Bu yönde oluşturulan retorik ile de dövme taşıyıcıları söylem düzeyinde hem kendileri hem de başkaları için dövmenin legalleşmesine katkıda bulunurlar. Güncel dövme anlayışının mana katmanına eklenen bu yeni boyut da dövmelerin, derinlikli anlam taşıyıcı imajına bir katkı sağlamaktadır. Dövmelerin bireyselleşmesi ve anlam kazanması için geliştirilen yöntemlerin sonuncusu ise bireysel farklılıklardır:

Bireysel farklılık: Dövme motivasyonlarının altında yatan en temel sebeplerden biri bireysel farklılıkların dışavurumu olarak nitelendirilebilir. Eğer dövme yaptırma motivasyonu, aykırı bir sebepten çok bireyin kendine has bir biçimde benliğinin bir yansımaya dayalı bir sebepten kaynaklanıyorsa, dövme pratiği legal bir hal alabilir.(Atkinson, 2003:199-205). Bireyin kendi yolculuğunun ve benliğinin otantik parçasının devamı olarak şahsileşmiş hikâyelere sahip dövmeler, söylemsel anlamda aykırı ve daha az özen gösterilen örneklerinden ayrılırlar.

Dövmeler ve Etkileşim

Bedenleri, bireylerin dış dünyaya açılan kapıları olarak değerlendirmek ve bu nedenle de sosyal etkileşimin önemli bir parçası olarak izah etmek mümkündür. Bedeni bir iletişim aracı olarak konumlandırmak demek; beden modifikasyonlarının sosyal etkileşime açık yapısını da kabul etmek anlamına gelmektedir. Atkinson (2003:160) tarafından belirtildiği üzere, kültürel beden modifikasyon alışkanlıkları altında şekillenen bedeni değişikliğe uğratma nedenleri temelde bireylerin diğerleri ile ten vasıtası ile iletişim kurma arayışlarının etrafında oluşmuştur. Atkinson'un beden modifikasyonları ve iletişim konusunda söylediklerinden yapılabilecek çıkarıma göre, ten veya deri de önemli bir etkileşim unsurudur. Bedenin en dış noktasında, dışarı ile sınırı oluşturan bir zar konumundaki derinin üzerine gerçekleştirilecek kalıcı beden modifikasyonları, derinin de bir anlam taşıyıcısı misyonu yüklenmesine yol açmaktadır.

Beden modifikasyonları, dönemsel ve mekânsal olarak grup aidiyetini temsil edebileceği gibi; güncel dövme motivasyonlarının bireyselleşmesi sonucunda topluluk içerisindeki etkileşimin muhtevası da farklılaşmıştır. Turner (2000:41) bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: Geleneksel kabileler içerisindeki dövmelerin bir aidiyet içerisinde kurgulandığını ve toplum içerisinde “kalın ve sıcak” bağlar kurulmasına neden olduğunu, postmodern toplumlarda ise dövmelerin narsistik, tercihe bağlı ve dekoratif olmaları sebebiyle “ince ve soğuk” çizgiler çekilmesine yol açtığını söylemek mümkündür. Buradan yola çıkarak dövmelerin geleneksel anlamında grup vurgusuna olan yoğunluk nedeni ile bu dövmelerin sosyal etkileşimler içerisinde ben ve öteki ayrımının daha keskin çizilmesine; günümüzde ise muğlaklaşan dövme cemaati olgusu nedeniyle dövmeli olma etrafında gerçekleşen etkileşimlerin bu kadar net ayrımlarla sonuçlanmadığını belirtmekte fayda vardır.

Dövmeli bireyler için etkileşimin farklı boyutları vardır. Diğer dövme sahipleri ile kurulan etkileşimin ve dövmesi olmayanlarla kurulan etkileşimin doğası birbirlerine göre farklılık arz etmektedir. Kuwahara'ya (2005:14) göre, dövme yapma sürecine katılım bireysel temsil noktasında iki düzeyde gerçekleşmektedir. Bunlardan ilkinde bakılacak olursa, dövme veya bir başka beden modifikasyonu sürecine katılım bireylerin aktif olduğu bir iştirak seviyesini ihtiva etmektedir. İkinci düzeyde ise, birey aktif olarak beden modifikasyonu sürecine katılım gösterse de göstermese de, dövmeler üzerinden beden modifikasyonuna dair sosyal sistemlerin dönüşümüne yol açabilecek değerlendirmede bulunabilir. Kuwahara'nın söyledikleri de dövmeli bireyleri odak noktasına alan etkileşim türlerinin iki yönlü olduğunu doğrular niteliktedir.

Mevzu bahis etkileşimin doğasının açıklığa kavuşturulabilmesi adına ilk olarak dövmesi olmayan bireyler ile gerçekleştirilen etkileşimden bahsetmekte fayda vardır. Altkültür üzerine erken dönemde önemli çalışmaları bulunan Lofland (1973:79-80) dövme sahiplerinin dövmesi olmayan bireyler ile kurdukları etkileşimin barındırdığı riskleri şu şekilde sıralamaktadır; vücutlarını geleneksel görünüş normlarının dışında kalacak bir biçimde değiştirmeyi seçenler, sosyal olarak ve ahlaken daha aşağıda değerlendirilme riski ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Bir kişinin fiziksel olarak diğerlerinden farklı olmayı gönüllü olarak seçiyor oluşu, onun var olan normları göz

ardı ettiğinin bir işareti olarak değerlendirilebilir. Normların dışında değişikliğe uğratılmış bir beden, etkileşimin varlığını sürdürdüğü sosyal statü alanında, kişinin karşısındakilere pek çok bilgi akışı sağlayabilir.

Var olan bu riskin deneyimlenmesi vasıtası ile riskin yönetimi hakkında deneyim kazanan dövme sahibi bireyler, dövmelerinin kendileri için sorun teşkil edebileceği etkileşim anlarını sezinlemekte ve bu yönde tedbirlerini almaktadırlar. Irwin'e (2003:38) göre, dövmeleri görünür noktalarda olan bireyler, çevrelerini dövme dostu ve dövme dostu olmayan alanlar olarak ikiye ayırmaktadır. Üniversitelerin olduğu alanlar, büyük kentler ve alternatif yaşam stillerine müsaade eden yerler "dövme dostu" olarak etiketlenirken; kırsal alanlar ve geleneksel yaşamın hüküm sürdüğü alanlar "dövme dostu olmayan" çevreler olarak nitelendirilmektedir.

Dövmelerin sergileneceği zaman ve mekânlar bu süreç etrafında belirlenmektedir. Durumu bir örnek ile açıklamak gerekirse, politik anlam içeren bir dövme taşıyıcısı, bu dövmenin hangi zaman ve mekânda riskli olacağını ya da nerede kendisini ilk anda anlatmada dövmesinin sözcüklerden daha anlamlı duracağına karar verebilir (Atkinson, 2003:229). Bu noktada, dövmelerin yayılan izlenim açısından değerlendirildiğini ve riskli bulunan sosyal ortamlarda dövmeleri gizlemeyi tercih etmeyen bireylerin de sözlü iletişim öğeleri ile verilen izlenimi arzulanan yönde kanalize ettiği söylenebilmektedir.

Dövme sahibi olmaya dair olan karar verme sürecinde de dövmeler nedeni ile sosyal etkileşimler esnasında karşılaşılabilecek sorunlar göz önünde bulundurulmaktadır. Dövmeye dair en yaygın endişelerden birisi olan acı bile bu riskler nedeni ile yok sayılabilmektedir. Roberts (2012:163) tarafından belirtildiği üzere; özellikle ilk dövme yaptırılırken göz önünde bulundurulan faktörler arasında en önemlilerinden birisi de acıdır. Ancak, ileride karşılaşılabilecek sorunlar nedeniyle, acı göz ardı edilerek görünmeyen veya saklanabilir yerler tercih edilebilmektedir.

Çevreden gelebilecek olumsuz tepkiler, kısacası sosyal baskı dövmenin beden üzerinde yerleştirileceği noktanın belirlenmesinde bu nedenle önemli bir hal almaktadır. Ait oldukları sınıftan dışlanma korkusunu hisseden bireylerde görünmeyen bölgelerin

tercih edilmesinin daha yaygın olduğunu söylemek mümkündür. Çevreden gelecek olumsuz tepkilerin yanı sıra dövmeler Amerika sınırları içerisinde bile işyerinde yaşanacak problemlere neden olabilmekte ve potansiyel dövme müşterilerinin korkularını haklı çıkarmaktadır. Roberts (2012:156) tarafından belirtildiği üzere; dövme sahibi oldukları için işverenleri tarafından işten çıkarılmaya çalışılan bireyler Amerikan Mahkemeleri tarafından da haksız bulunmaktadır. Mahkemeler, işverenlere dövmeleri yasaklayan giyim kurallarını uygulamaya koymayı bir hak olarak vermektedir. Dövmelerin işyerinde gizlenmemesi işten çıkarılmak için yeterli bir sebep olabilmektedir.

Karar verme aşamasında karşılaşılması muhtemel sosyal baskılardan en önemseneni ve dikkate alınanları yakın çevre dahilinde değerlendirilenlerdir. Atkinson (2003:212-28) tarafından ortaya konulan araştırma da göstermiştir ki; dövme sahibi bireylerin dövme yaptırmaya karar verme aşamasında ya da dövme yaptırdıktan sonra dövmenin sergilenmesi noktasında dikkate aldıkları veya çekindikleri üç adet sosyal grup bulunmaktadır. Bu gruplar; aile üyeleri, yaşıtlardan oluşan arkadaş grupları, iş arkadaşları ve işverenler olarak sırlanabilmektedir.

Ailelerin çocuklarının dövme sahibi olmasını istememeleri de belirli sebeplere dayanmaktadır. Irwin (2001:58-59) tarafından bu nedenler şu şekilde sıralanmaktadır; dövme dükkanlarının hijyen koşullarıyla ilgili duyulan şüphe, çocuklarının toplum tarafından aşağıda görülen gruplarla bağdaştırılması, ideal evlat portresinden uzaklaşması ve ailenin dövmeye izin vermesi durumunda diğer aileler tarafından ahlaki olarak zayıf olmakla itham edilme korkusu.

Dövmelerin görünürlük düzeyleri ve sayısının da toplum içerisinde gerçekleşen etkileşimlerde etken bir rol oynadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Sanders ve Vail (2008:42) tarafından iddia edildiği üzere, dövmelerin görünürlük seviyeleri, dövme etrafında oluşacak olan söyleme katkıda bulunması muhtemel kitlede farklı derecelerde söz söyleme hakları olduğuna dair bir intiba uyandırır. Toplumun bakış açısını şekillendiren arka planı anlatan bu söylemden, kapladığı alan itibari ile geniş ve sayıca fazla dövmelere sahip olan bireylerin sosyal baskıya daha kolay maruz kalabildiklerini çıkarmak mümkündür.

Dövmelerin sergilenmesi dövmenin içerdiği mesajın görünür kılınması için atılan bir adımdır. Bu adımdan sonra dövmeler de tüm diğer iletişim öğeleri gibi anlamlandırma sürecine tabi tutulacaktır. Bu evrede dövmeler toplumsalın da bir nesnesi haline gelmekte ve mahremiyet sınırları dışarısına çıkarak, bireyin öznel yargıları hakkında kamusal alan içerisinde bir izlenimin oluşmasını sağlamaktadır. Hewitt'e (1997:83) göre; bir dövmenin ilettiği mesaj yalnızca dövmenin içeriği ile ilgili değil, aynı zamanda onun kamusal olarak sergilenmesi ile de ilgilidir. Kimliği sembolize eden ve kamusal kimliğin oluşumuna katkı sunan öğeler, fiziksel anlamlarından ötesini ihtiva ederler.

Doss ve Hubard tarafından yazılan “Dövmelerin İletişimsel Değeri” isimli makalede, tek dövmeye sahip olan bireylerin ve birden fazla dövmeye sahip olanların dövmelerinin iletişimsel değerleri ve bu doğrultuda sosyal baskıyı algılama düzeyleri ölçümlenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlara göre; bir kişinin dövmesinin sayısı ve boyutu, o kişinin toplumsal baskıyı önemseme derecesi hakkında fikir edinilmesini sağlamaktadır. Buna göre dövmenin boyutu ve sayısı arttıkça, bireyin dövmesinin iletişimsel gücüne dönük oluşturduğu algı seviyesi yükselmekte ve sosyal baskıyı umursama düzeyi düşmektedir (Doss ve Hubbard, 2009:70-71). Makaleden çıkarılabilecek sonuca göre çok sayıda dövme sahibi olan bireyler daha fazla baskıya maruz kalacak olsa bile umursama düzeyleri daha düşük olacaktır.

Ancak, Bell'e (1999:55) göre; yoğun biçimde dövme sahibi olan bireylerin diğerlerine nazaran gelecek ilgiden daha memnun olacakları ve dövmelerini sergilemek isteyecekleri varsayılsa da, yoğun dövmeli bireyler de rahatsız edici bakışlardan kaçmak adına uzun kollu giysiler ile dövmelerini kapatmakta; kendilerini rahat hissettikleri ve kendileri olarak var olabilecekleri bir ortam olduğuna ikna olmadan dövmelerini açığa çıkarmamaktadır. Bu durumda belirtmek gereklidir ki; dövme sayısı ve çevreyi umursama arasında kurulan orantı bireyden bireye değişebilmektedir.

Dövmeli bireylerle gerçekleştirilen etkileşimlere, dövmesi olmayan bireylerin gözünden bakıldığında ise Goffman'a (2009:15) göre, gözlemcilerin karşılaşılan insanı tanımamaları durumunda referans noktaları, kişinin görünüş ve tavırlarından yola çıkarak oluşturulan çerçevenin geçmiş deneyimlerle harmanlanmasından oluşmaktadır.

Goffman'ın tanıdık olmayan birisi ile kurulan etkileşimin doğasını anlattıklarından yola çıkarak, ilk kez karşılaşılan bir kişinin dövmeli olması durumunda ise, bu süreç geçerli kılınacak ve görünüşün önemli bir parçası sayılabilecek dövmeler üzerinden belirli çıkarımlar yapılacaktır. Bu çıkarımların anlamlandırılmasında daha önce tanışılan dövme sahipleri hakkındaki izlenimler ve görüşler önemli bir yer tutacaktır.

Dövmenin üretim safhasının sonlamasının ve dövmeli oluşun içselleştirilmesinin ardından, benzer süreçlerden geçen bireyler, diğer dövmelilerle olan etkileşimlerini cemaat oluşumunda olduğu gibi ortaklıklar üzerinden şekillendirirler. Bahsi geçen dövme cemaatinin sınırları belirli kurallar çerçevesinde çizilmektedir. DeMello (2007:20-21) tarafından belirtildiği üzere; dövme cemaatine ait olabilmenin belli başlı ritüelleri vardır. Buna göre bunlardan ilki ve belki de en belirgin ve önemli olanı bir dövmeye sahip olmaktır. İkincisi ise, dövmeye gerekli ilginin gösterilmesi; dövme üzerine yayımlanan yayınları takip etmek, dövme fuarlarına katılmak ve hayatlarında dövmenin belirli bir yeri olan insanlar ile iletişim halinde kalabilmektir. Bu iletişim safhasında dövme dükkânlarının önemli bir yere sahip olduğunu söylemek ise yanlış olmayacaktır.

Dövmeli oluşun bir cemaat hissiyatı yaratıp yaratmadığı veya dövmeli bireylerin bir altkültür oluşturup oluşturmadığı hususunda mevcut tartışmalar bulunsa da, dövmeli bireyler arasında farklı bir yakınlığın bulunduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. DeMello (2000:23) bu minvalde yürütülen tartışmalara farklı bir yönden yaklaşmaktadır. DeMello tarafından belirtildiği üzere dövme cemaatinin üyelerinde uyandırdığı etkiyi, Victor Turner (1969) tarafından kavramlaştırılan “communitas” çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Bu kavramın ihtiva ettiği anlamı şu şekilde açıklamak mümkündür; marjinal bir grup olarak değerlendirilebilecek olan communitas üyeleri aralarındaki bağı, dostluk, benzerlik ve hiyerarşinin azlığı ile hissederler.

DeMello'nun söylemleri etrafında dövme cemaatini bir communitas olarak değerlendirmek, yalnızca mekânsal olarak aynı düzlemde bulunan insanları kapsam içerisinde tutmayacak; sözlü olarak birbirleri ile dövmeler üzerine paylaşımda bulunan insanları veya internet üzerinde bulunan forum benzeri oluşumlar üzerinden iletişime geçen insanları da etkileşim ağına dahil edecektir. Bir altkültür olarak bir arada hisseden

ve toplum normları tarafından marjinal olarak değerlendirilme riski ile karşı karşıya kalan bir topluluk için kendi içlerinde bu araçlar vasıtası ile bir “communitas” olarak örgütlenmek ve hiyerarşinin yüksek oranlarda kabul görmeyeceği bir ortak noktada buluşmak önem arz etmektedir.

Benlik İnşası ve Dövme

Mesaj iletiminin aracı olarak bedenler, benliğin bir yansıması olarak tezahür etmektedir. Bedenin fiziksel görünümü üzerinde yapılacak değişiklikler, hali hazırda var olan ve ulaşılmak istenen benlik algısının yaratımında önem teşkil etmektedir. Bedenin benliğin bir uzantısı olarak değerlendirildiği durumlarda, beden modifikasyonları da benliğin inşa edilme aşamalarında aktif olarak rol almaktadır. Atkinson’a (2004:136) göre; dövmeli bireyler tarafından dövmelerin kültürel çerçevede şekillenen duygusal bir dilden konuştuğuna ve iletişim süreci içerisinde arzulanan benlik imajı doğrultusunda mesajlar ilettiğine inanılmaktadır.

Genellikle dövme sahibi olan insanlar için dövmeleri, bireyselliklerinin bir ifadesi ve onları birer bütün haline getiren yardımcılarıdır (Steward, 1990:35). Bu nedenle, dövmeler, bireysel kimliklerin dışarıdan da görülebilmesine neden olmaktadır. (Zeeland, 1996:42). Kimliğin parçalarının toplum tarafından görülebilir hale getirilmesi sonucunda, şahıslar benlikleri hakkında olası tartışmalara ve konuşmalara davetiye çıkarmakta ve bu sebeple de benliklerini toplumsal söylem etrafında yeniden şekillendirme ihtimali ile karşılaşmaktadırlar. (Soyland, 1997:21). Bu nedenle kalıcı olarak bedenin değiştirilmesi toplumsal ve bireysel düzlemlerde benliği ve bedenin algılanışını yalnızca şahsi bir şekilde değil kitlesel bir biçimde dönüştürmektedir.

Çağdaş beden modifikasyonları, eskilerine (1960’lar ve 1970’ler) göre çok daha düşük seviyede grup aidiyeti temsili ihtiva etmektedir, grup aidiyetinin aksine bu uygulamaları benliğin sunumu olarak ele almak çok daha makuldür (Sweetman, 1999: 71). Benliğin sunumu olarak ele alındığında dövmeler; geleneksel dövmeler tarafından karşılanamayacak bir biçimde bireyi grupla birlikte var etmez, aksine grup içerisinde tekilleşmiş bir biçimde var eder. Bir proje olarak benliğin istenilen biçimde tamamlanmasına imkan sağlayan bu durum ile birlikte Sweetman (1999:68) tarafından

belirtildiği üzere, bazı dövmeliler için, dövmenin varlığı bireyin kendine olan güveninin artması ile sonuçlanabilmektedir. Bunun altında yatan neden yalnızca üretim safhasında yaşanan fiziksel süreçler değil, arzulanan benlik imajına biraz daha yakınlaşarak daha bütün hissetmektir. Sweetman'dan (1999) hareketle fiziksel bir değişimin benlik üzerindeki etkilerini okumak ve benlik inşasında eksik görülen noktaların beden modifikasyonları aracılığıyla tamamlanabileceğini iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Dövmelerin benlik açısından önem arz ettiği noktalardan bir tanesi de, dövmelerin bireylerin benlik dönüşümlerine yaptığı katkıdır. Steaward'a (1990:59) göre, dövme yaptırma motivasyonlarından bir tanesi de, dövmelerin benliğin dönüştürülmesi sürecinde oynadığı role ilişkin olandır. Buna göre, dövmeler bir benlikten diğer benliğe geçiş noktasını sembolik olarak işaretlemekte ve vücut üzerinde sergilenecek dönüşümün kamusal olarak diğerlerine iletilmesine de olanak sağlamaktadır.

Dövmeler ve beden modifikasyonları bireylerin benliklerini diğerlerinden farklı bir biçimde sunmalarına ve biriciklik ihtiyacını karşılamalarında da olanak sağlamaktadır. Bilgi teknolojileri ve bu yönde gelişim gösteren kolektif bilinç sonucunda bireyselliklerinden uzaklaştığını ve gitgide tek tipleşen hayatlara hapsedildiğini düşünen bireyler için beden modifikasyonları bir kaçış imkânı sunmaktadır. Atkinson'a (2003:138-139) göre, teknolojiye gelişmeler sonucunda bireylerin kimlik numaraları, telefon numaraları, ev adresleri ile rakamlara ve harflere indirgenerek homojen bir biçimde sınıflandırılmalarına karşı direnen bir grup da fiziksel temsil araçları ile heterojen bir hal almaya ve benliklerini diğerlerinden farklı bir biçimde sunmaya çalışmaktadır. Bornstein (2013:248) tarafından beden grafitileri olarak kavramsallaştırılan beden modifikasyonları, modern dünyanın problemlerinden ve benlikten bir kaçış değil aksine, modern ve şehirli mekânları yeniden düzenlemenin bir yoludur. Bornstein ve Atkinson'un söylemlerinden yapılacak çıkarıma göre, beden modifikasyonlarının, beden ve benlik algısı üzerinde zaman ve mekân mefhumlarını da aşan bir biçimde dönüşüme ve değişime yol açabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

3. 2. 1. Kadın Kimliğinin Dövmeler Aracılığıyla Dışavurumu

Dövmelerin kadınlar açısından önem teşkil eden özel anlamlarına bakılacak olursa; dövmeler aracılığı ile kadınların bedenleri üzerindeki kontrolün yeniden ele alınması, bu husustaki en önemli motivasyon kaynaklarından birisi olarak ön plana çıkmaktadır. Dövmeler aracılığı ile bedenin kontrolünün kazanımı noktasında kadın bedeninin ve erkek bedeninin birbirlerinden ayrılıyor oluşunun nedenini toplumsal cinsiyet normlarında aramakta fayda vardır. Bornstein (2013:243) tarafından kadın dövmeleri ile kadın kimliğinin yeniden tanımlanma süreci şu şekilde aktarılmıştır; kadın dövmeleri de graffitiler gibidir. Bir duvar üzerine graffiti çizildikten sonra, varlığını değiştirmek zorunda değildir, aksine bu durumun üstesinden gelmelidir. Postmodern kadın dövmelerinde de dövmeler taşıyıcısını tanımlamamakta, taşıyıcısını bir sosyal alan içerisinde kimliğini tanımlayacak karmaşık sosyal oyunlar içerisine dahil etmektedir.

Dövmelerin kadın bedeni üzerinde belirlenimci bir işlevi yoktur, kimlik sosyalizasyon çerçevesinde ortaya çıkartılır. Bu bağlamda doğal olmayan ve bir sosyal inşa olarak değerlendirilebilecek toplumsal cinsiyet rollerinin içeriği de dövmeler sahibi kadın kimliği çerçevesinde yeniden tanımlanabilir. Kadın bedeni üzerinden üretilen kısıtlayıcı politikalar karşısında, dövmeler ile üretilen beden politikaları güzellik anlayışının karşısında bir duruş sergilemektedir. Hewitt'e (1997:79) göre; bedenlerini korumalarını, muhafaza etmelerini ve erkeklere nazaran belirli noktalarda daha kısıtlı davranmalarını bekleyen bir kültürde yoğrulan kadınlık olgusu sonucunda dövmeler, kadınlar için erkek egemen standartları belirleyen yakın çevrelerine ve diğerlerine karşı bir bağımsızlık bildirgesi halini almıştır.

Dövmeler diğer beden süslemesi uygulamalarında olduğu gibi kadın bedeni üzerindeki ideallik kurgusuna yakınlaşılması amacına hizmet etmemektedirler. Tam tersine kadın bedeni dövmeler vasıtası ile klasik güzellik anlayışından uzaklaşmaktadır. Bornstein (2013:239) tarafından belirtildiği üzere; diğer beden süslemelerinin aksine yalnızca dövmeler, kadınlar için betimlenen narin güzellik anlayışına direnebilir ve karşı çıkabilir. Kadın dövmeleri ilk olarak, süsleme veya beden dönüşümü hakkında değil, bunun yerine erkek bakışı ekonomisinin önemli bir parçası olan saflık ile ilgilidir.

Kadın dövmeleeri, Bornstein (2013) tarafından bahsedilen saflığı bozmakta ve kadın bedenini erkek bakışının beklentilerinin tersi bir yönde yeniden biçimlendirmektedir.

Kadın bedeni üzerinde var olan kalıp yargıların dövmeleer ile kırılabilmesi dövmeecilik anlayışındaki değışimin sonuçları ile paralellik göstermektedir. Kadınların bedenleri üzerinde talep ettikleri özgürlüğü geri kazanmaları için dövmeleere başvurmaları ile dövme alanı içerisindeki maskülenite tasarısı da bir değışime tabi tutulmuştur. Atkinson (2003:43) tarafından belirtildiğı üzere; bedeni bir vasıta, otonomi, özgürlük ve seksüel keşif kurumu olarak değerlendiren kadınların dövmeleeri, kadınları ve kadın bedenini narin ve güçsüz birer inşa olarak gören dominant yapıya sert bir karşı çıkış biçimi halini aldı.

Güzellik normları birer sosyal tasarı olmaları nedeni ile kültürlerarası farklılıklar arz edebilmektedir. Ancak, dövmele kadınlar ve çekicilik konusunda stabil bir yargının oluşturulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bornstein (2013:240) tarafından belirtildiğı üzere, tüm kültürlerin yoğun bir biçimde kadınları dövmeden uzak tutmaya çalışmasının sebebi, dövmele bir kadın bedeninin erkekler tarafından idealize ve dikte edilen saf güzellikle bağlantılı erotizm kodlarını bozuyor oluşudur.

Dövmeleerin yapılışının altında yatan motivasyon kaynakları arasında önemli bir yeri olan hayattaki değışim ve kırılma anlarının bedene kazınması konusunda kadınlar, erkelerden belirli noktalarda ayrılmaktadır. Buna göre; kadınlar, bedenleri üzerinde iktidar sahibi olan otorite figürlerinden kurtuluşun bir hatırası olarak, bu geçişleri dövmeleeri ile kalıcı bir biçimde kendilerine ve diğerlerine hatırlatmayı tercih etmektedir. Irwin (2001:56) tarafından belirtildiğı üzere; kadınlar için dövmenin sunduğı özgürlük anlamının bir boyutu da, yaşam içerisindeki geçişlerde ve değışikliklerde gözlemlenebilmektedir. Ailesinin yanından ayrılırken, baskıcı bir eşten veya erkek arkadaştan uzaklaşıldığında yaptırılan dövmeleer, bedenin ve beden üzerindeki hakimiyetin geri alınışının sembolü olarak değer kazanırlar.

Dövmenin iyileştirici gücünden faydalanılarak travmaların atlatılması noktasında kadınlar, dövmeleer ile travmaya ait kötücül yanların geride bırakıldığını ve bedenin bir anlamda yeniden inşa edildiğini simgesel olarak bedenlerine

kazımaktadırlar. Atkinson ve Young (2001:131) tarafından aktarıldığı üzere; dövmeler statü değişiklikleri sonucunda yapılabilmektedir, örneğin kadınlar için cinsel taciz sonrası travmayı atlatma ve bedeni yeniden tanımlama adına başvurulmuş bir yöntem olabilmektedir. Bu dövmeler yeni bir kimliğe geçişi sembolize etmektedir.

Dövmeli kadın bedeninin objeleştirildiği ve bakışın bir nesnesi haline getirildiği karnaval ve sirk dönemi son bulmuş olsa da dövmeli kadın bedeninin çeşitli mecralarda hala bir meta olarak kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. DeMello'ya (1995:45) göre; Amerikan dövme dergiciliği geleneğinde süregelen tartışmalı konulardan birisi de, kadınların bu dergilerde temsili ile ilgilidir. Dövmeli erkek ve kadın resimlerine düzenli olarak yer veren bu dergilerde, erkekler kollarının, bacaklarının ve sırtlarının büyük kısmı dövmelerle kaplı olarak resmedilirken, kadınlar sayıca daha az ve küçük boyutta dövme ile temsil edilmektedir. Bir diğer önemli nokta ise, kadınların üzerlerinde giysi varken dövmelerini görmek mümkün olsa da dergilerdeki modellerin çoğunlukla çıplak ya da üstsüz bir biçimde fotoğraflanıyor oluşudur.

Dövmelerin kadınlar için bedenleri üzerindeki kontrolü sağlamak noktasında birer aracıya dönüşme potansiyeli taşıdıkları muhakkaktır. Ancak, yapılan araştırmalar kadınların ve erkeklerin yaygın dövme tercihlerinde toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiğine dair bulgulara rastlanmıştır. Fisher'a (2002:100) göre; erkekler ve kadınlar arasındaki dövme anlayışında farklılık gösteren bir durum da, kadınların dövmelerini daha kolay saklanabilir bölgelerde tercih etmeleridir. Ayrıca Atkinson tarafından yürütülen araştırmanın sonuçları da bu savı doğrular niteliktedir. Söz konusu araştırmanın sonuçlarına göre kadınların %38'i bellerine, %33'ü karınlarına ve kalçalarına, %30'u ayak bileklerine, %17'si omuzlarına ve %7'si kollarına dövme yaptırmaktadır. Atkinson'a göre bu sonuç, kadınların Kanada'da var olan feminenlik anlayışının içerisinde dövme sahibi olduklarının ve bu nedenle saklanabilir yerleri seçtiklerinin işaretidir. Kanada'da kadınlar kurulu feminenlik anlayışını dövmeleri ile yeniden üretmektedir (Atkinson, 2003:203).

Görüldüğü üzere normları yıkma potansiyelinin yanı sıra dövmeler kadın bedeni üzerindeki anlayışın yeniden üretilmesine de neden olabilmektedir. Günümüzde yaygın olarak dekoratif amaçlarla kullanılan ve politik yanı göz ardı edilen dövme anlayışının

kaçınılmaz bir sonu olan bu durum, yine de dövmenin özündeki isyankâr ruha sirayet edememektedir. Dövmenin tarihsel bağlamda bir nevi özü olarak değer kazanan bu yan, istenildiği durumda ödünç verilebilmek için hazır beklemektedir.

3. 2. 2. Dövmeler ve Sanat

Dövmelerin birer sanat eseri olarak ya da bir başka deyişle sanatın bir alt dalı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine dair yürütülen tartışmanın temelini dövmelerin dekoratif amaçlarla yaygınlıkla tercih edilmesi atmıştır. Beden süslemeleri ve beden modifikasyonları altında kategorize edilen dövmeler, klasik sanat eserlerinden farklı bir konumda bulunsa da hem dövmecilerin kendilerini “dövme sanatçısı” olarak konumlandırması, hem de değişen müşteri profiline dövmelerin estetik yanına çok daha fazla önem veriyor oluşu ile sanat ile temasa geçmiştir. Sanders ve Vail’e (2008:33) göre, dövmeler ile vücutta değişiklik yapmanın amacı ister doğaüstü güçlerden korunmak, ister cesur görünmek, isterse bir gruba aidiyeti simgelemek olsun, tüm vücut modifikasyonları dekoratif bir amaca hizmet eder. Vücuttaki bu değişim, bireyin ya da ait olunan grubun estetik anlayışı ile paralellik gösterir ve bireyi tatmin eder. Fisher (2002:101) tarafından da dövmelerin bu yanına dikkat çekilmiştir. Buna göre; dövmelerin bir diğer işlevi de dekoratif olmalarıdır. Dövmeler vasıtası ile bireyler bedenlerini kalıcı olarak süsleme yoluna gidebilirler.

Beden ve estetik kaygı bağlamında ele alındıklarında dövmelerin ait bulundukları beden ile kurdukları ilişki de önem kazanmaktadır. Kuwahara (2005:15) tarafından ortaya atıldığı üzere, dövmeler üzerine yapılacak estetik değerlendirmeler şu üç aşamada şekillenmektedir;

- 1) Dövme yapılan bedenin çekici olup olmayışı
- 2) Kullanılan dizaynın, motifin veya stilin çekici olup olmayışı
- 3) Çizim, doldurma, renklendirme ve gölgelendirme gibi teknik boyut ile alakalı kısımların çekici olup olmayışı

Dövmeleri yaygın sanat akımlarının perspektifinden değerlendirerek birer sanat eseri olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine dair bir çıkarım yapılması gerektiğinde dikkate alınması gereken üç adet yaklaşım bulunmaktadır;

Sanat Dünyası Teorisi: Bu teoriye göre, sanat eserleri sanat dünyası ve temsilcileri tarafından değerlendirilmeli ve bu değerlendirme sonucunda eser kabul görmeli ya da reddedilmelidir. Dövmelere ait bir müze San Francisco’da yer alıyor olsa da, dövmelerin klasik sanat eserleri kadar onaylanmadığı da bir gerçektir.

Biçimcilik Teorisi: Bu teoriye göre bir şeyin sanat eseri olup olmadığına karar verebilmek için onu oluşturan parçalara ve biçimsel özelliklerine bakılmalıdır. Bu teori açısından bir dövmenin dövmeyi oluşturan unsurlar göz önüne alınarak sanat eseri sayılması ya da sayılmaması olasılık dahilindedir.

İzlenimcilik Teorisi: Bu teoriye göre, bir eseri meydana getiren parçalardan ve onların biçimsel özelliklerinden çok uyandırdıkları duygular önemlidir. Bu nedenle, bu teorinin sunduğu perspektiften bakıldığında, bir dövmeyi birey için taşıdığı manalar ve uyandırdığı duygular nedeni ile sanat eseri saymak mümkün iken, üzerinde çok düşünülmeden yapılan bir dövmeyi sanat eseri saymak mümkün olmayacaktır (Michaud, 2012:31-33).

Dövmelerin bir sanat eseri sayılabileceğini iddia eden bir diğer yaklaşıma göreyse dövmeler üretim süreçlerinin otantik yapısı nedeni ile bir sanat eseri olarak değer kazanmaktadır. Sweetman (2012:354) tarafından belirtildiği üzere; uygulamada açığa çıkan acı ve sonrasındaki iyileşme süreçlerindeki aktif pozisyon haricinde, dövmelerin ve piercinglerin uygulandıkları canlı beden ile bir mana kazanmaları nedeniyle, dövmeli ve piercing sahibi bireyleri sürecin hem öznesi, hem nesnesi olarak değerlendirmek ve bireyleri hem birer sanatçı hem de sanat eseri olarak değerlendirmek mümkündür.

Sanat eserlerinin müzeler veya sanat eserinin özü ile uyumlu alanlarda sergilenebilmesi gerektiğini iddia eden Bell (1999:54) tarafından belirtildiği üzere; dövmelerin sanat sayılabilmesi için diğer sanat eserleri gibi müzelerde kendilerine yer bulabilmeleri elzemdir, ancak deri üzerine yapılmaları ve üzerinde bulunduğu canlının ölümüyle son bulmaları nedeniyle dövmelerin sergilenmesi zorluklar barındırmaktadır.

Dövmelerin sanat eseri olarak ele alınması yönünde adımlar atılmasına neden olan en önemli gruplar ise bizzat dövme sahipleri ve dövme sanatçıları olarak göze çarpmaktadır. Bu dönüşümün sağlanması ise sanat eğitime sahip dövmecilerin

sahneye çıkması sayesinde gerçekleşmiştir. Kosut (2013:149) tarafından belirtildiği üzere; dövmeyi bir sanat formu haline getirmeye çalışan ikinci kuşak dövmecilerin genel özellikleri arasında, üniversite mezunu olmaları, sanat ile ilgili bilgi sahibi olmaları, orta sınıf kökenli olmaları ve orta sınıf habitusuna sahip olmalarını sıralamak mümkündür.

Müşteri düzeyinde artan kaygılar ve sanat eğitilmiş dövmecilerin piyasadaki yerlerini alması ile dövme imajları da işçi sınıfına ait dövme görsellerinden ayrılmış ve çok daha teknik bir hal almıştır. Kosut (2013:144) tarafından belirtildiği üzere; dövme cemaatinin önemli bir parçasını oluşturan dövmeciler kendilerini belirli bir dönemden sonra “dövme sanatçısı” olarak konumlandırarak dövmenin bir sanat olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine dair tartışmalara da yeni bir yön vermiş oldular. Bu adlandırmanın arka planında yatan nedenlerden bir tanesi de dövmelerin çiziminde meydana gelen estetik anlamdaki yeniliklerdir. Tüm bu gelişmelerin sonucunda belirtmek gerekir ki, sanat dünyası tarafından kabul görsün ya da görmesin dövmelerin toplumun çevresinde konuşlanan gruplardan evrilerek merkezde yer alan sanat dünyasının da tartışma kapsamına girmesi dövme alanındaki farklılaşmayı ispatlar niteliktedir.

3. 2. 3. Dövmenin Tüketim Kültürünün Yeniden Üretim Sürecindeki Rolü

Dövmelerin yaygınlaşması, dövmelerin tüketim kültürüne ait nesneler olarak kabul görüp görmeyeceğine dair tartışmanın fitilini ateşlemiş bulunmaktadır. Dövme, zaman içerisinde anormal bir aktiviteden ziyade, dövme sahibi insanların sayısındaki artış sebebiyle daha normal bir pratik olarak yorumlanmaya başlamıştır. Burada göz ardı edilmemesi gereken nokta, dövmelerin popüler kültüre ve kültür endüstrisine zaman içerisinde mal edilmiş bir görünüme yakınlaşmış olmalarıdır. Bu sürecin altında yatan nedenlerden biri de gençlerin her zaman için televizyonda gördükleri ve yaşam stillerini kopyalamaya çalıştıkları rol modellerin giderek artan bir biçimde dövme sahibi olmalarıdır. Kosut (2006a:1038) tarafından belirtildiği üzere, Hollywood’da popüler olan oyuncular ve göz önünde bulunan ve dünya çapında geniş yayımlanma olanağına sahip spor dallarında faaliyet gösteren sporcularda yoğun olarak dövmeye rastlamak mümkündür. Bunlara örnek vermek gerekirse; Johnny Depp, Sean Connery, Angelina

Jolie gibi ünlü ve medyada büyük yer kaplayan oyuncuların yanı sıra Amerikan Ulusal Basketbol Birliği üyelerinin yarısı dövme sahibidir.

Dergilerde ve televizyonlarda yer alan reklamlarda sayfa sayılarının önemli bir çoğunluğunu kaplayan bu figürler, aykırı olarak nitelendirilen dövme pratiğini normal bir düzleme çekmiş ve hatta sıradanlaştırmıştır. Lauaman ve Derrick tarafından 2006 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına bakılacak olursa, “18 ve 50 yaş arasındaki Amerikalı yetişkinlerin yüzde yirmi dördü dövme sahibidir ve yedide biri kulak memesi haricinde bir noktada piercing sahibidir.” (Lauman ve Derrick, 2006:417). Bu yoğunlukta rastlanan bir durumu anormal olarak nitelemek eski dönemlere nazaran daha zor gözükmetedir. Amerikan toplumu içerisindeki durumu global ölçeğe taşımak ve diğer kültürlerde de dövmenin bu sıklıkla tekrarlanan bir pratik olduğundan bahsetmek yeterince akılcı olamayacaktır. Yine de, globalleşmeyle dünya geneline yayılım gösteren anlayışın küresel ölçekte dövmeyi bir tabu olarak görmeye meyilli hakim düzeni biraz da olsa esnettiğini iddia etmek ise yanlış olmayacaktır. MTV gibi küresel ölçekte yayın yapan kanallar burada etkin rol almaktadır. Bu durumun Türkiye’deki yansımaları Atik ve Yıldırım (2014:221) tarafından şu şekilde aktarılmaktadır; modern dövmelerin Türkiye’de yaptırılmasındaki artışın arkasında yatan önemli sebeplerden bir tanesi de bu coğrafyada yaşamakta olan gençlerin küreselleşmenin etkilerine maruz kalması sonucunda Batılı ünlüler gibi görünme isteklerinin artması olabilir.

Dövmeler bu özellikleri nedeni ile zaman zaman tüketim kültürünün bir nesnesi haline gelebilmektedir. Turner (2000:40) tarafından belirtildiği üzere; bedenin yüzeyine kültürel bir kapital olarak eklemlemeleri sebebi ile dövmeler tüketim kültürünün sıradan bir boyutunu almıştır. Atkinson (2004:134) da benzer bir biçimde, dövmelerin kimi zaman için uygulayıcıları tarafından çekici görünmek amacıyla yapıldığını ve bu durumun Bourdieu’nun “sosyal kapital” olarak adlandırdığı kavram ile örtüştüğünü belirtmektedir.

Dövmenin marjinal kökeninden sıyrılıp tüketim kültürünün bileşenlerinden biri haline geldiğini iddia eden Marry Kosut’a (2006b:1035) göre ise:

Tüketim halkasının en genç popülasyonuna dönük üretilen oyuncaklarda da bu iddiayı destekleyecek ürünlere rastlamak mümkündür; Tattoo Barbie,

Susam Sokağı: Dövmeler Hikayeleri, Around The World Tweety Time: Dövmeler Hikaye Kitabı ve “Power Puff Girls Ruff N’ Stuff” Dövmeler Kitabı vb. ürünler ve bu kitapların hediyesi olarak verilen geçici dövmeler ile günümüz Amerika’sında yetişmekte olan çocuklar daha önce hiçbir dönemde olmadığı kadar dövme ile iç içe büyümektedir.

Tüketim kültürünün yeniden üretildiği tüm alanlar tarafından kuşatma altına alınan dövmeler, tüketimin devamlılığının sağlanabilmesi için en önemli araç olan reklamlar tarafından da kullanılmaktadır. Tüketici odaklı market çalışmalarında dövmeleri kullanan reklam kampanyaları düzenlemek, marka üzerindeki kontrolü tüketiciden almanın ve markaya vermenin bir yolu olarak göze çarpmaktadır. Marka motiflerinden oluşan bir dövmenin bedene taşınması demek, bedenlerin araçsallaştırılması ve tüketimsel ifade biçimlerine dönüştürülmesidir. Kültürel anlamın taşıyıcısı olarak dövmelerin reklamlarda kullanımı üç şekilde gerçekleştirilmektedir.

Bjerrisgaard vd. ’a (2013:230) göre ilk yöntem olan “bedeni bir kanvas olarak” algılayan yaklaşım uyarınca reklam afişlerinde, toplumun zihninde dövmeli bireylerin belirli altkültürler ve marjinal gruplarla kurduğu ilişkiden faydalanılmakta ve bu çağrışımlar sayesinde reklamın kültürel yansımaları reklamcılar tarafından hesaplanabilmektedir. Çağrışımın daha hızlı bir biçimde gerçekleştirilebilmesi adına bu yöntemde dövmelerin akla ilk gelen aykırı yanlarına gönderme yapılmaktadır.

Dövmelerin reklamlarda kullanılma yöntemlerinden bir diğeri de dövmelerin birer moda objesi olarak kullanılmasıdır. Bjerrisgaard vd. (2013:232) tarafından belirtildiği üzere bu amaçla kullanılan dövmeli birey tasvirleri, dövmenin aykırı bir biçimde sembolleştirilmesinin aksine, postmodern tüketim kodları ile aynı doğrultuda dövmeli bedenleri bir “beden süsleme” ve “moda objesi” olarak ele almaktadır. Dövmenin sıradan bir moda öğesi olarak ele alındığı bu yöntem ile moda ve reklamlar dövmenin anlamsal içeriğini boşaltmakta ve dövmeyi metalaştırmaktadır.

Reklamlarda markaya ait logonun veya markayı hatırlatan bir logonun direkt olarak bedene işlenmesi yolu ile reklamlarda yer almasına ise “genişletilmiş beden” ismini vermek mümkündür. Bu yöntemde dövmelerin sahip olduğu kalıcılık, direniş sembolü ve biriciklik gibi anlamlar direkt olarak bedene ve deriye işlenerek insan bedeni ticarileştirilmektedir. (Bjerrisgaard vd., 2013:234). Bu yöntem ise diğerlerinden

farklı olarak dövmenin postmodern yanından ilham almakta ve kalıcı birer unsur olan dövmeleri geçicilik ile karakterize edilen tüketim endüstrisinin bir unsuru haline getirmektedir.

Literatür içerisindeki tüm görüşler aynı düzlemde ilerlememekte ve kimi yazarlar dövmenin yaygınlaşmış olmasına ve bir moda unsuru olarak yorumlanmasına rağmen bir tüketim kültürü nesnesi olarak değerlendirilemeyeceğini söylemektedir. Blanchard (1991:15)'e göre, dövmelerin muhtevasında metalaştırmadan uzaklaştıran bir yan bulunmaktadır. Beden üzerinde işlenmeleri nedeni ile dövmelerin yeniden üretimi söz konusu değildir. Dövmeye ait imaj tekrar ve tekrar üretilse de, dövmenin öznesi olan beden özgünlüğünü korumaya devam edecektir.

Blanchard (1991) dövmelerin yeniden üretilmeyecek olmaları nedeni ile diğer tüketim kültürü malzemelerinden ayrıştığına dikkat çekmektedir. Dövmelerin içerisinde yer alan kalıcılık unsuru da dövmelerin bu anlamda ayrışmaları hususunda ehemmiyet kazanmaktadır. Fisher (2002:102)'a göre; geç kapitalist tüketim biçimlerinde kalıcılık değil, geçicilik ön plandadır. Bu nedenle kalıcı birer modifikasyon olan dövmeler, bağlılığa karşı olan moda tarafından tam olarak kabul edilmezler. Kosut (2006b:1043) da benzer bir biçimde kalıcılığa vurgu yapmaktadır. Geçici bir trende uymayacak biçimde kalıcı olmaları, üretim safhasında ve ortaya çıkan ürün bazında taşıdıkları bireysellik odaklı karakter; dövmelerin her şeye karşın tüketim kültürü içerisinde aykırı bir biçimde durmasını sağlayan iki özellik olarak değer kazanmaktadır.

Dövmelerin kalıcılığı ile endüstri sonrası toplumlar içerisindeki tüketim alışkanlıklarının bir tezat oluşturduğu ve bu nedenle dövmelerin popülerleşmelerine rağmen hiçbir zaman tam anlamıyla bu geçiciliğe ayak uyduramayacakları aşîkârdır. Sweetman'a (1999:52-57) göre; dövmeli birey sayısındaki artış nedeniyle, dövmeler modanın bir parçası olarak ve hatta postmodern dönemin alamet-i farikası biçiminde adlandırılabilir. yüzeysel seçiciliğin uzantısı olarak algılanabilecekse de, dövmeli olma sürecine az seviyede katılım gösterenlerde bile dövmenin bir aksesuardan fazlası olduğu söylenebilir. Daha az sayıda dövmeye sahip bireylerin dövmeleri hakkında orijinallik ve farklı olmak ekseninde geliştirdikleri söylemler, onları sıradan tüketici pozisyonundan uzaklaştırmaktadır.

Sweetman (1999) tarafından dövme olmanın tam olarak içselleştirilmediği ve kimliğin bir uzantısı haline gelmediği durumlarda da dövme ürününün hüviyetine bürünemeyeceği belirtilmiştir. Karar verme sürecine uzun süreler boyunca dahil olunmamış olsa bile dövme, tüketilemeyecek ürünler olmaları nedeni ile farklılaşmaktadır.

Bell'e göre her dövmenin belirgin bir anlamı yoktur. Anlam, dövmenin yapılaşma sürecinde gizlidir ve bu nedenle bir eylemin simgesi olarak dövme ürünlerinin anlamlarında zaman içerisinde kaymalar yaşanabilir (Bell, 1999:57). Dövme ürünlerinden ayrılan bir yanı da bu bağlamda üretim süreçleridir. Tüketim kültürü içerisinde seri üretim bantlarında gerçekleştirilmekte olan ile dövme ürünlerinin ten üzerine işlendiği üretim safhası birbirine hiç benzememektedir. Sweetman (1999:64) tarafından dövme ürünlerinin hem üretim hem de tüketim aşamalarındaki bu özgün durum şu şekilde anlatılmaktadır; beden modifikasyonlarının üretimleri içerisinde kan ve acı barındırması, dövme ya da piercingli bireyin üretim safhasından ayrı düşünülmemesi, hazır bir giysi almak ile bitmiş bir dövme satın almanın aynı düzlemde değerlendirilemeyecek oluşu gibi nedenler ile bu uygulamalar "göstergeler karnavalı"ndan ayrışır.

Dövme ürünleri modern tüketim kültürü içerisinde yer tutan birer tüketim öğesi olarak sınıflandırmak bireylerin dövme ürünlerini son derece derin ve anlamlı ideolojik ifadeler olarak kurgulama ihtimallerini göz ardı etme ihtimalinin açığa çıkmasına neden olabilir. Dövme ürünleri anlamın ve geleneklerin kayb olduğu günümüz dünyasında birer anlam arayışının ifadesi haline gelebilmektedir. Baudrillard'ın simülasyon ve simülakr kavramlarını ödünç alarak bu durumu açıklayan Salecl'a (2001:31) göre, sembolik yapı günümüzde öznelerin tanımlandığı hayali bir simülakr ile yer değiştirmektedir. Hayat herhangi bir geleneksel bağ ile aidiyet kurulmadan öznenin kimliğiyle istediği biçimde oynayabildiği ve arzuladığı trendi takip edebildiği bir bilgisayar oyununu andırmaktadır. Ancak, ekrandan takip edilen bir hayat sanrısı bireylerin sanalın arkasında bir gerçeklik aramalarına neden olmuştur. Beden üzerindeki kesikler bu hayali simülakrdan bir kaçıştır. Bu nedenle genç bireyler dövme ve piercing gibi edimleri dominant moda endüstrisinden kaçmakla bağdaştırmaktadır.

Bu nedenlerle dövmelelerin tüketim kültürü karşısındaki norm kırıcı duruşlarının, tüketim kültürünün getirilerinden kurtulma yöntemi olarak işlev görmeleri geçerliliğini korumaktadır. Dövmeler ikili bir yapı sergilemekte; hem tüketim kültürünün içerisinde yer almakta hem de bir başkaldırı aracı olarak anlam kazanmaktadır.

Dövmenin yaygınlaşması sonucunda dövmelelerin tüketim nesnesi olarak kabul görmesi karşısında bir çekinceye kapılan bireyler, dövmelelerinin anlamlarını moda kapsamına sokulanlardan ayırıştırma çabasına girmektedir. Pitts'e (2003:12) göre; beden modifikasyonlarının ticarileşmesi ve yaygınlaşması daha önceden bu pratiklere aktif olarak katılan bireylerin, bu uygulamaların otantikliğini sorgulamalarına ve sınırlarını keskinleştirerek, kimin kendilerinden olup olmadığını belirlemelerine neden olmuştur.

Bu sorgulamanın sonucunda dövmelelerin ilkel yanlarını ön plana çıkaran ve kendilerine “Modern İlkeller” ismini veren bir grup türemiştir. Klesse (1999:17) tarafından belirtildiği üzere; bu akımın takipçileri, ilkel ritüellere saygı duymakta, yaşam stillerini modern yaşam içerisinde ilkelikten iz taşıyacak biçimde kurgulamakta ve beden modifikasyonlarından, özellikle de dövmelelerden ve piercinglerden bu amaç doğrultusunda faydalanmaktaydı. Klesse'ye (1999:15) göre grubun temellerini atan Fakir Musfar tarafından bu grubun amacı, bedenleri ile bir şey başarabilmek adına ilkel dürtülere cevap vermek olarak açıklanmıştır.

Dövmelerin tüketim kültürüne mal edilmesi süreci devam etmekte olsa da, dövmeler hem muhtevasından kaynaklanan sebeplerle bu dönüşüme karşı koymakta, hem de bireysel ve grupsal bazda getirilen itirazlarla direnişini sürdürmektedir.

3. 2. 4. Altkültürün Simgesel İfadesi Olarak Dövme

Dövmeli bireylerin bir altkültür olarak kabul edilip edilemeyeceği veya dövmelelerin belirli altkültürler ile ilintilendirilmesinin akademik ve gündelik kalıp yargıları yeniden üretip üretmeyeceği tartışmalı bir alan olarak göze çarpmaktadır (Atkinson, 2003:96-7). Dövmeleri yalnızca bir altkültür nesnesi olarak ele almak dövmelelerin barındırdığı iletişimsel anlamların arka planda kalmasına neden olabilmektedir. Dövmeler tarihsel olarak bağdaştırıldığı kriminal altkültürlerin yanı sıra,

toplum içerisinde marjinal bir kesim olarak ele alınan, ancak suç ile ilişkisi bulunmayan gruplar ile de yakın temas halinde bulunmuştur. Altkültürün üyelerinin paylaştıkları değer sistemi, Pitts (1999:293) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır; altkültüre ait olan bireylerin ortak dil ve bilgi havuzu genellikle, dominant söylemin dışında kalan ve bu kültürün üyeleri arasında anlam kazanan bedensel tecrübeler, marjinal sosyal bağlamlar ve alternatif söylemler etrafında tasvir edilmektedir.

Dövmeleri yukarıda geçen tanımlama içerisinde bedensel tecrübeler kapsamında ele almak mümkündür. Dövmeler bağı kurulan altkültür mensupları tarafından mevcut değer yargılarına eleştirel bir tutum geliştirebilmek adına kullanılmıştır. Atkinson (2003:260) tarafından belirtildiği üzere; var olan değerler sistemini eleştirmek ve dövmelerin protest özelliklerinden faydalanmak adına, dövmeler, Hip-Hop, Skinhead, Punk, Rave veya Skater altkültürleri tarafından belirli semboller üzerinde yoğunlaşan bir biçimde kullanılmaktadır.

Dövmelerin tarihsel olarak yakınlık kurduğu altkültürlerden ikisi Rock ve Hippie altkültürleridir. Dövmeler 1960'lar ve 70'lerde Rock ve Hippie altkültürü içerisinde son derece yaygın bir hal almıştır (Fisher,J.,2002:97). Bu kültürler içerisinde yer alan rol modellere örnek olarak Janis Joplin, Joan Baez, Flip Wilson ve Cher'i sıralamak mümkündür (DeMello, 2007:288). Bahsi geçen rol modeller vasıtası ile Rock kültürünün bahsedilen döneme kıyasla popüler kültür ile olan temasının artması sonucunda dövmeli ünlülerin görünürlüğü de artmıştır. Bu durum dövmelerin de popülerleşmesine bir anlamda katkı sağlamıştır.

Dövmeler konusunda üzerinde durulması gereken bir diğer altkültür ise Hippie'lerdir. Beden politikaları çerçevesinde el alınması gereken Hippie akımı ve dövmeler konusu, var olan beden normlarına ve toplumsal cinsiyet kodlarına bir karşı çıkışı sembolize etmekteydi. Erkekler uzun saç, sakal ve renkli kıyafetler tercih etmekte, kadınlar ise yüksek topuklular ve yine toplum tarafından hoş karşılanmayacak makyaj biçimlerine başvurmakta; dövmeyi de bu amaç doğrultusunda araçsallaştırmaktaydılar (Pitts ve Taylor,2008:487). Bahsi geçen Rock altkültüründeki popülerleşmenin Hippie akımı için de geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak, belirtmekte fayda vardır ki, Hippie akımının dövmeler ile birlikte anıldığı ve

yükselişte olduğu dönem 1960'lı yıllara tekabül etmektedir. Henüz kırılmaları yaşamamış bir dövme anlayışı ile temasta bulunan Hippieler dönemsel olarak dövmelemin ana akım dışında kalan bir pratik olarak kalmasında etkili olmuştur.

Toplumun güzellik ve ahlak normlarına başkaldıran bir akım olarak göze çarpan Punk alt kültürü de da dövmelemleri sıklıkla kullanmıştır. Pitts (2003:6) tarafından belirtildiğı üzere, 1970'lerde İngiltere'de etkisini göstermeye başlayan Punk akımı yalnızca dövme ve piercing gibi beden modifikasyonlarını yaşam stillerinin bir parçası yapmamış, aynı zamanda toplum tarafından ilginç, kimi zaman da kaba ve bayağı bulunabilecek saç stilleri ve giysilerle birleştirmişlerdir.

Bu durum dövmelemler üzerindeki stigma algısının oluşumuna katkıda bulunmuştur. Dövmelerin yanı sıra, ilk bakışta göze çarpacak diğer aksesuarlarla zihinlerde birleşen dövmelemler, kendilerine ana akım dışında yer bulmaya devam etmişlerdir. Şu ana kadar bahsedilen altkültürlerin suç ile güçlü bağlarının olduğunu söylemek mümkün değildir.

Suç, suçlular ve dövme arasındaki ilişki hapishane dövmelemleri etrafında dönen uzun soluklu tartışmalar sonucunda gündemdeki yerini korumuş, bu nedenle akademik çalışmaların ilgi alanına da çokça girmiş bulunmaktadır. Bu alanda yapılan ve dikkat çekici olarak değerlendirilebilecek çalışmasında, Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI)'dan faydalanan Duncan (1989:684), dövmeli ve dövmesi olmayan mahkûmlar arasında gözle görülür bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Hem dövmeli mahkûmlar hem de dövmesi olmayanlar, içgüdülerini kontrol etmede zorluk, derin güvensizlik duyguları, zayıf sosyal beceriler ve şiddete meyilli olma gibi belirli ortak davranış biçimlerinde bir araya gelmişlerdir.

Bu çalışma dövme sahibi insanların suça meyilli olduklarına dair var olan önyargının kırılması açısından da önem teşkil etmektedir. Dövmenin henüz popülerleşmediğı, marjinal ölçekte çetelerin ve motorcuların da arasında bulunduğı suçla iç içe geçmiş grupların yoğunlukla dövme yaptırdığı dönemlerden kalma bu yargının geçerliğı yeni çalışmalarla sınanmalıdır. Dövmelere atfedilen suç olgusunun bir kaynağı da hapishane dövmelemleridir. Dövme başlı başına bir altkültür olarak ele

alındığında hapishane dövmeleeri hemen hemen herkesin ilk aklına gelenlerden biri olacaktır. Suç ve dövme ilişkisinin kaynağındaki dilemma biraz da buradan kaynaklanmaktadır. Hapishane kültürü içerisinde dövmeleerin anlamlarına bakılacak olursa, Hewitt (1997:118) tarafından belirtildiği üzere; hapishanelerin kontrol odaklı sisteminde, kişiliiksizleşme tehdidine karşı isyankâr bir tavır sergileme aracı olarak işlev görebilecek dövmeleer, kişinin kendi bedeni üzerindeki baskıyı kırma ve kontrolü ele alma arzusunun giderilmesinde de rol oynayabilmektedir.

Daha önce de bahsedildiği üzere, mahkûmları damgalamak amacı ile uygulanan dövmeleerin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Ancak, Fisher (2002:94) tarafından belirtildiği üzere; 19. yüzyılın sonunda mahkum dövmeleerinde 2000 yıl önceye nazaran önemli bir değişiklik gerçekleşmiş ve devlet tarafından yapılan dövmeleerin yerini rıza ile yapılanlar almıştır.

Mahkumlar arasında yapılan dövmeleerin anlam dünyasına bir göz atılacak olduğunda, DeMello (1993:11) tarafından belirtildiği üzere; mahkumlar tarafından en fazla önem atfedilen ve sıklıkla yapılan dövmeleer, mahkumun coğrafi kökenini ve çete aidiyetini belirten dövmeleerdir. Bunun yanı sıra gözyaşı damlası (öldürdüğü herkes için bir damla ya da hapiste geçen belli bir dönem için bir damla) şeklinde yapılan dövmeleer de popülerdir.

Dövmeleerin boyutu ve sıklığı üzerinden mahkûm dövmeleeri hakkında yapılan analiz uyarınca, mahkûmların hapishane kültürünü içselleştirme seviyelerinin anlaşılabilirliği de iddia edilmektedir. Bell (1999:55) tarafından belirtildiği üzere; bir hükümlü ve tesadüfen hapishanede bulunan veya suçsuz olduğuna inanan bir birey arasındaki farkı dövmeleeri üzerinden anlamak mümkündür. Tüm vücudu dövmeleerle kaplı bir mahkum hapishane yaşam stilini içselleştirmiş ve ömür boyu marjinal olarak nitelendirilmeyi göze almış demektir. Daha az dövmeye sahip olan bir mahkûm için ise bu durumun tam tersi geçerlidir.

4. ARAŞTIRMA

4. 1. Model

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden Fenomenoloji (Olgubilim) deseni tercih edilmiştir. Mayring (2011:110) tarafından fenomenolojik yaklaşımın esas amacının insanların anlamlandırma süreçlerinin ve bunun altında yatan gayenin açığa çıkarılması olduğu belirtilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2005:72) tarafından belirtildiği üzere; fenomenoloji, belirli bir farkındalık seviyesine sahip olunan, ancak haklarında detaylı bilgiye sahip olunamayan olguların incelenmesi ve tanıdık olmasına rağmen bütüncül bir biçimde kavranamayan olguların araştırılmasında geçerlilik arz etmektedir.

4. 2. Araştırmanın Amacı

Çalışma kapsamında; dövme sahipleri için birer ifade ve iletişim aracı olarak işlev görüp görmediği, Türkiye özelinde dövmenin algılanış biçimi ve bu algının dövmeli bireyler üzerindeki etkileri ölçümlenecektir. Literatür doğrultusunda dövme sahipleri için dövmelerin ifade biçimine dönüşme süreçleri ele alınmıştır. Ancak literatür ağırlıklı olarak yabancı kaynaklardan oluşması, dövme sahipleri için ifade biçimlerinin Türkiye içerisinde bulunan dövmeli bireyler tarafından ne derece benimsenmiş olduğu sorunsalını gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, yapılacak çalışma ile dövme sahipleri için birer ifade aracı olarak anlamları Türkiye özelinde ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Araştırmanın bir diğer amacı da dövme sahipleri için karar verme süreci esnasında ve dövme sahibi olduktan sonraki dönemde deneyimlediklerinin gözler önüne serilmesi çabasıdır.

4. 3. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de daha önce dövme alanı üzerine yazılan kaynakların geleneksel olanlar üzerine yoğunlaşmış olması, postmodern beden anlayışı doğrultusunda sınıflandırılabilir olan dövme tasarımının Türkiye’deki yansımalarının çerçeve dışarısında kalmasına neden olmuştur. Postmodern beden anlayışı ile şekillenen dövme sahipleri, geleneksel dövme sahiplerinden biçimsel ve anlamsal düzeyde ayrılmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de artışta olduğu gözlemlenen dövme sahipleri

motivasyonları da geleneksel dövmelerin yaptırılmasına ön ayak olan sebepler ile bir tutulmamalıdır. Dövmelerin geleneksel dövmelerden farklılaşan ifade biçimlerinin araştırma ile ortaya konulma çabası, araştırmanın önemini teşkil etmektedir.

4. 4. Çalışma Grubu

Araştırmanın örnekleme oluşturulurken amaçlı örneklem tercih edilmiştir. Punch (2005:183) tarafından belirtildiği üzere nitel araştırmalarda olasılıklı örnekleme nazaran amaçlı örneklem tercih edilmekte ve spesifik bir amacı olan araştırmanın örnekleminin önceden belirlenmesi gerekmektedir.

Amaçlı örnekleme tekniklerinden ise ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2005:112) tarafından belirtildiği üzere; ölçüt örnekleme yöntemi belirlenmiş ölçütler etrafında amaç doğrultusundaki durumların çalışılmasıdır. Söz konusu ölçütler araştırmacı tarafından da hazırlanabilir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan bireylerin yaş aralığı, araştırma için bir ölçüt teşkil etmektedir. Buna göre; araştırmaya katılan katılımcıların yaş Aralığı 20-35 olarak belirlenmiştir. Dövmelerin ifade gücüne dair veri elde etme amacıyla yola çıkan olan bu çalışma genç ve genç yetişkinler üzerine odaklanmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların tümü en az lisans düzeyinde eğitim almıştır. Bu kısıt ile benzer sosyokültürel altyapıya sahip bireylerden oluşan bir örneklem ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bir diğer ölçüt de katılımcıların gelir seviyesi bağlamında oluşturulmuştur. Katılımcıların gelir seviyeleri 2000TL ve 4000 TL arasında değişmektedir.

Araştırma için toplamda on iki kişi ile görüşmüş olup; araştırma sonucunda olası kadın ve erkek farklılıklarını sonuçlar kısmında belirtebilmek adına eşit sayılarda kadın ve erkekten oluşan bir örneklem grubu tercih edilmiştir. Katılımcıların cevaplama konusunda daha rahat davranabilmeleri ve bu nedenle herhangi bir sıkıntı ile karşılaşmamaları adına, katılımcıların ismi gizli tutulmuştur. Bulgular kısmında yer alan aşağıdaki ifadeler şu manaya gelmektedir;

(K1, 29) Kadın katılımcı kodu ve yaşını ifade etmektedir.

(E1, 28) Erkek katılımcı kodu ve yaşını ifade etmektedir.

Tablo 2: *Katılımcıların Yaş, Cinsiyet ve Eğitim Durumu Dağılımı*

Kod	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Kod	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu
E1	28	Erkek	Lisansüstü	K1	29	Kadın	Lisans
E2	35	Erkek	Lisans	K2	35	Kadın	Lisansüstü
E3	26	Erkek	Lisansüstü	K3	20	Kadın	Lisans
E4	30	Erkek	Lisansüstü	K4	20	Kadın	Lisans
E5	27	Erkek	Lisans	K5	21	Kadın	Lisans
E6	26	Erkek	Lisansüstü	K6	22	Kadın	Lisans

4. 5. Görüşme Formu

Araştırmaya dövme sahibi bireylerin dövmeleri ile ilgili olan fikirlerini elde edebilmek amacı ile yola çıkıldığı için, araştırma yöntemi olarak “derinlemesine görüşme” tercih edilmiştir. Bu yöntemi şu şekilde tanımlamak mümkündür; görüşme yapılan kişiye konu hakkındaki fikirlerini elde edebilmek adına konu ile ilgili derin ve nitelikli sorular sorarak ayrıntılı bilgi elde etmektir (Aziz, 2011:86). Görüşmelerin sorularının düzenlenmesi esnasında tercih edilen model ise “yarı yapılandırılmış görüşme” şeklindedir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, görüşme önceden belirlenmiş sorulara sahiptir, ancak gerekli görüldüğü yerde fazladan sorular sorarak konunun farklı boyutlarını açığa çıkarmayı tercih edebilir (Altunışık, Recai, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2005: 84).

4. 6. Verilerin Analizi

Veriler ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiş ve dikkatlice dinlendikten sonra yazıya dökülmüştür. Yazılı bir metin haline getirilen verilerin analiz edilmesi için ise

“içerik analizi” yöntemi tercih edilmiştir. İçerik analizi, kısaca bir metin toplama ve analiz etme yöntemidir (Neuman, 2007:466). Verilerin daha sistematik bir biçimde ele alınabilmesi ve işlenebilmesi için içerik analizi metotlarından tercih edileni ise “kategorisel analiz” olmuştur. Kategorisel analiz; metnin mantıksal bir çerçevede birimlere bölünmesini ve bulguların bu birimlerden türetilen kategoriler altında sunulmasını içermektedir. Kategoriler, mesajların kodlar vasıtası ile işlenmesini ve anlamlandırılmasını gerektirmektedir (Bilgin, 2006:19). Kodlama yöntemi; veri gruplarını mantıksal ve araştırmanın amacına uygun olarak sınıflandırmaya ve veri gruplarına isimler verilmesine olanak sağlar. İlk oluşturulan kodlar metin grubundaki anlamsal örüntülerin belirli temalar etrafında bağlantılarının kurulmasını ve verilerin işlenmesini sağlamaktadır (Punch, 2005: 194). Araştırmanın verilerinin incelenmesi adına belirtilen süreç takip edilmiş; veri grubundan çıkarılan kodlar, temalar etrafında gruplandırılmış ve nihai kategorilere ulaşılmıştır. Bulgular ise bu kategorilerin altında sunulmuştur.

4. 7. Bulgular

4. 7. 1. Dövmelerin İfade Gücüne Dair Bulgular

Bu bölümde dövmelerin birer ifade aracı olarak bireyler için sembolize ettiği değerler hakkındaki bulgulara yer verilecektir.

4. 7. 1. 1. Dövmenin Bedenin Bir Uzantısı Olarak Algılandığına Dair Bulgular

Katılımcıların yüzde ellisi dövmelerinin bedenlerinin adeta bir uzantısı olarak işlev gördüğüne inandıklarını ve dövmelerini bu seviyede içselleştirdiklerini belirtmişlerdir:

“Dövmemi kendi bedenimden farklı bir şey olarak görmüyorum. İsteminiz dışında bir yara iziniz de olsa o sizin parçanızdır oturup üzerine düşünmezsiniz. Bu da tıpkı onun gibi sizin bir parçanız gibi var oluyor ve hiçbir şey bunu değiştirmiyor.” (K2, 35)

“Evet, bir parçam gibi çünkü kendimi yansıttığına inanıyorum. Kendim karar verdim ve kendime ait bir parça olarak görüyorum.” (K3, 20)

“Nasıl ağzın burnun senin parçansa, o da senin parçan haline geliyor artık. Değiştiremeyeceğin bir şey.” (K5, 21)

“Evet, hepsinin benim için belirli anlamları var, bu nedenle bir parçam olarak nitelendirebilirim.” (K6, 22)

“Evet. Aslında dövmeyi bir aksesuar olarak görmüyorum, öyle bir anlam ifade etmiyor saat ya da takı gibi bir şey değil o yüzden parçam gibi.” (E2, 35)

“Dövmelerim benim için artık gerçekten bedenimin bir parçası oldu. Bunu da ilk, kolumdaki Batman dövmesini, yapıldığı yer itibarıyla yüz kısmında sakal çıkıyordu ve her gün yüzümü nasıl tıraş ediyorsam, kolumu da tıraş etmeye başlamıştım. O kısmı tıraş etmeye başladığımdan itibaren bir parçam olarak görmeye başladım.” (E5, 27)

4. 7. 1. 2. Dövmelerin Sahiplerinin Kimlikleri ve Hayat Görüşlerinin Bir Yansıması Olduğuna Dair Bulgular

Dövme sahibi bireylerin dövmelerine atfettikleri anlam ve bu çerçevede ortaya çıkan anlatı bağlamında dövmeleri ve kimlikleri arasında bir örtüşme görüldüğü tespit edilmiştir:

“Benim dövmesini yaptırdığım tanrıça ise bütün kedilerin efendisi, koruyucusu ve yeraltındaki ruhların yeraltında kalmasını sağlayan güç. Ve bunun yanı sıra şöyle bir özelliği var; Ra şahin tanrıdan bağımsız olarak her şeyi istediği zaman bu tanrıçanın gözünden görebiliyor, ve bir tek ona emir veremiyor. Benimle örtüştüğü nokta da burası. Ben de güncel ilişkilerimde ya da kendi hayatımda sadece kendim istediğim için insanları ya da ilişkileri kendi hayatımda tutuyorum, bunu faydacılık olarak görmemek lazım, beni iyi hissettiren ya da benim için hayırlı olan şeyleri hayatımda tutuyorum.” (K1, 29)

“Dövmem dünya haritası. Çünkü hayalim dünyayı dolaşmak olduğu için hem de gezmeyi çok seven bir insanım.” (K5, 21)

“Dövmemde ‘özgürlük’ yazıyor İngilizce. Ben de özgür bir insanım, özgürlüğüme çok düşkünüm, karakterimin bir parçası olduğunu düşünüyorum bu yüzden bu dövmeyi tercih ettim.” (K3, 20)

“Kimliğimin majör bir parçası olarak gezmek, gezinmek, seyahat etmek benim için özel bir anlam içeriyor. Bu noktada toplumdaki inanın tersine bir bakış söz konusu. Bu zıtlığı vurgulayan bir dövme benim için anlamlı hale geliyor.” (E3, 26)

Katılımcıların bazılarının ise dövmeleeri ve dövmeleerin alt metninde kurgulanan hikayelerinin sahip oldukları hayat görüşü ile aynı çizgide ilerlediği tespit edilmiştir:

“Goril, benim için dünün çok da uzak olmadığını hatırlatıyor, medeniyet dediğin milyonlarla ölçülebilecek yaştaki yeryüzünde altı üstü 10 bin sendir var. Ve özünde hepimizin içinde hayvani bir güdü var, Darwin’ciyim diyebilirim.” (E1, 28)

“Benim için derin anlamları var. Dövmem Afrika dövmesi, dövmenin Filistin kısmında barış işareti var. Afrika problemlili bir bölge olduğu için böyle özel bir anlamı var.” (E6, 26)

Bazı katılımcıların ise dövmeleeri dışarıya mesaj veren birer aracı ve taşıyıcının kimliğinin uzantısı olarak algıladıkları ve diğer dövmeli bireylerin dövmeleeri üzerinden sahip olabilecekleri kimlik hakkında tahminde bulundukları gözlemlenmiştir:

“İlk defa tanıştığım birinin dövmesinin barındırdığı mesaj eğer benim hayat görüşüme yakınsa ve bunu dövmeye sadece bir anlık bakmamla anlayabiliyorsam o zaman o kişi ile iletişim kurma konusunda daha rahat hareket edebilirim.”(E1, 28)

“Örnek üzerinden gidecek olursam; bir kızda Batman dövmesi gördüğümde kafa yapımına yakın olduğunu düşünüyorum ancak bir yusufoçuk dövmesi gördüğümde bambaşka bir kafa yapısı olduğunu düşünüyorum. Dövmesine baktığım zaman bir insanın analizini bu şekilde yapabilirim.”(E5, 27)

“Tek başına bir dövmenin bir ayrım yarattığını düşünmüyorum dövmeli insanların bakış açılarını ya da estetik zevkleri hakkında bilgi sahibi olmak mümkün, olmayanlar ile ilgili değil.”(E2, 35)

4. 7. 1. 3. Dövmelerin Bireyler İçin Kendi Kararlarını Verebilmeyi Sembolize Ettiğine Dair Bulgular

Katılımcıların bir kısmının dövmeleerini ailelerinden ve belirli iktidar kaynaklarından bağımsız olarak kendi kararlarını alabilmenin bir sembolü olarak benimsedikleri tespit edilmiş bulunmaktadır:

“Benim de ailem var, beni de kontrol edebilecek bir mekanizmam var ama bu mekanizma hiçbir zaman benim üzerimde mutlak güç kuramıyor. Özgürlük hissiyatı ve kendi kararlarıma göre hareket edebilme oradan geliyor.” (K1, 29)

“Fakat belki de bunu yaptırmamın altındaki en büyük amaç aileme karşı olan bu itaatimin sonlandırılması olarak düşünmüş olabilirim. Bilinçaltımda böyle bir anlam yaratmış olabilirim. Belki bu dövme yi yaptırarak onların karşı çıkacaklarını bildiğim halde, bu saatten sonra kendi hayatımla ilgili, kendi yaşamımı şekillendirecek her şeyle ilgili bütün kararları sadece ben veririm şeklinde düşünmüş olabilirim. Ki bunun aslında bir anlamda böyle olduğunu da, dövme yi yaptırdıktan sonra hissettim.” (E4, 30)

“Ailelerimiz belli şeylere karar verirler giydiğimiz kıyafet, seçtiğimiz din gibi... Fakat dövme öyle bir şey ki buna kendin karar veriyorsun. Sana bu konuda kimse karışmıyor. O yüzden dövme yaptıran insanların kendini çok iyi ifade ettiğini söyleyebilirim... Aslında karşı çıkan çok oldu fakat ben kimseyi dinlemedim.” (K3, 20)

“Bir de kendin karar verip kendin yaptırıyorsun tamamen senin elinde olan bir şey. Onu kontrol etmek güzel bir şey bence.” (K5,21).

4. 7. 1. 4. Dövmelerin Bireyler İçin Taşıdığı Estetik Anlamlar Hakkında Bulgular

Dövmelerin bireyler için yalnızca fikri boyutta ve anlam düzeyinde bir değer taşımadığı, dövmelerinin katılımcıların büyük bir kısmı için dekoratif anlam da ifade ettiği tespit edilmiştir:

“Senin için özel biridir belki özel bir yazıdır ama desen de olabilir ve onun bir anlamı olması gerekmiyor bence. Sadece gözüne hoş geldiği için de yaptırabilirsin. Zaten hem hayalim olduğu için hem de estetik açıdan beğendiğim için yaptırdım.” (K5, 21)

“Kurukafalar olmasa da sol anahtarı ve notaların estetik durduğunu düşünüyorum.” (K6, 22)

“Grafik olarak hoşuma giden tarzlara baktım. Estetik olarak hoşuma gitmesi yeterliydi benim için.” (K2, 35)

“Sonuçta vücutta taşınan bir görsel olduğu için sadece fikir yeterli gelmiyor. İnsan bu görselin, vücudunun bulunduğu bölgeyle de uyumlu olarak estetik bir görüntü sunmasını istiyor.” (E3, 26)

“Çok derin bir anlamı yok. Dövmem bir kuş dövmesi, kırlangıç. Estetik olarak evet anlamı var. Hoş ve güzel durması için yaptırdım zaten.” (K4, 20)

“Desene, modele karar verme sürecinde işin içerisinde olmam, sonrasında da nihai çizimin benim ellerimden çıkması dolayısıyla dövmem benim için estetik bir anlam ifade ediyor.” (E4, 30)

“Basit olmasından, normal bir dövme olmasından daha çok dövmelerimin bir tablo, bir resim gibi; bir dövmecinin elinden değil de bir ressamın elinden çıkmış gibi olmasına özen gösteriyorum. Bu şekilde dövme sanatçılarını bulmaya çalışıyorum. Sadece parayı alıp dövmeyi yapan birisindense gerçekten o dövmeyi severek ve zevk alarak yapması benim için çok daha önemli.” (E5, 27)

4. 7. 1. 5. Dövmelerin Sahiplerinde Yarattığı Tekillik Hissiyatına Dair Bulgular

Katılımcıların büyük bir kısmının dövmelerine biriciklik vasfı atfettikleri ve bu durumun dövme sahibi olma konusunda önemli bir motivasyon olduğu tespit edilmiştir;

“Anlamı itibariyle tek bence. Tabi ki de başkaları da yaptırmış olabilir, tamamen kendi karakter özümde onunla bütünleşik bir anlam bulmuş olmam. O yüzden evet teklik hissiyatı var.” (K1, 29)

“Sol anahtarı ve notaların benim yaptırdığım şekilde kimsede görmedim.” (K6, 22)

“Hem tasarım hem de fikir olarak son derece orijinal bir iş çıktı ortaya. Dövmemin bir benzerini bir başkasında görme ihtimalim bu nedenle çok yüksek değil.” (E1, 28)

“Evet, yalnızca benim dövmem çünkü onun şekli üzerinde oynama yaptım.” (E4, 30)

“Başka insanlarda olmasını istemediğim için dövmelerimi internetten bulmuyorum, kendim tasarlıyorum. Daha sonra dövmeciye gösteriyorum. Dövmeciyle kısa bir görüş alışverişinden sonra, gerek o bir şeyler ekleyip çıkartıyor gerekse ben bir şeyler ekleyip çıkartıyorum. Bu da dövmelerimi orijinal kılıyor.” (E5, 27)

“Sanırım evet böyle bir his var. Bunun birkaç sebebi var; çiziminin en yakın arkadaşım tarafından yapılması ve dövmenin biçimi. Bende dövmenin bir standardı yok.” (E6, 26)

“Tabii ki trend bir dövme de yaptırmam ben ne kadar benzersizsem kendimde yaptığım değişiklikler de benzersiz olmalı.” (E3, 26)

“Aynı dövme sadece bende yok ama evet böyle bir his yaratıyor. Bende başka durur bir başkasında çok daha farklı durur.” (K4, 20)

Dövmelerinde herhangi bir biriciklik olgusuna rastlanmadığını düşünen katılımcıların ise, bu durumun altında yatan temel sebep olarak tercihlerini popüler figürlerden yana kullanmayı gördükleri tespit edilmiştir:

“Öyle bir özelliği yok dövmemin. Bazıları annesinin, kızının, sevgilisinin yüzünü yaptırıyor. Fakat benimki çok popüler olan bir figür olduğu için hiç öyle düşünmüyorum, çoğu kişide olan bir şey. Bu çok hoşuma giden bir durum değil ama beni rahatsız da etmiyor.” (K2, 35)

“Bendeki dövme oldukça popüler bir dövme olduğu için biriciklik duygusu hissetmiyorum.” (K3, 20)

4. 7. 1. 6. Dövmelere Atfedilen Açık Fikirlilik ve Cesurluk Hakkında Bulgular

Dövmeli bireylerin dövmelerini ve dövmeli olma tecrübesini açık fikirli olmak ile ilişkilendirdikleri gözlemlenmiştir:

“Hepsi için konuşamam ama en azından yakın çevremdekiler için söyleyebilirim. Dövme yaptırmış insanların bir tık daha açık fikirli olduklarına inanıyorum. İnsanları daha az yargıladıklarına inanıyorum. Dış görünüşe daha az önem verdiklerine inanıyorum. Daha cana yakın olduklarına inanıyorum ilginç bir şekilde. Çünkü kendi üstünde taşıdığı o insanların bir tezahürü aslında. O tarz insanlar daha kabullenici olabiliyor.” (K1, 29)

“Fakat dövme sahiplerinin düşünce yapılarının biraz daha geniş olduğunu, daha çağdaş bir düşünce yapılarının olduğunu söyleyebilirim.” (E5, 27)

Dövmeli bireylerin bir kısmının ise dövme sahibi olmak ve cesur olmak arasında bağ kurdukları, kendilerini dövme sahibi olmayanlara nazaran daha cesur hissettikleri tespit edilmiştir:

“Bunun için cesaret diyebilirim. Çünkü bana söylenenler; ‘ben de yaptırmak istiyorum ama cesaret edemiyorum çünkü kalıcı bir şey, ileride pişman olmaktan korkuyorum’ şeklinde. Bunu göze almak cesaret işi çünkü hep orada olacak ve sildirsen bile izi kalacak o yüzden ayıran şey bu bence. Çoğu insan istiyor ama cesaret edemiyor.” (K5, 21)

“Dövme yaptırdıktan sonra belki biraz daha cesur olmuş olabilirim.” (K2, 35)

“Daha özgür ve daha cesaretli hissettiğimi söyleyebilirim dövme yaptırdıktan sonra. İyi ki yaptırmışım. Yaptırmayanlar da yaptırabilirler bence güzel bir şey.” (K3, 20)

“Dövmesi olan insanlar daha çılgındır diyebilirim. Daha marjinal daha özgür ruhludurlar.” (K4, 20)

“Dövmeli olduğum için kendimi daha özgüvenli hissediyorum. O da şundan kaynaklı; kendimi ifade eden bir şeyi üzerimde taşıdığım için.” (K1, 29)

4. 7. 2. Dövmeler ve Karar Verme Sürecine Dair Bulgular

Bu bölümde dövmeli olmaya karar verme sürecinde bireylerin göz önünde bulundurdıkları faktörler incelenecektir.

4. 7. 2. 1. Aileden gelmesi beklenen olumsuz tepkilere dair bulgular

Dövme yaptırmaya karar veren bireylerin genellikle ailelerinden olumsuz tepkiler gelebileceği yönünde bir beklentiye sahip oldukları gözlemlenmiştir:

“Babam dövmeye karşı olduğundan, bende görünce ne tepki vereceğini düşündüm sadece.” (K6, 22)

“Ailemin rahatsızlık duyacağını düşünmüştüm, özellikle biraz karanlık ve ilk dövme için görece büyük bir dövme yaptırmamdan ötürü ancak herhangi bir rahatsızlık emaresi ile karşılaşmadım.” (E1, 28)

“Aileden biraz çekingenliğim oldu, ailem asla buna karşı gelmez ancak yine de göz önünde bulundurdum.” (E5, 27)

“Aileme ilk başta söylemedim. Yaptırdıktan sonra çıktım karşılarına. Beğenmeyeceklerini biliyordum.” (K5, 21)

“Takdir edersiniz ki, geleneksel ailelerde çok kabul gören bir tutum değil bu. Ben de uzun bir süre ailemden gizli tuttum. Zamanla onlar da alıştı ama yaptırırken ya da sonrasında insan ister istemez potansiyel tepkileri düşünüyor.” (E3, 26)

“Özellikle annemin ve babamın bunu hoş karşılamayacaklarını biliyordum. Özellikle de annemin.” (E4, 30)

4. 7. 2. 2. Karşılaşılması Beklenen Çevre Kaynaklı Olumsuz Tepkilere Dair Bulgular

Bireylerin dövme yaptıрма sürecinde içerisinde bulundukları sosyal çevreden gelmesi beklenen olumsuz tepkileri karar verme sürecinde göz önünde bulundurdıkları gözlemlenmiştir. Dövme kararını göz önünde bulunduranların bir kısmı bulundukları şehir itibari ile tepki alacaklarını düşünmüşlerdir:

“Açıkçası ben yetiştiğim çevre olarak çok da çağdaş bir çevrede büyüdüm. Manisa gibi biraz gerici bir şehirde büyüdüm. Oradan İzmir’e geçerkenki kısımda yaptırdım dövmemi. İzmir’deki insanlardan çekinmedim hiçbir zaman.” (E5, 27)

“Beni marjinal bulacaklarını düşündüm. 2000 yılında küçük bir şehirden bahsediyorum.” (E2, 35)

Bir diğer katılımcı ise sosyal çevresi içerisinde olanların bir kısmından gelmesi muhtemel tepkiyi göz önünde bulundurduğunu belirtmiştir.

“Özellikle daha muhafazakar bir görüşü olan yakınlarım belki tepki verebilir, ancak tahminimce olan olmuş diyerek “Mute” modlarını aktive edeceklerdir.” (E1, 28)

4. 7. 2. 3. Dövmenin Muhtevasından Kaynaklanan Çekincelere Dair Bulgular

Dövme yaptırmaya karar verme aşamasında bireylerin dövmenin doğasından kaynaklanan belli başlı faktörler nedeniyle çekince yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu çekincelerin büyük bir çoğunluğu dövme yapımı esnasında yaşanacak olan acı kaynaklıdır:

“Aslında dövmenin orijinalinde bilekte oluyor fakat çok acır düşüncesiyle bileğim yerine biraz daha yukarısına yaptırdım.” (K3, 20)

“Bir de daha az acımasını da göz önünde bulundurdum. O açıdan kol daha güvenli geldi.” (K5, 21)

“Dövme yaptırmayı istiyordum fakat canım acır diye yaptıramıyordum.” (K6, 22)

“Acıyla ve hijyenik koşullarla alakalı birtakım endişelerim vardı.” (K1, 29)

Katılımcıların bir kısmının ise yaptıracakları dövmeden ileride sıkılma ihtimalleri nedeni ile çekindikleri ve kararlarını bu çerçevede aldıkları tespit edilmiştir:

“Aslında ben, benim için bir anlam ifade eden bir şekil bulup onun dövmesini yaptırmak istiyordum fakat dövmeciyle konuşurken dövmeci bana; ‘senin için şu anda önemli olan bir şeyin bundan bir 10 yıl sonra senin için hala önemini koruyacağından emin misin’ sorusunu yönelttiğinde fikrim değişti.” (E4, 30)

“Dediğim gibi liseden beri düşünüyordum. Ama o zamanki fikirlerimin değişeceğini düşündüğüm için o zaman yaptırmadım.” (K4, 20)

“Gelişigüzel yaptırmamak için uzun bir süre bekledim yaptırmak için. Başta heves edip yaptırıp sıkılmaktansa, o anki dövmeye olan açlığımı içime atarak daha sonra beni yansıtabilecek ve hayatım boyunca sıkılmayacağım şeylerin oturmasını beklediğim bir dönemde yaptırmaya başladım.” (E5, 27)

“İlk dövmemden bahsediyorum genelde çünkü sonrası çok daha kolay. İlk başta hep gözümlün önünde olmasın biraz daha küçük olsun diye düşünüyordum çünkü ne düşüneceğimi bilmiyordum sonrasında.” (K2, 35)

Katılımcılardan biri ise dövmelerin kalıcı olması nedeni ile belirli çekincelere sahip olduğunu dile getirmiştir:

“Aslında ben dövme yaptırmaya oldukça karşıydım çünkü hayatım boyunca taşıyacağın bir şey benim açımdan ters çünkü ben değişen bir insanım yani kararlarım değişir, alışkanlıklarım, çevrem değişir. Değişimi severim ve dövme aslında bunun tam tersi. Kalıcı bir şey. Dolayısıyla ben dövme yaptırmadan önce böyle kalıcı bir şeye karar verebileceğimi hiç düşünmemiştim, düşünmemiştim.” (K1, 29)

4. 7. 2. 4. Yaş Sınırının Karar Verme Sürecine Etkilerine Dair Bulgular

İçerisinde bulunulan yaş itibari ile fikirlerin farklılaşabileceğini düşünmekte olan katılımcıların bu sebepten dolayı dövmenin yaptırılabilceği yaşı karar verme sürecinde dikkate aldıkları belirlenmiştir:

“Yasal olarak bir ülkede reşit olunan yaş ne ise o olabilir. Sonuç itibari ile reşit olmak yasalar karşısında kendi iradenizle karar alabileceğiniz anlamına gelir, dövme de kalıcı olmasından ötürü önemli bir karar.” (E1, 28)

“İnsanın her dönemde her yaşta zevkleri değişiyor sonuçta ama yine de çok küçük yaşta yaptırmamak gerekiyor bence. Örneğin bir yerinizde kalıcı bir yara izi vardır ve o size çocukluğunuzu hatırlatır. Aynı şekilde küçükken bir yerinize bir dövme yaptırmışsınızdır ondan sonra hoşunuza gitmez.” (K2, 35)

“Bence bir yaş sınırı olmalı, lise dönemi hata yapmaya çok açık bir dönem. O yüzden kesinlikle üniversite döneminde yapılmalı 19-20 yaşlarında.” (K5, 21)

“Bir yaş sınırı olmalı mı dersek de, insanın fikirlerinin biraz daha oturduğu yaş döneminde olması bana daha doğru geliyor.” (E5, 27)

“Sınır demeyelim de, bir erginliğe ulaşmak gerekli buna karar vermek için. En azından 20 yaşında olmak gerekir diye düşünüyorum.” (E6, 26)

“Yaş sınırına gelince, kendini tanıdıktan sonra yaptırabilirsin aslında.” (K1, 29)

“18 yaşında yaptırdım. Bence bir sınırı olmalı çünkü insanlar çok çabuk fikir değiştirebiliyor.” (K4, 20)

4. 7. 2. 5. Karar Verme Sürecinin Uzunluğu ve Kısıllığına Dair Bulgular

Katılımcıların bir kısmının dövme yaptırmaya karar verme aşamasında uzun bir süre bu karar üzerinde düşündükleri ve sonra eyleme geçtikleri gözlemlenmiştir:

“Mesajı imgeleyecek öğeleri belirlemem çok uzun sürdü, dövme sanatçısına gitmeden önce kendim eskizler çıkardım. Çevrimiçi araştırma yürüttüm daha çok, fraktal dövme tiplerini uzun uzun araştırdım. Sonra Adobe Photoshop ve Illustrator kullanarak eskizler çıkarttım. Dövme sanatçısı yaptığım eskizleri inceleyerek sıfırdan tasarımlar çıkardı, ara ara müdahale edip en sonunda şuan taşıdığım dövmeye beraber karar kıldık.” (E1, 29)

“İnternette biraz araştırma yaptım tribal dövme şekilleriyle alakalı. Beğendiğim şekilleri eyleye eyleye en son bir tane bıraktım. Onun üzerinde de dediğim gibi farklı oynamalar yaptım. Ortaya benim dövmem çıktı.” (E4, 30)

“Tumblr’den gördüm ben bu dövmeyi, ve görür görmez aşık oldum. Fakat 2-3 yıl kadar bekledim çünkü daha yaşımda çok küçüktü. Lise 2’ye gidiyordum sanırım. Bekledim ve geçen sene yaptırdım. Uzun bir zaman bekledim.” (K3, 20)

Katılımcıların bir kısmı ise karar verme sürelerinin çok kısa ve hatta bir an sürdüğünü belirtmişlerdir:

“Uzun uzadıya düşünülmüş bir şey değildi. Daha önce beğendiğim bir ifadeyi dövme yaptırmaya karar verdiğimde kendimce estetik bir forma sokup dövmeyi yaptırdım.” (E3, 26)

“İstediğim dövmenin nerede daha güzel duracağını düşündüm ve karar vermen çok uzun bir zaman almadı. Birkaç dakika diyebiliriz buna.” (K6, 26)

“Dövme zaten yaptırmak istiyordum dediğim gibi, hangisini yaptırsam diye düşünüyordum. Bir sabah kalktığımda ise bu dövmeyi yaptırma kararı aldım. Hatta bunu arkadaşşıma söyledim, daha sonra gidip yaptırdık. Yani bir anda oldu.” (K5, 21)

4. 7. 2. 6. Karar Verme Süreci Üzerindeki Olumlu Etkilere Dair Bulgular

Karar verme süreci esnasında bireylerin üzerinde olumlu yönde etkili olan belirli etkenlere rastlanmıştır. Bu faktörlerden ilki çevredir:

“Medyadaki insanların bir etkisi olmadı, fakat çevredeki insanların etkisi olmuştur.

M.S.T: Bu bağlamda çokça dövmesi olan insanlar sizi cesaretlendirmiş olabilir mi?

Elbette, illa ki insan görünce özeniyor. ‘Ben de yaptırayım benim de olsun’ diyor.” (K5, 21)

“İlla ki olmuştur. İster istemez bakıyor insan kıza ya da erkeğe, yakışmış ya da yakışmamış diye düşünüyor.” (K4, 20)

“İnsanlardan gördükçe bu istek giderek çoğaldı ve yaptırmaya karar verdim.” (K6, 22)

Bazı katılımcılar ise yakın arkadaşlarının dövme sahibi olmasının üzerlerindeki olumlu etkisinden söz etmiştir:

“Elbette olmuştur, ama spesifik olarak şu kişi de dövme gördüm benimde olmalı diye düşünmedim. İlla bir kişi belirtmem gerekirse en yakın arkadaşımın dövme konusundaki tutkusu üzerimde etkili oldu diyebilirim.” (E1, 28)

“Arkadaşlarımın beğeneceğini düşündüm çünkü dediğim gibi dövme yaptırmak havalı bir şey sayıldığı için bizim sosyo-kültürel çevremizde, ‘a dövme mi yaptıracaksın süper’ şeklinde tepkiler alacağımı biliyordum.” (K1, 29)

Bir katılımcı ise, dövmenin popülerleşmesinin dövme sahibi olmasında olumlu yönde bir etkide bulunduğunu belirtmiştir:

“Medyatik insanların bir etkisi olmadı. Fakat dövmenin popülerleşmesi tabi ki de yaptırmamda bir etki yarattı. Arkadaşımın çizimini gördüğümde dövme yaptırmak aklıma geldi fakat o çizimi odama da asabilirdim. Burada dövmenin normalleşmesinin etkisini yaşadığımı düşünüyorum.” (E6, 26)

Bir başka katılımcı ise rol model olarak benimsediği ünlünün dövme yaptırmaya karar vermesinde olumlu manada bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir:

“Kolumda bulunan kurukafalar modanın devlerinden biri olan ve benim hayranı olduğum Alexander McQueen’in simgesi.” (K6, 22)

4. 7. 3. Dövme, Tabu Algısı ve Sosyal Çevrenin Tepkileri ve Etkileri Hakkında Bulgular

Bu bölümde toplum içerisinde dövmeler ile ilgili hüküm süren tabu algısı, sosyal çevrenin bu tabu üzerinden verdiği tepkiler ve tabu algısının dövmeli bireyler üzerindeki etkileri incelenecektir.

4. 7. 3. 1. Ailelerin Dövmeye Karşı Verdikleri Tepkiler Hakkında Bulgular

Ailelerin dövme yaptırılmaması yönünde verdikleri tepkilerin temelde birkaç nedene dayandığı tespit edilmiştir. Rastlanılan tepkilerden ilki, dövmeden sıkılma ihtimali konusundaki endişelerden kaynaklanmaktadır:

“Ailem asla buna karşı gelmez ancak tek karşı geldikleri nokta benim ileride bu dövmelerden sıkılacağım ve sıkıldıktan sonra bunun geri dönüşü olmayacağı. Fakat daha sonra onlar da yaptırdığım dövmelerin basit olmadığını gördüklerinde beğendiler.” (E5, 27)

“Ailem ‘ bu yaşta yaptıрма ileride fikrin değişir’ şeklinde düşünüyordu.” (K5, 21)

Bazı katılımcıların aileleri ise sağlık ve hijyen konusu kaynaklı belirli endişeler duymuş ve bu sebeple tepki göstermişlerdir:

“Dediğim gibi sadece annem ve babam gerçek olduğunu duyduklarında şaşırdılar. Sağlık açısından birkaç soru sordular.” (K2, 35)

“Ailem ise canımın yanacağını ve kanser olabileceğimi söyleyip biraz kaygılandılar açıkçası. Ömür boyu taşımak zorunda kalacağımı söylediler. Bu tarz çeşitli korkuları vardı ailemin.” (K3, 20)

Bir katılımcı ise, dövmeye karşı var olan tabu algısının aileler tarafından gösterilecek tepkilere neden olabileceğini belirtmiştir:

“İlla ki birçok aile karşı çıkar dövme yaptırmak isteyen çocuğuna, çabuk kabul gören bir şey değil dövme. Dövmeye karşı bir tabu var.” (K4, 20)

Bir diğer katılımcı ise ailesi tarafından dövmesinin estetik bulunmadığını ve hatta “korkunç” bulunduğunu bu nedenle de ailesi tarafından bir tepki aldığını belirtmiştir.

“Ailem ise dövmemi görene kadar ciddiye almadılar. Dövmemi yaptırdıktan sonra hemen o gün dövme yaptırdığımı söyledim. Ama görmek istemediler. Hala da görmek istemiyorlar. Fakat sadece görmek istemedikleri için, yoksa daha büyük tepkileri olduğundan değil. Korkunç göründüğünü düşünüyorlar, çünkü sevimli bir dövme değil.” (K1, 29)

Bazı katılımcılar ise, ikinci dövmede veya belirli bir alışma süresinden sonra ailelerinin verdikleri tepkilerde azalma olduğunu belirtmiştir:

“İlk dövmeden sonra 1 hafta içerisinde tepkilerini inceledim. Tepkilerinin yumuşak olduğunu gördüğümde ikinci hafta gidip ikinciyi yaptırdım zaten.” (E5, 27)

“İkinci dövmemde de babam alıştığı için sorun olmadı.” (K6, 22)

Bazı katılımcılar ise, dövme yaptırdıktan sonra ailelerinin herhangi bir tepki vermediğini belirtmiştir:

“Sadece annem ve babam çok şaşırdılar ilk gördüklerinde. Fakat kararlarımıza fazla karışmayan bir ailem olduğu için herhangi bir sorun yaşamadık. Eşim de aynı şekilde ‘sen ne istediğini bilirsin, ne istiyorsan onu yaptır’ dedi.” (K2, 35)

“Ailem hiçbir tepki vermedi. Annem de babam da gördüklerinde hiç seslerini çıkarmadılar, görmemezlikten geldiler.” (E4, 30).

4. 7. 3. 2. Dövmeye ve Tabu Algısına Dair Bulgular

Dövmenin tabu olarak algılandığını düşünen katılımcıların, bu durumun sebebi olarak dini nedenleri ön plana çıkarmaları dikkat çekicidir:

“Evet. Direkt dikkat çekiyor dövmem. Bakıyorlar sürekli inceliyorlar. Bir de insanların hakkımda ‘Müslüman değildir herhalde’ şeklinde konuştuklarını düşünüyorum. Çünkü öyle bir konuşma da olmuştu bir keresinde. Bir kişi ‘yaptırmışsın ama biliyor musun aslında bu günah’ şeklinde bir soru yöneltmişti bana.” (K5, 21)

“Bir de dini açıdan düşünenler var tabii. Bu benim hayatım ve benim vücudum. Belki Tanrı’ya inanıyorumdur belki de inanmıyorumdur. Bu tamamen dediğim gibi kişisel bir görüş. İnsanlar akıl yürütüyorlar ama o onların düşünceleri.” (K1, 29)

“Büyüklerimizin hala bu şekilde algıladığına inanıyorum. Onların zamanında öyle bir şey yoktu ve dinine bağlı olan insanların günah olarak gördüklerinden dolayı böyle düşündüklerini düşünüyorum.” (K6, 22)

“Kesinlikle. Özellikle Türkiye’de dini inanç ve de yansıttığı serseri bir imaj nedeniyle.” (E2, 35)

“Sadece dini açıdan bu sıkıntı yaşanabilir ama halen daha bununla ilgili tartışmalar sürüyor.” (E4, 30)

Dövmenin tabu olarak algılanması nedeniyle, katılımcıların içerisinde bulundukları sosyal çevre ya da tanımadıkları insanlar tarafından olumsuz tepkilere maruz kalabildikleri tespit edilmiştir.

“Zaten ülkemiz itibarıyla dövme yaptıran pek çok insan bu bakışlardan payını almıştır diye düşünüyorum. Ülkemizde dövmeye çok da iyi bir gözle bakmıyorlar bildiğim kadarıyla. En ufağı, otobüste bir yere tutunurken dövmem görüldüğünde bile ters bakışlara maruz kalabiliyorum.” (E5, 27)

“Görünür bir yerimde olmadığı için çok fazla olumsuz tepki olmadı. Zaten hâlihazırda bir işim var. Fakat bundan kısa bir süre önce doktora gitmiştim, doktor tişörtümü sıyırdığında yadırgar bir şekilde baktı.” (K1, 29)

“Nadiren oluyor fakat ben her insana eşit şekilde yaklaşırım. İnsanlar bazen dövmemden dolayı önyargılı yaklaşıyor, bu gibi durumlarda fikir ayrılığı yaşıyorum sadece.” (K3, 20)

“Kısa bir süre önce eşimin ailesi tesadüfen gördüklerinde yargılayıcı bir yüz ifadeleri vardı doğrusu.” (E2, 35)

“İnsanlar dövmenizi gördüğü zaman sizi bir kategoriye sokuyor. Hem dinsel açıdan hem sosyal açıdan bir sosyal sınıfa konuluyorsunuz. Bazı kalıplaşmış fikirler var bu şekilde. Sizi değiştiren şeyler değil bu fikirler fakat sadece sizi dış görünüşünüzle değerlendiren bu kişilere karşı bir duruşunuz oluyor. Dışarıda kamusal alanlarda dövmenizi gördüğünde size farklı davranan insanlar olabiliyor.” (K2, 35)

“Evet oldu. Özellikle iş çevresinde oldu. İnsanların birbirlerini kategorize etmek gibi bir problemleri var. Bu kategorize etmenin bir işlevi de oldu ayrıca dövme. Yani dövmem üzerinden beni kategorize eden insanlar oldu. Beni çok farklı tanıdığını söyleyip ‘a sen böyle miydin’ diyen insanlar oldu. Bu tabi rahatsızlık verici bir durum. İnsanlara bu şekilde dövmeli ya da dövmesi var diye önyargılı davranmak yanlış bence.” (E4, 30)

Dövmenin bir tabu olarak algılanmadığına inanan bireyler ise bu durumun sebebi olarak dövmenin popülerleşmesini görmekteirler:

“Çok değil ama mesela metro gibi kamusal alanlarda insanlar ‘ne yaptırmış, bu ne’ diye bakabiliyor çoğu zaman. Öyle olunca düşünüyorum ‘acaba garip bir şey mi’ diye. Ama aslında sebep bir dövmemin olması değil bence, herkesin dövmesi var artık.” (K5, 21)

“Baktığımızda dövme Türkiye’de kabul görmeye başladı, orta yaşlılarda ve gençlerde sıkça görüyoruz.” (K3, 20)

“Bence her türlü altkültürde kabul görüyor. Üstü kapalı olarak eleştirilse bile toplumun her kesiminde giderek yaygınlaşmakta olduğunu düşünüyorum.” (E3, 26)

“Türkiye genelinde evet bir tabu, ancak yıkılmaya başlayan bir tabu. Bir yandan bir sosyal sistemdeki her yenilikte olduğu gibi belirsizlik problemi var, birey belirsizliğin yüksek olduğu yeniliklere daha çok kapalıdır. Dövme de bu durumda, ancak dövme yaptıran kişi sayısı arttıkça belirsizlik azalacağından tabu olma durumu ortadan kalkacaktır diye düşünüyorum.” (E1, 28)

Dövmenin bir tabu olarak algılanmadığı sosyal çevrelerde bulunan katılımcılardan bazılarının dövmeleri sayesinde olumlu tepkiler aldıkları da gözlemlenmiştir;

“Arkadaşlarımdan olumlu tepkiler aldım. Güzel olduğunu söylediler.” (K5, 21)

“Dövmem görünmeyen bir yerde olduğu için çok tepki almadım fakat gösterdiğim arkadaşlarım beğendiler. Tam da benim fikirlerimi yansıttığını söylediler.” (E6, 26)

“Dövmemin çok hoş olduğunu söyleyenler ve hangi dövmeciye yaptırdığımı soranlar da oldu.” (E5, 27)

4. 7. 3. 3. Dövmelerin Saklanma Eğilimlerine Dair Bulgular

Bireylerin sosyal çevrede baskı görme ihtimallerine karşın bazı durumlar altında dövmelerini saklama eğilimi gösterdikleri tespit edilmiştir. Bir katılımcı dövmesinin en baştan gizli kalabilmesi için bedeninin görünmeyen bir noktasını tercih ettiğini belirtmiştir:

“Dövmeyi sırtıma yaptırdım. Dediğim gibi ileride iş ortamı konusunda problem yaşamamak için sırtımı tercih ettim.” (K4, 20)

Bazı katılımcılar ise, belirli koşullar altında dövmelerini saklayacaklarını, dövmeleri nedeni ile alabilecekleri tepkileri kestiremediklerini belirtmişlerdir:

“Dövmeyi yaptırırken saklama ihtiyacını göz önünde bulundurmam fakat sonrasında asistan olunca, devlet memuriyeti devreye girince başlarda saklama ihtiyacı hissettim. Fakat daha sonra baktım ki bu yadırganmıyor, saklama ihtiyacı hissetmedim.” (E4, 30)

“M.S.T: Peki, dövmenizin kolunuzda olduğunu düşünürseniz, o durumda iş görüşmesine giderken bunu göz önünde bulundurur muydunuz?

O zaman bunu göz önünde bulundururdum. Bu biraz da iş görüşmesinin nasıl geçtiğine de bağlı.” (K4, 20)

“İş görüşmelerindeyse genellikle uzun kollu kıyafetler giymeyi tercih ediyorum. Çünkü gideceğim yerdeki insanların ne tarz bir bakış açıları olduğunu bilmiyorum. Bu da doğal olarak ufak bir korkuya itiyor beni, bu yüzden de giderken dövmelerimi kapatma gereği duyuyorum.” (E5, 27)

“Başvurduğum işe göre değişirdi bu. Belki hissedebilirdim. Devlet dairesine girseydim dövmemi saklamayı düşünebilirdim.” (E6, 26)

Bir katılımcı ise, ailesinden az da olsa bir destek görmüş ve dövme yaptırtmasının üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen, dövmesini pek çok insandan gizlemeye devam ettiğini belirtmiştir.

“Örneğin babamın biraz olsun destek vermesi yaptırmama neden olmuştur ki aradan 15 yıl geçmesine rağmen çekirdek ailemde değil ama ailemden dövmemin olduğunu bilmeyen birçok insan var. Ben tepkilerden kaçmak adına sakladım hep hala daha saklıyorum.” (E2, 35)

Bazı katılımcıların ise, dövmelelerini hiçbir koşul altında saklamayacakları ve kendilerini oldukları gibi gösterecekleri tespit edilmiştir.

“Baktığımızda dövme Türkiye’de kabul görmeye başladı, orta yaşlılarda ve gençlerde sıkça görüyoruz. O yüzden ben de öyle bir olası durumda karşı tarafa kendimi olduğum gibi gösteririm.” (K3, 20)

“Asla dövmelelerimi saklamam.” (K5, 21)

4. 7. 3. 4. Dövme Sahibi Kadınların Toplumdaki Dövmeli Kadın Algısından Duydukları Rahatsızlıklara Dair Bulgular

Kadın katılımcılardan bazılarının toplum içerisindeki “dövmeli kadın” algısından rahatsızlık duydukları ve zaman zaman bu yönde tepkiler aldıkları tespit edilmiştir:

“İnanıyorum tabi ki, kendi ailem bile bunun hayatım boyunca taşınacak bir damga olduğunu düşünüyorlar. Yarın öbür gün çoluk çocuk sahibi olacaksın gibi düşünüyorlar. Ben böyle düşünmüyorum açıkçası. Sanki dövmeli kadın eşittir kötü kadın gibi düşünülüyor. Sanki dövmeli kadın çocuk yetiştiremezmiş gibi geliyor insanlara.” (K1, 29)

“Erkekler her yerlerine dövme yaptırıyorlar fakat kadınlar yaptırdığında hiç kadına benzemediğini düşünüyor insanlar. Bu konuda kadınların üzerinde daha çok baskı olduğunu düşünüyorum.” (K3, 20)

4. 7. 4. Araştırmanın Sonuçları

4. 7. 4. 1. Dövmelerin Bir İfade Aracı Olarak Algılandığına Dair Sonuçlar

Dövmelerin bir ifade aracı olarak algılanıp algılanmadığına dair elde edilen bulgular ışığında katılımcılardan ikisi dövmeyi direkt olarak kendilerini ifade eden araçlar olarak nitelendirmiştir. İki katılımcı ise diğerlerinin dövmeleleri üzerinden dövme sahiplerinin değer yargıları hakkında belirli fikirler elde edebileceklerini belirtmişlerdir. Bu durum bireylerin dövmeleleri dışarıya mesaj iletimi yapan birer iletişim unsuru olarak algılayabildiklerini göstermektedir.

Katılımcıların yüzde ellisi ise dövmelelerini bedenlerinden ayrı düşünemeyeceklerini, dövmelelerini bedenlerinin bir uzantısı olarak kabul ettiklerini belirtmişlerdir. Dövmelerin bu denli içselleştirilmiş olması, dövmelelerin en az bedenler kadar birer iletişim aracı olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir.

Katılımcıların yarısının dövmelelerinin kimliklerinin veya sahip oldukları hayat görüşlerinin bir uzantısı biçiminde tasarlanması dikkat çekicidir. Kimliklerinde ön plana çıkardıkları bazı noktaları dövmelelerinin ana teması haline getirmiş ve bu yolla dövmelelerini birer ifade aracı olarak kurgulamışlardır.

Yedi katılımcı dövmelelerinin kendileri için bir estetik anlam ifade ettiğini belirtmiş bulunmaktadır. Dövmelerin dış görünümün parçaları olarak dekoratif birer işleve sahip olması ve bedenin süslenmesi amacı ile kullanılması dikkat çekmiştir. Dövmeleri bu bağlamda bireylerin sahip oldukları estetik anlayışın ifade biçimi olarak ele almak mümkün olacaktır.

Dövmelerin ifade ettikleri arasında dikkat çekici olan noktalardan birisi de, bireylerin dövmeleleri otorite figürleri karşısında bağımsızlıklarını elde etme aracıları olarak kullanıyor oluşlarıdır. Dövmeler bireylerin kendi kararlarını verebiliyor oluşlarını sembolize etmektedir.

Sahip oldukları dövmeleler katılımcıların pek çoğunda bir biriciklik hissiyatı oluşturmaktadır. Dövmelerin taşıyıcıları için özgünlüğün bir ifadesi olarak konumlandırıldığını söylemek mümkündür. Dövmelerini popüler figürler arasından tercih eden katılımcılarda ise bu hissiyata rastlanmıyor oluşu dikkat çekmiştir. Yalnızca bir katılımcı dövmesi popüler olsa da dövmesinin onun için ifade ettiklerinin özgün oluşundan söz etmiştir.

Katılımcıların bir kısmı ise dövmelelerin açık fikirlilik ve cesaret ile olan bağından söz etmiştir. Burada katılımcıların dövmeli bireyleri, dövme sahibi olmayanlara nazaran daha cesur ve açık fikirli olarak algılamaları dikkate değer bulunmuştur.

4. 7. 4. 2. Dövmeler ve Karar Verme Sürecine Dair Sonuçlar

Dövme yaptırmaya karar verme süreci araştırma sonuçları bağlamında ele alındığında, bireylerin bu süreç zarfında göz önünde bulundurdıkları belli başlı etkenler olduğu göze çarpmıştır. Bu nedenlerden ilki olan aileden gelmesi beklenen olumsuz tepkilerin, görüşme yapılan katılımcıların yüzde ellisi tarafından karar verme sürecinde değerlendirmeye alınmış olması dikkat çekicidir. Önceden aile ile konu üzerine gerçekleştirilen fikir alışverişlerinden veya ebeveynlerin çocuklarının dövme yaptırmasını hoş karşılamayacağı ön kabulünden süzülen bilgiler ışığında, katılımcıların yarısı dövme yaptırmadan önce bu olumsuz tepkiler üzerine düşünmüş; bu olumsuz düşüncelere rağmen dövme yaptırmaya karar vermiştir.

Dövmeli bireyleri karar verme süreci esnasında düşünmeye iten olasılık dahilindeki diğer tepkilerin ise çevre kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. Geleneksel çevrelerde yetişen ve dövmelerin bu çevrelerde tepki çekebileceğini düşünen bireyler, bu çevre içerisinde “marjinal” bulunacaklarına dair endişelerini dile getirmiştir. Dövmelerin kabul görme olasılığının daha yüksek olduğu bölgelerde yetişen bireyler ise sosyal çevreleri içerisinde bulunan muhafazakar görüşlü yakınları tarafından hoş görülmemeye ihtimalini değerlendirdikten sonra kararlarını vermiştir.

Dövme yaptırma sürecinde sıklıkla üzerinde durulan ve çekincelere kaynaklık eden bir diğer etkenin ise dövme yaptırma sürecinde yaşanacak acı ile ilgili olduğu gözlemlenmiştir. Dövme sahibi olmaya karşı duyulan bir arzu olmasına rağmen, acı endişesi ile dövme yaptırma kararının ertelenebildiği tespit edilmiştir. Acı, aynı zamanda dövme yaptırılacak noktanın seçiminde de bir etken olarak göze çarpmaktadır. Acı ile ilgili endişeler aşıldığında ise dövmelerin kalıcı olması itibari ile dövmelerden sıkılma ihtimali gündeme gelmiştir. Kalıcılık ile ilgili endişelerin kaynağını, dövmelerin kalıcılığında ve insanların değişkenliğinde aramakta fayda vardır. Bu ikilem bireylerin karar verme sürecinin zorlaşmasına neden olabilmektedir.

Dövmelerin beden üzerinde kalıcı semboller olması itibariyle, dövme yaptırmaya karar veren bireyler ileride dövmeleri ile ilgili bir sorun yaşamamak adına yaş ile ilişkilendirdikleri bir zihinsel olgunluğa ermeyi beklemiş ve bu erginlikten sonra dövme yaptırma kararını almıştır. Zihinsel olarak olgunluğa erildiği düşünülen yaş,

bireyden bireye farklılık gösterdiği için bireylerin dövme yaptırmaya karar verdikleri yaşlar da değişkenlik göstermiştir.

Bireylerin dövme yaptırmaya karar verirken aynı süreçlerden geçmedikleri; bir kısmının bu karar üzerinde çok uzun süreler durdukları ve dövmelerin üretim sürecine fikirsel ve eylemsel olarak katılım gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bazı katılımcılar dövmelerinin deseni üzerinde titizlikle durmuş, gerekli gördükleri yerde çizim sürecine bizzat katkıda bulunmuştur. Bazı katılımcılarda ise karar verme ve eyleme geçme arasındaki sürenin çok kısa sürdüğü tespit edilmiştir.

Dövmenin popülerleşmesi, ait olunan sosyal çevrede dövmelerin kabul göreceğinin düşünülmesi ve rol model olarak benimsenen kişilerin dövmeli olması gibi faktörlerin ise karar verme mekanizmasını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

4. 7. 4. 3. Dövme, Tabu Algısı ve Sosyal Çevrenin Tepkileri ve Etkilerine Dair Sonuçlar

Dövmenin toplum içerisinde tam olarak kabul gördüğünden ve hiçbir koşul altında tepkilere neden olmayacağından bahsetmek mümkün değildir. Tepki odaklarından ilki olarak aileleri ele almak mümkündür. Aileler çocuklarının ileride sıkılacağını düşündükleri, sağlık ve hijyen açısından kaygılandıkları ve kimi zaman da dövmeyi bir tabu olarak algıladıkları için olumsuz tepkiler verebilmektedir. Ancak bu tepkilerin zaman içerisinde azaldığı tespit edilmiştir. Bazı aileler için ise dövmeler karşısında herhangi bir tepki vermemiştir. Bu noktada şu ihtimaller üzerinde durmak mümkündür; bu ailelerin dövme konusuna olumsuz yaklaşmadıkları, çocuklarının kararlarına karışmak istemedikleri veya bir cezalandırma yöntemi olarak susmayı tercih ettikleri söylenebilir.

Dövmenin bir tabu olarak algılandığını düşünen katılımcıların üzerinde hemfikir oldukları nokta, dövmelerin dini sebepler yüzünden tabu olarak algılandığı düşüncesidir. Dövmenin hala bir tabu olarak algılanmasının altında yatan en önemli neden olarak dövmelerin din içerisinde bir tabu şeklinde değerlendiriliyor oluşu dikkat çekmektedir. Ancak katılımcıların önemli bir kısmı da dövmeli birey sayısındaki artışın tabu algısında bir yumuşamaya neden olduğunu ve hatta bu algıyı sonlandırdığını

düşünmektedirler. Katılımcıların üçü ise dövmelelerinin sosyal çevreleri tarafından beğenildiğini ve bu sebeple dövmeleleri hakkında olumlu tepkiler aldıklarını belirtmişlerdir. Arkadaşlarından ve aileden gelen tepkilere ek olarak katılımcılardan ikisi, iş çevresinde sahip oldukları dövmelelerin diğerlerinin gözünde bir kategorizasyon aracına dönüştüğünden ve bu durumdan duydukları rahatsızlıktan bahsetmişlerdir. “Dövmeli” bireyin taşıdığı ve ilettiği anlam ön yargılar etrafında şekillendirilmiş ve dövme sahipleri ile diğerlerinin arasındaki algının farklılığından ileri gelen bir problem ortaya çıkmıştır. “Dövmeli kadın” algısı ise bu bağlamda ele alındığında ayrıca dikkat çekmektedir. Toplum içerisinde var olan güzellik normları ya da kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri vasıtası ile dövmeli kadınlar, erkeklerle farklı biçimlerde yorumlanmakta ve bu durum dövme sahibi kadınlar için bir sorun teşkil etmektedir.

Önceden bahsedilen tepkiler çerçevesinde bireylerin bu tepkileri duyumsama ve buna dönük reaksiyon verme düzeyleri de farklılık göstermiştir. Bu farklılıkları bireylerin dövmelelerini saklama eğilimi üzerinden gözlemlemek mümkündür. Olası tepkilerden çekinen ve bu durumu en baştan beri dikkate alan bireyler dövmelelerinin bedenlerinin görünmeyen bir noktasında olmasını tercih etmiştir. Dövmelelerini saklama kaygısı ile yaptırmayan ancak belirli koşullar altında, örneğin iş görüşmelerinde, tepkileri kestiremeyen bireyler görüşme esnasında dövmelelerini saklamayı tercih etmişlerdir. Reaksiyon düzeyi en düşük seviyede olan katılımcılar ise dövmelelerini saklamayı topyekûn reddetmiş ve kendilerini “oldukları gibi” göstermeyi tercih etmişlerdir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Dövmeler tarihsel olarak ele alındıklarında ortaya çıkan sonuç, dövmelerin toplumun geneli tarafından dışarıda bırakıldığı ve varlığını sürdürmekte olan normlar tarafından kabul edilmedikleri şeklinde tezahür etmiştir. Dövmeler özelinde gerçekleşmiş bulunan Dövme Rönesans'ı olarak adlandırılan dönem ile başlayan anlam yumuşaması neticesinde dövmeler yaygınlaşma eğilimine girmiş ve bu durumun neticeleri hem gündelik hayat hem de akademik alanda gözlemlenir bir hal almıştır.

Günümüz dünyasının bireyselleşmiş yaşam alanının dövmelere sirayet etmesi sonucunda, dövmeler de hiçbir zaman olmadığı kadar çeşitlilik arz eder bir hal almıştır. Maskülenite etrafında belirlenen, yalnızca işçi sınıfına ya da toplumun ötekileştirdiği gruplara ait bir görünüm sergileyen dövme yaklaşımı, yerini sınırları muğlaklaşmış, tüm sınıflara hitap eden yeni bir dövme alanına bırakmıştır. Geleneksel dövmelerde ve işçi sınıfında görülen keskin grup aidiyeti sınırlarının yerini silikleşmiş sınırlar almış bulunmaktadır. Bireyselliğin ön planda olduğu modern toplumlarda kolektif kimlikten ziyade öznel yargılar etrafında oluşturulan kimlikler ehemmiyet kazanmıştır. Dönemin ruhunun dövmecilik anlayışı ile girdiği diyalektik ilişkinin bir sonucu olarak bireylerin şahsi kimliklerinin tamamlanmasına ve dönüştürülmesine hizmet eden bir dövmecilik yaklaşımı ortaya çıkmıştır.

Postmodern beden yaklaşımları çerçevesinde açığa çıkan kimliğin tamamlanmamış bir inşa olduğu görüşü bağlamında ele alındıklarında dövmeler, bireylerin kimliklerinin birer tamamlayıcısı konumuna gelmiştir. Doğal beden anlayışında olduğu gibi beden, sınırları iktidar odakları tarafından belirlenmiş ve bireye herhangi bir özgürlük alanı bırakmayan bir yapı olarak değerlendirilmekten çıkmıştır. Bireye kimliğinin ve bedeninin tamamlanması noktasında sorumluluklar yüklenmiştir. Beden modifikasyonları ve daha özelinde dövmeler, bu insanın bireyin arzuladığı benlik algısına yaklaşabilmesi için önem arz eder hale gelmiştir. Geleneksel dövmelerde zorunluluğa dayalı görünüm teşkil eden ve yalnızca ait olunan grubun ahlaki değerlerinin beden üzerinde simgeselleşmesine hizmet eden yapı, günümüzde girift bir hal alan kimlik meseleleri nedeniyle eskisine nazaran daha karışık anlamlar barındıran bir hüviyete bürünmüştür.

Zamanın ruhunu karakterize eden hız ve geçicilik karşısında kalıcı birer beden modifikasyonu olarak dövmeler adeta sınava tabi tutulmuş ve içerdiği norm kırıcı anlamlar bir testten geçirilmiştir. Tüketim kültürü tarafından reklamlarda ve ürünlerde metalaştırılarak sistemin yeniden üretimine hizmet ettirilen dövmeler bir anlamıyla apolitize edilmiştir. Dövmelerin ve dövmelilerin ötekileştirilmesi ve yalnızca suç ile olan bağlamlarda ele alınması ne kadar yanlış bir yaklaşımsa, dövmeleri sadece ana akımın içerisinde konuşlanan birer unsur olarak ele almak da o derecede yanlıştır. Dövmeler gösterdikleri yaygınlaşma eğilimine rağmen hiçbir zaman ana akımın içerisine tam olarak adapte edilemeyecektir. Bunun en önemli nedeni, dövme yaptırma motivasyonları arasında sıklıkla tekrarlayan farklılık ve özgürlük vurgusudur. Dövmelerin estetik bir duruşa hizmet etme potansiyeline sahip oldukları muhakkaktır; ancak yalnızca bu motivasyonlara gönderme yapmak, beden politikaları bağlamında ele alındığında dövmelerin sahip olduğu işlevleri yok saymak demek olacaktır. Bu nedenle dövmelere salt birer süsleme ve aksesuar gözüyle bakmak dövmelerin içeriğinin boşaltılması anlamına gelecektir. Dövmeler sıklıkla bedenin kontrolünün yeniden sağlanması bağlamında değerlendirilmekte ve bu sebeple dövmelere başvurulmaktadır. Tüketim kültürünün ve modernitenin cılızlaştırdığı anlamlar dünyasından bir kaçışın ve anlam arayışının sonucunda yapılan dövmeler bu savı destekler niteliktedir.

Yaygınlaşmaları sonucunda dövmelerin bir damgalama aracı olarak kullanılmalarında da belirli kırılmalar yaşanmıştır. Artık pek çok kesime hitap eden dövmelere karşı toplumun bakış açısında bir yumuşama yaşanmış ve dövmeler daha kabul edilir bir hal almıştır. Ancak, literatür de göstermektedir ki, damgalamanın seviyesi azalsa da stigma unsurunun tamamıyla ortadan kalktığını söylemek mümkün olmayacaktır. Damgalamanın muhtevasında yaşanan farklılaşma neticesinde dövmeliler de birbirlerini estetik olmayan dövmeler ya da iyi oluşturulmamış fikri altyapılar nedeni ile damgalar hale gelmiştir. Ayrıca girilen etkileşimin muhtevasına ve içerisinde bulunulan ortama göre değişiklik göstermekle beraber, dövmeli olmayan bireyler dövme sahiplerini damgalamaya devam etmektedir. Bu damgalama eskiden olduğu gibi suç ile ilintili olarak görülen gruplar üzerinden değil normlar karşısındaki duruş minvalinde yürütülmektedir.

Dövme alanında yaşanan değişiklikler sonucunda müşterilerin beklentileri de değişmiş ve dövmeciler de bu değişime uyum sağlayarak kendilerini geliştirmişlerdir. Sanat eğitimi kökenli dövmecilerin artması ile “dövme sanatçısı” deyimini sıklıkla kullanılır hale gelmiş ve sanat çevrelerinde tartışmalı bir konu olsa da dövme, taşıyıcıları nezdinde ifadeye ilişkin estetik bir unsur ve üreticilerince de sanatsal bir üretim çabasının nesnesi olarak yorumlanma eğilimi göstermeye başlamıştır.

Çalışmamızda dövmelerin birer ifade aracı olarak anlamlarını açığa çıkarmak amacıyla gerçekleştirdiğimiz nitel araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların büyük bir kısmının dövmelerini bedenlerinin bir uzantısı olarak algıladığı açığa çıkarılmıştır. Yüksek içselleştirme neticesinde dövmelerin taşıyıcıları için ifadesel olarak anlam arz etmekte olduğu görülmüştür. Bireylerin dövmelerini anlamlandırmalarını ise dövmelerin var olan bir otorite figürü karşısında elde edilen bağımsızlık, kendi kararlarını alabilme, cesaret, özgürlük ve estetik temaları çerçevesinde şekillendirdikleri görülmüştür. Dövmenin kendi kararlarını alabilmek ile ilişkilendirilmesinin literatürde de sıklıkla tekrarlayan bedenin yeniden kazanımı ile ilişkilendirilmesi mümkündür. Daha önce de Fisher (2002:103) ve Strenger (2009:161-171) tarafından belirtildiği üzere dövmeler, bedenin kontrolünün yeniden ele alınması noktasında birer aracı olabilmektedir.

Dövmelerinin kendileri için taşıdığı anlamı ifade ederken katılımcıların bir kısmının dövmelerinin arka planını oluşturan fikri temayı çok detaylı bir biçimde anlattıkları gözlemlenmiştir. Dövmeleri oluşturan imajların ortaya çıkma sürecinin detaylandırılması ile bireylerin dövmelerinin anlam dünyasını zenginleştirmeleri ve bu sayede olası damgalamalardan kaçınmalarına daha önce de DeMello (2000:140) tarafından değinildiği üzere orta sınıf habitusuna sahip bireyler arasında sıklıkla rastlanmaktadır. Katılımcılardan bir tanesi tarafından özellikle dövmelerinin anlamsız olmadığı görüldüğünde ailesi tarafından da desteklendiği belirtilmiştir. Ayrıca katılımcıların bir kısmı dövmelerinin üretim sürecine bizzat dahil olduklarını ve dövmeye ait imajları kendileri çizdiklerini belirtmişlerdir.

Dövme yaptırırken bedenleri üzerine işlenecek motife karar verme süreçlerine daha düşük düzeylerde aktif katılım gösteren bireylerin nihayet bedenlerine işlenen

dövmeyi onun anlamsal bağı içerisinde içselleştirme düzeylerinde bir farklılığa rastlanılmamıştır. Dövme yaptırmadan önce dövmenin şekli ve beden üzerindeki yeri itibari ile kendilerinde dövmelerin nasıl özgün bir ifade biçimi oluşturması gerektiği üzerine ilk andan başlayarak, dövmenin işlendiği atölyede geçen süreye değin tüm safhalarda proaktif bir rol üstlenen katılımcılarla kıyaslandığında; karar verme aşamaları diğerlerine nazaran daha az bir süreye tekabül eden, bizim nitel araştırmamızda bu grupta sınıflandırılan katılımcıların da dövmelerine biriciklik ve özgünlük atfettikleri araştırmadan elde edilen diğer bir sonuçtur. Sweetman (1999:52-57) tarafından da daha önce değinildiği üzere katılım seviyesi düşük ve az sayıda dövme sahibi olan bireyler için de dövmeler farklılık ve özgünlük arz etmektedir. Bu nedenle dövmelerin az sayıda olması, dövmelerin sıradan birer aksesuar olarak anlamlandırılacağı anlamına gelmemektedir. Popüler bir figürden seçiliyor olsalar da, ait oldukları beden ile özdeşleşerek orada anlam kazanıyor oluşları nedeni ile dövmeleri sıradan moda unsurlarından ayırmakta fayda vardır.

Literatür dahilinde Atkinson (2003:212-228) tarafından karar verme sürecinde en çok dikkate alınan gruplar olarak aile ve yakın çevre sıralanmıştır. Araştırmaya katılım gösteren bireylerin de karar verme süreçlerinde en çok dikkate aldıkları ilişki gruplarının aileleri olması dikkat çekicidir. Ailelerin karşı çıkma nedenleri daha önce Irwin (2001:58-9) tarafından belirtilmiştir. Araştırmadan çıkan sonuçlara bakılacak olursa katılımcıların aileleri de hijyen, dövmelerin norm karşıtı yapısı ve dövme yaptıran bireyi kuşatan aktif kültürel normların çocuklarına yaşatması muhtemel zorluklardan çekindikleri için karşı çıkmışlardır.

Dövmelere ve dövmelilere dair son yıllarda giderek yumuşama göstermekle birlikte halen büyük ölçüde sosyal sahalarda örtük yahut açık bir biçimde varlığını sürdüren çevresel baskılar sonucunda –ki araştırmamızda da görüldüğü gibi bu baskı ve kültürel uyumlama aktifleri kaygı, ima yahut bakış halinde de işler olabilmekte-, dövmeli bireylerin dövmelerini sergilemeleri noktasında katılımcıların belirli güçlükler yaşadıkları ve zaman zaman dövmelerini saklamayı tercih ettikleri belirtilmiştir. Bu durumun dövmeleri görünür yerde olanlar için geçerli olduğunu ifade etmekte fayda vardır. Katılımcıların bazıları ise en baştan bu sebeple dövmelerini görünür olmayan

bölgelerde tercih etmiştir. Görünürlük seviyesi yüksek dövmelelere sahip olan dövme sahipleri ise daha önce Irwin (2001:38) tarafından da belirtildiği üzere kendileri için dövmelelerinin nerelerde sergilemenin güvenli, hangi alanlarda sergilemenin riskli olduğunu belirlemiş ve buna göre davranmışlardır.

Katılımcılarla gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlardan elde edilen verilere dayanarak Türkiye özelinde de dövmelelerin yaygınlaşma eğiliminde olduğunu ve dövmelelere dair getirilen perspektifte anlamı dönüşümlerin gerçekleştiğini belirtmek mümkündür. Dövmelelerin yaygınlaşması, bireylerin dövme sahibi olmaları noktasında güdüleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bu yaygınlaşmaya rağmen katılımcıların söylediklerinden dövmelelerin belirli kapsamlarda hala bir tabu olarak algılandığı sonucuna varılabilmektedir. Tabu algısının Türkiye özelindeki en önemli kaynağının din olduğu dikkatleri çekmektedir. Yabancı literatür ile mukayese edildiğinde din nedeni ile oluşan tabunun ve damgalamanın Türkiye’de çok daha yüksek seviyelerde olduğunu belirtmekte fayda vardır. Medyada sıklıkla yer kaplayan dövme sahibi ünlülerin bahsi geçen yaygınlaşma üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Bireylerin dövme sahibi olurken referans noktalarını kendi çevrelerinden seçtikleri saptanmıştır.

Katılımcılardan ikisi dövmeli kadın algısı nedeni ile belirli sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Türkiye özelinde de toplumsal cinsiyet normları ile kadın için biçilen ideal güzellik anlayışının dövmeleler ile uyuşmadığını söylemek mümkündür. Bornstein (2013:239) tarafından daha önce belirtildiği gibi, Türkiye’de de erkek bakış ekonomisi tarafından üretilen güzellik anlayışının dövmeleleri dışladığını söylemek mümkündür.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, Türkiye özelinde bir dövme cemaati oluşumundan bahsetmenin mümkün olmadığı görülmüştür. Dövme cemaatinin oluşumu için gerekli unsurlardan olan dövme fuarlarının ve internet forumlarının eksikliğinin bu durum üzerindeki etkisinden söz edilebilir.

Karar verme süreci üzerinde titizlikle durulması, dövmelelerin legalize edilmesi için başvuru yöntemleri, dövmelelere yüklenen anlamın söylemsel bazda dikkatlice oluşturulması ve dövme yaptırmaya motivasyonlarındaki benzerlikler neticesinde

katılımcıların dövme algısının orta sınıf habitusu tarafından şekillendirilen dövme anlayışı ile benzerlikler taşıdığını söylemek mümkündür. Bireysel anlamlar etrafında şekillenen ve bireylerin kendilerini ifade etmelerine ve kimliklerini tamamlamalarına olanak veren bu dövme anlayışının izlerine Türkiye’de de rastlamak mümkündür. Türkiye özelinde işçi sınıfı ve orta sınıf ayrımı, dövmelerin ele alındığı ve incelendiği diğer coğrafyalarda olduğu kadar net bir biçimde yapılamayacak olsa da araştırmanın sonuçlarındaki benzerlikler gelecek çalışmalar için bir ilham kaynağı olabilir. Ancak araştırmanın örneklemini oluşturan grubun sosyokültürel yapıları bakımından orta sınıfa yatkınlığının da sonuçlar üzerindeki etkisini yadsımamak gerekmektedir. Dövmeler bağlamında ele alındığında daha önceki çalışmaların ağırlıklı olarak gerçekleştirildiği Amerika örneğinde olduğu gibi dövmeler üzerinden işçi sınıfı ve orta sınıf habitusu okuması yapmak kolay olmayacak olsa da, daha geniş bir örneklemlerle bu çalışmanın tekrarlanması dövmeler ve habitus ilişkisinin Türkiye özelinde de açığa çıkarılmasını sağlayabilecektir. Genişletilmiş örneklemin içerisine alınacak bireylerin farklı sosyokültürel arka planları üzerinden dövmeye olan bakış açılarının incelenmesi anlam teşkil edecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı*. Sakarya yayıncılık.

Atkinson, M. (2003). *Tattooed: The Sociogenesis of a Body Art*. University of Toronto Press.

Aziz, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press.

Capella, J.N. (1987). *Interpersonel Communication: Definitions and Fundamental Questions*. Sage. California.

DeMello, M.. (2000). *Bodies of Inscription: A Cultural History of the Modern Tattoo Community*. Duke University Press.

DeMello, M. (2007). *Encyclopedia of Body Adornment*. ABC-CLIO.

Douglas, M. (2001). *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*. New York:Routledge.

Dökmen, Ü. (2008). *Sanatta ve Günlük Yaşamda Empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Duck, S. (1986). *Human Relationship: An Introduction to Social Psychology*. Sage. California.

Durkheim, E. (1995). *The Elementary Forms of Religious Life*. Free Press.

Elias, N. (1994). *The Civilizing Process*, çev: Edmund Jephcott. Oxford: Blackwell.

Ellis, J. (2008). *Tattooing the World: Pacific Designs in Print & Skin*. Columbia University Press.

Ellis, J. (2012). How to Read a Tattoo, and Other Perilous Quests.Allhoff,F (ed.). *Tattoos-Philosophy for Everyone: I Ink, Therefore I Am*, içinde 2012 14-26.

Erdoğan, İ. (2002). *Öteki Kuram: Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi..* Ankara: Erk Yayınları.

- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, S. İrvan (çev.). Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*, M.A. Kılıçbay (çev.), Ankara: İmge Kitabevi.
- Gell, A. (1993). *Wrapping in Images: Tattooing in Polynesia*. Oxford University Press, USA.
- Giddens, A., (2010). *Modernite ve Bireysel Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, çev: Ü.Tatlıcan (çev.), Say Yayınları.
- Goffman, E. (2009). *Günlük Yaşamda Benliğin sunumu*, B. Cezar (çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Goffman, E. (2014). *Damga Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*, Ş. Geniş ve L. Ünsaldı (çev.), Ankara: Heretik Yayınları.
- Gökçe, O. (2006) *İletişim Bilimi İnsan İlişkilerinin Anatomisi*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güngör, E. (2011). *İletişim Kuramlar Yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güngör, S. Ö. (2011). *Nevrotik ve Psikotik Hastalar ile Normellerin Yüztanıma Becerileri. Yayınlanmamış Y.L. Tezi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Gürgen, H. (1997). *Örgütlerde İletişim Kalitesi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Hambly, W. D. (2009). *The History of Tattooing*. Courier Corporation.
- Harrison, R. P. (1973). *Nonverbal Communication*. Rand McNally College Publications. Chicago.
- Hewitt, K. (1997). *Mutilating The Body: Identity in Blood and Ink*. Popular Press.
- Hill, A., Watson, J., & Rivers, D. (2007). *Key Themes in Interpersonal Communication*. McGraw-Hill Education (UK).
- Işık, E. (1998). *Beden ve Toplum Kuramı*. Ankara: Bağlam Yayınları.
- Kara, Z. (2011). *Beden Sosyolojisinden Ölüm Sosyolojisine*. Canatan, K. (ed.) *Beden Sosyolojisi*. içinde. İstanbul: Açılım Kitap, 2011, 23-43.
- Kuwahara, M. (2005). *Tattoo: An Anthropology*. Berg Publishers.
- Lacan, J. (1978) *The Four Fundamental Concepts of Psycho-analysis*, çev: Alan Sheridan New York, Norton Company.

- Lazar, J. (2009). *İletişim Bilimi*, C. Anık (çev.). Ankara: Vadi Yayınları.
- Le Breton, D. (2011) *Ten ve İz*. İ. Yerguz (çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lofland, L. (1973). *A World of Strangers*. New York: Basic.
- Magnet, E. (2011). *Medya ve İletişim Sosyolojisi* , H. Yücel (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marx, K. (1992). *Capital A Critical of Political Economy Volume:1*. B.Fowkes(çev.). Penguin Readers.
- Mayring, P. (2011). *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş*. A. Gümüş ve M. S. Durgun. (çev.), Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Michaud, N. (2012). Are Tattoos Art?. Allhoff,F(ed.). *Tattoos-Philosophy for Everyone: I Ink, Therefore I Am*, içinde 29-37
- Morva,O. (2013). *Chicago Okulu ve Pragmatik Sosyal Teoride İletişimin Keşfi*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Mutlu E. (2008). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ayraç.
- Neuman, W. L. (2007). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II, S. Özge. (çev.) İstanbul: Yayın Odası.
- Oskay, Ü. (1992). *İletişimin ABC'si*. İstanbul: Simavi yayınları.
- Pitts, V. (2003). *In the Flesh: The Cultural Politics of Body Modification*. Palgrave Macmillan.
- Pitts-Taylor, V. (Ed.). (2008). *Cultural Encyclopedia of the Body: AL* (Vol. 1). Greenwood Press.
- Pountain, D. ve Robins, D. (2002). *Cool Bir Tavrın Anatomisi*., A. Ağca İstanbul: Ayrintı Yayınları.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş*, D. Bayrak, HB Arslan ve Z. Akyüz (çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Romanienko, L. A. (2011). *Body Piercing and Identity Construction: A Comparative Perspective-New York, New Orleans, Wroclaw*. Palgrave Macmillan.
- Salecl, R. (2001). From Clitoridectomy to Body art. Ahmed,S. ve Stacey,J.(ed.) *Thinking Through the Skin*. Routledge, içinde 21-35.
- Sanders, C. ve Vail,A. (2008). *Customizing the Body: The Art and Culture of Tattooing*. Temple University Press.
- Shilling, C. (1993). *The Body and Social Theory*. Sage Publications.

Steward, S. M. (1990). *Bad Boys and Tough Tattoos. A Social History of the Tattoo with Gangs, Sailors, and Streetcorner Punks 1950-1965.*

Strauss, C. L. (1963). *Structural Antropology.* Basic Books.

Sullivan, N. (2012). *Foucault's Body.* B. Turner. (ed.). *Routledge Handbook of Body Studies*, içinde 106-116.

Sweetman, P. (2012). Modified Bodies, Texts, Projects and Process. B.Turner (ed.). *Routledge Handbook of Body Studies*, içinde 347-361.

Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi.* Bilim ve Sanat Yayınları.

Synnott, A. (2002). *The Body Social.* Routledge.

Taliaferro, C., ve Odden, M. (2012). Tattoos and the Tattooing Arts in Perspective. Allhoff, F(ed.). *Tattoos-Philosophy for Everyone: I Ink, Therefore I Am*, içinde 3-13.

Taylor, S.E., Peplau, L., Sears, D.O. (2010). *Sosyal Psikoloji.*, A. Sönmez (çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

Tubbs, S.L., Moss, S. (1974). *Human Communication: An Interpersonal Percespective.* Random House. Newyork.

Turner, B. S. (2008) *The Body & Society: Explorations in Social Theory.* Sage Publications.

Urhan, V. (2010). *Fikir Mimarları 24 Foucault.* İstanbul: Say Yayınları.

Wegenstein, B. (2006). *Getting Under the Skin: The Body and Media Theory .* Cambridge, MA: Mit Press.

Yenipınar, U. ve Tunç, S.M. (2013). *Güneydoğu Anadolu Geleneksel Dövme Sanatı Beden Yazıtları.* İzmir: Etki Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayınları.

Makaleler

Amaby, N ve Rosenthal, R. (1993). Half a Munite: Predicting Teacher Evaluations from Thin Slice of Nonverbal Behaviour and Physical Attracitveness. *Journal of Personality and Social Psychology.* 64, 431-441.

Atik, D. ve Yıldırım, C. (2014). Motivations Behind Acquiring Tattoos and Feelings of Regret: Highlights from an Eastern Mediterranean Context. *Journal of Consumer Behaviour,* 13(3), 212-223.

- Atkinson, M. (2004). Tattooing and Civilizing Processes: Body Modification as Self-control. *Canadian Review of Sociology/Revue canadienne De Sociologie*, 41(2), 125-146.
- Atkinson, M. ve Young, K. (2001). Flesh Journeys: Neo Primitives and the Contemporary Rediscovery of Radical Body Modification. *Deviant Behavior*, 22(2), 117-146.
- Bell, S. (1999). Tattooed: A Participant Observer's Exploration of Meaning. *Journal of American Culture*, 22(2), 53-58.
- Bjerrisgaard, S. M., Kjeldgaard, D., ve Bengtsson, A. (2013). Consumer–Brand Assemblages in Advertising: An Analysis of Skin, Identity, and Tattoos in Ads. *Consumption Markets & Culture*, 16(3), 223-239.
- Blanchard, M. (1991). Post–Bourgeois Tattoo: Reflections on Skin Writing in Late Capitalist Societies. *Visual Anthropology Review*, 7(2), 11-21.
- Botz-Bornstein, T. (2013). From the Stigmatized Tattoo to the Graffitied Body: Femininity in the Tattoo Renaissance. *Gender, Place & Culture*, 20(2), 236-252.
- Burg, B. R. (1995). Tattoo Designs and Locations in the Old US Navy. *Journal of American Culture*, 18(1), 69-75.
- Carswell, J. (1965). 32. A Professional Tattooer in Beirut. *Man*, 40-43.
- Çoruhlu, Y. (2015). Tendeke Desen Dövme. *National Geographic*. Şubat 32-51.
- DeMello, M. (1993). The Convict Body: Tattooing Among Male American Prisoners. *Anthropology Today*, 10-13.
- DeMello, M. (1995). “Not just for bikers anymore”: Popular Representations of American Tattooing. *The Journal of Popular Culture*, 29(3), 37-52.
- Doss, K., ve Ebesu Hubbard, A. S. (2009). The Communicative Value of Tattoos: The Role of Public Self-Consciousness on Tattoo Visibility. *Communication Research Reports*, 26(1), 62-74.
- Duncan, S. (1969). Nonverbal Communicaton. *Psychology Bulletin*.72, 118-137.
- Duncan, D. F. (1989). MMPI Scores of Tattooed and Untattooed Prisoners .*Psychological Reports*, 65(2), 685-686.
- Featherstone, M. (1999). Body Modification: An Introduction. *Body & Society*,5(2-3), 1-13.
- Fenske, M. (2007). Movement and Resistance: (Tattooed) Bodies and Performance. *Communication and Critical/Cultural Studies*, 4(1), 51-73.

- Fisher, J. A. (2002). Tattooing the Body, Marking Culture. *Body & Society*, 8(4), 91-107.
- Irwin, K. (2001). Legitimizing the First Tattoo: Moral Passage Through Informal Interaction. *Symbolic Interaction*, 24(1), 49-73.
- Irwin, K. (2003). Saints and Sinners: Elite Tattoo Collectors and Tattooists as Positive and Negative Deviants. *Sociological Spectrum*, 23(1), 27-57.
- Johncock, W. (2012). Modifying the Modifier: Body Modification as Social Incarnation. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 42(3), 241-259.
- Kent, D. (1997). Decorative Bodies: The Significance of Convicts' Tattoos. *Journal of Australian Studies*, 21(53), 78-88.
- Klesse, C. (1999). Modern Primitivism: Non-Mainstream Body Modification and Racialized Representation. *Body & Society*, 5(2-3), 15-38.
- Kosut, M. (2000). Tattoo Narratives: The Intersection of the Body, Self-Identity and Society. *Visual Studies*, 15(1), 79-100.
- Kosut, M. (2006a). Mad Artists and Tattooed Perverts: Deviant Discourse and the Social Construction of Cultural Categories. *Deviant Behavior*, 27(1), 73-95.
- Kosut, M. (2006b). An Ironic Fad: The Commodification and Consumption of Tattoos. *The Journal of Popular Culture*, 39(6), 1035-1048.
- Kosut, M. (2013). The Artification of Tattoo: Transformations Within a Cultural Field. *Cultural Sociology*, 8, 142-158.
- Lane, D. C. (2014). Tat's All Folks: An Analysis of Tattoo Literature. *Sociology Compass*, 8(4), 398-410.
- Larsen, G., Patterson, M., ve Markham, L. (2014). A Deviant Art: Tattoo-Related Stigma in An Era of Commodification. *Psychology & Marketing*, 31(8), 670-681.
- Laumann, A ve Derrick, E., (2006) Tattoos And Body Piercings In the United States: A National Data Set. *Journal of The American Academy of Dermatology*. 55(3): 413-421.
- Madfis, E., ve Arford, T. (2013). The Dilemmas of Embodied Symbolic Representation: Regret in Contemporary American Tattoo Narratives. *The Social Science Journal*, 50(4), 547-556.
- Mauss, M. (1935) *Techniques of the Body*, 70-87.
- Pitts, V. (1999). Body Modification, Self-Mutilation and Agency in Media Accounts of a Subculture. *Body & Society*, 5(2-3), 291-303.

Pritchard, S. (2000). Essence, Identity, Signature: Tattoos and Cultural Property. *Social Semiotics*, 10(3), 331-346.

Quintaneiro, T. (2006). The Concept of Figuration or Configuration in Norbert Elias' Sociological Theory. *Teoria & Sociedade*.

Roberts, D. J. (2012). Secret Ink: Tattoo's Place in Contemporary American Culture. *The Journal of American Culture*, 35(2), 153-165.

Rosenblatt, D. (1997). The Antisocial Skin: Structure, Resistance, and "Modern Primitive" Adornment In the United States. *Cultural Anthropology*, 287-334.

Schildkrout, E. (2004). Inscribing the Body. *Annual Review of Anthropology*, 319-344.

Soyland, J. (1997). Speaking the Decorated Body. In L. Yardley (Ed.), *Material Discourses of Health and Illness* (pp. 217-231). London: Routledge.

Spry, T. (2000). Tattoo Stories: A Postscript to Skins. *Text and Performance Quarterly*, 20(1), 84-96.

Strenger, C. (2009). Body Modification and the Enlightenment Project of Struggling Against Death. *Studies in Gender and Sexuality*, 10(3), 166-171.

Sweetman, P. (1999). Anchoring the (Postmodern) Self ? Body Modification, Fashion and Identity. *Body & Society*, 5(2-3), 51-76.

Turner, B. S. (2000). The Possibility of Primitiveness: Towards a Sociology of Body Marks in Cool Societies. *Body Modification*, 5(2-3), 39-50.

Turner, T. (1995). Social Body and Embodied Subject: Bodiliness, Subjectivity, and Sociality Among the Kayapo. *Cultural Anthropology*, 10(2), 143-170.

Vail, D. A. (1999). Tattoos Are Like Potato Chips... You Can't Have Just One: The process of Becoming and Being a Collector. *Deviant Behavior*, 20(3), 253-273.

Woodstock, L. (2014). Tattoo Therapy: Storying the Self on Reality TV In Neoliberal Times. *The Journal of Popular Culture*, 47(4), 780-799.

Wohlrab, S., Stahl, J., ve Kappeler, P. M. (2007). Modifying the Body: Motivations for Getting Tattooed and Pierced. *Body Image*, 4(1), 87-95.

Zeeland, S. (1996). Lance Corporal Ted: The Absent Father Tattoo. In *the Masculine Marine: Homoeroticism In the U.S. Marine Corps* (pp. 43-55). Binghamton, NY: Hawthorne.

İnternet Kaynakları

Tattoos Unlimited EBook, 2004, www.tattoosunlimited.com (15 Nisan 2015).

EKLER

EK 1: Mülakat Soruları

1. *Dövmenizin bir parçanız olarak işlev gördüğüne inanıyor musunuz? Açıklar mısınız?*
2. *Dövmenizin ya da dövmelemenizin sizi yansıttığına inanıyor musunuz? Açıklar mısınız?*
3. *Dövmenizin ya da dövmelemenizin size özel derin anlamları nelerdir?*
4. *Dövmelemeniz sizin için estetik bir anlam ifade ediyor mu? Açıklar mısınız?*
5. *Dövmeniz sizde bir biriciklik (eşi, benzeri olmama) hissiyatı yaratıyor mu? Açıklar mısınız?*
6. *Dövmeniz sizi bir gruba ait hissettiriyor mu? Açıklar mısınız?*
7. *Dövme yaptırmaya karar verirken çevrenizdekilerden (aile, arkadaş, okul, mahalle vb.) ne tür tepkiler alacağınızı düşündünüz?*
8. *Başlangıçta beklediğiniz bu tür tepkilerden hangileri gerçekleşti, bunlar size ne tür zorluklar yaşattı/yaşatıyor?*
9. *Dövme yaptırmayı düşündüğünüzde hangi sembolü veya yazıyı seçeceğinize nasıl karar verdiniz?*
10. *Dövmenizi bedeninizin hangi noktasına yaptıracığınıza dair karar verme sürecinden bahsedebilir misiniz?*
11. *Çevrenizde ve medyada gördüğünüz dövmeleli insanların bu süreç üzerinde herhangi bir etkisi oldu mu? Kimin etkili olduğundan bahsedebilir misiniz?*
12. *İlk dövmenizi kaç yaşında yaptırdınız ve size göre dövme yaptırmak için bir yaş sınırı olmalı mı?*
13. *İlk dövmeniz ile ilgili bir pişmanlığınız var ise anlatmanız mümkün müdür?*
14. *Dövme sahibi olduktan sonra insanların size karşı olan tutumunda bir değişiklik gerçekleşti mi?*
15. *Sahip olduğunuz dövme veya dövmeleler sebebi ile iş bulma, askerlik(erkekler için) gibi süreçlerde herhangi bir sorun yaşadınız mı? Yaşadıysanız hangi tür zorluklarla karşılaştınız?*
16. *Dövmenin günümüz dünyasında ve Türkiye’de hala bir tabu olarak algılandığına inanıyor musunuz? Eğer inanıyorsanız bu durumun sebepleri sizce ne olabilir?*

17. *Dövmesi olan insanlara karşı dövmesi olmayanlara nazaran farklı bir yakınlık hissediyor musunuz? Açıklar mısınız?*

18. *Toplum içerisinde dövmesi olmayan insanlarla farklı noktalarda durduğunuz hissiyatına kapıldığınız oldu mu?*

19. *Dövmeli bir insanı dövmesiz bir insandan ayıran veya dövmesiz bir insanı dövmeli bir insandan ayıran noktalar sizce nelerdir?*

20. *Dövmenizin ya da dövmelemenizin olmadığını düşündüğünüzde, dövmeli ve dövmesiz siz arasındaki farklar nelerdir?*